

ERFGOEDSTUDIE MAASLAND
*Inventarisatie Landschapsatlas,
Bouwkundig erfgoed, beschermingen
en (historisch) kaartmateriaal*

COLOFON

Opdracht:

Erfgoedstudie Maasland
Inventarisatie Landschapsatlas,
Bouwkundig erfgoed, Beschermingen
En kaartmateriaal

Opdrachtgever:

Provincie Limburg
Provinciaal Centrum voor Cultureel Erfgoed
Universiteitslaan 1
3500 Hasselt

Opdrachthouder:

Antea Belgium – Iris Steen Erfgoedadvies – A-jouR

Voorliggende nota werd opgemaakt door:
Antea Belgium nv
Posthofbrug 10
2600 Antwerpen

T : +32 (0)3 221 55 00
F : +32 (0)3 221 55 01
www.anteagroup.be
BTW: BE 414.321.939
RPR Antwerpen 0414.321.939
IBAN: BE81 4062 0904 6124
BIC: KREDBEBB

Antea Group is gecertificeerd volgens ISO9001

Identificatienummer:

2218803001/bbo

Datum:

8 februari 2011

status / revisie:

Versie 1 – februari 2011

Vrijgave:

Contract Manager: Jan Parys
Account Manager: Cedric Vervaet

Controle:

Cedric Vervaet: senior adviseur

Projectmedewerkers:

Bert Bossyns: adviseur

© Antea Belgium nv 2012

Zonder de voorafgaande schriftelijke toestemming van Antea Group mag geen enkel onderdeel of uittreksel uit deze tekst worden weergegeven of in een elektronische databank worden gevoegd, noch gefotokopieerd of op een andere manier vermenigvuldigd.

INHOUD

1	INLEIDING.....	5
2	INVENTARISATIE ERFGOED MAASLAND	6
2.1	GEMEENTE BREE	6
2.1.1	Landschapsatlas	6
2.1.2	Beschermingen: Dorpsgezicht – Stadsgezicht – Monument – Landschap	7
2.1.3	Bouwkundig erfgoed.....	7
2.2	GEMEENTE DILSEN-STOKKEM	11
2.2.1	Landschapsatlas	11
2.2.2	Beschermingen: Dorpsgezicht – Stadsgezicht – Monument – Landschap	12
2.2.3	Bouwkundig erfgoed.....	12
2.3	GEMEENTE KINROOI.....	17
2.3.1	Landschapsatlas	17
2.3.2	Beschermingen: Dorpsgezicht – Stadsgezicht – Monument – Landschap	19
2.3.3	Bouwkundig erfgoed.....	19
2.4	GEMEENTE LANAKEN.....	23
2.4.1	Landschapsatlas	23
2.4.2	Beschermingen: Dorpsgezicht – Stadsgezicht – Monument – Landschap	24
2.4.3	Bouwkundig erfgoed.....	25
2.5	GEMEENTE MAASEIK.....	30
2.5.1	Landschapsatlas	30
2.5.2	Beschermingen: Dorpsgezicht – Stadsgezicht – Monument – Landschap	31
2.5.3	Bouwkundig erfgoed.....	32
2.6	GEMEENTE MAASMECHELEN	38
2.6.1	Landschapsatlas	38
2.6.2	Beschermingen: Dorpsgezicht – Stadsgezicht – Monument – Landschap	39
2.6.3	Bouwkundig erfgoed.....	39
2.7	GEMEENTE OPGLABBEEK.....	45
2.7.1	Landschapsatlas	45
2.7.2	Beschermingen: Dorpsgezicht – Stadsgezicht – Monument – Landschap	45
2.7.3	Bouwkundig erfgoed.....	46
3	BESPREKING ERFGOED	47
3.1	ANKERPLAATSEN	47
3.1.1	A70037 – Vallei van de Abeek stroomopwaarts van Bocholt.....	47
3.1.2	A70026 – Vallei van de Abeek van Bocholt tot Molenbeersel met Stramprooierbroek.....	50
3.1.3	A70029 – Vijverbroek	52
3.1.4	A70038 - Valleien van Itterbeek en Eetsvelderbeek van Gruitrode tot Opitter.....	55
3.1.5	A70025 – De Brand	58
3.1.6	A70039 – Jagersborg	61
3.1.7	A70040 – De Tösh, Langeren en Wurfeld	63
3.1.8	A70024 – Maasvallei van Stokkem tot Heppeneert.....	66

3.1.9	A70041 – Maasterassen en Schootsheide	69
3.1.10	A70022 – Vallei van de Bosbeek en De Houw	73
3.1.11	A70043 – Duinengordel van Opglabeeek – Gruitrode	76
3.1.12	A70019 – Mijnsite Waterschei, Klaversberg en Heiderbos	79
3.1.13	A70044 – Maasvallei van Maasmechelen tot Stokkem met kasteeldomein Vilain XIV	82
3.1.14	A70031 – Mijnsite Eisden	85
3.1.15	A70020 – Van Mechelse Heide tot vallei van de Zijpbeek	89
3.1.16	A70007 – Oud-Rekem	92
3.1.17	A70048 – Kasteel van Hocht en Hochterbampd	95
3.1.18	A70059 – Omgeving van het Iers kruis op de Keiberg te Lafelt	97
3.2	RELICTZONES	99
3.2.1	R70016 - Vijverbroek	99
3.2.2	R7001 – Stramproyerbroek	100
3.2.3	R70014 - Benedenkoop van de Abeek	101
3.2.4	R70019 – Gedegradeerde bocage rond de Zuurbeek	101
3.2.5	R70077 – Landbouwgebied Tongerlo	102
3.2.6	R70022 – Kernvlakte van Bocholt	102
3.2.7	R70079 – Gremelslo	103
3.2.8	R70027 – Vallei van de Itterbeek	104
3.2.9	R70078 – Communautaire Akker Neeroeteren	104
3.2.10	R70031 – Wateringen Armenbos	105
3.2.11	R70028 – Heppeneert-Elen	105
3.2.12	R70025 – Paraboolduin Opglabeeek	106
3.2.13	R70030 – Vallei van de Bosbeek	107
3.2.14	R70043 – Klaverberg	107
3.2.15	R70046 – Mijn Waterschei & Zwartberg	108
3.2.16	R70042 – Platte Lindenberg-Mechels Bos	109
3.2.17	R70040 - Bos van Dilsen	109
3.2.18	R70039 – Meander van Stokkem	110
3.2.19	R70050 – Maaswinkel	111
3.2.20	R70048 – Onder de Berg	111
3.2.21	R70052 – Mechelse heide – Heiwijk	112
3.2.22	R70058 – Rekem-Uikhoven	113
3.2.23	R70063 – Bossen en kasteelparken te Munsterbilzen	114
3.2.24	R70066 – Krijtland van Millem	115
4	INVENTARISATIE HISTORISCH KAARTMATERIAAL	117
4.1.1	Benodigd kaartmateriaal	117
4.1.2	Digitaal beschikbaar historisch kaartmateriaal bij Anteagroup	117
4.1.3	Analoog beschikbaar historisch kaartmateriaal bij Anteagroup	118
4.1.4	Digitaal beschikbaar historisch kaartmateriaal bij PCCE	118
5	BRONVERMELDING	120

TABELLEN

Tabel 1: Overzicht puntrelicten te Bree	6
Tabel 2: Overzicht lijnrelicten te Bree.....	6
Tabel 3: Overzicht relictzones te Bree	7
Tabel 4: Overzicht ankerplaatsen te Bree	7
Tabel 5: Overzicht beschermingen te Bree	7
Tabel 6: Overzicht bouwkundig erfgoed te Bree	7
Tabel 7: Overzicht aanwezige puntrelicten te Dilsen-Stokkem	11
Tabel 8: Overzicht aanwezige lijnrelicten te Dilsen-Stokkem	11
Tabel 9: Overzicht aanwezige relictzones te Dilsen-Stokkem.....	12
Tabel 10: Overzicht aanwezige ankerplaatsen te Dilsen-Stokkem	12
Tabel 11: Overzicht beschermingen te Dilsen-Stokkem	12
Tabel 12: Overzicht bouwkundig erfgoed te Dilsen-Stokkem.....	12
Tabel 13: Overzicht puntrelicten te Kinrooi.....	17
Tabel 14: Overzicht lijnrelicten te Kinrooi.....	18
Tabel 15: Overzicht relictzones te Kinrooi	19
Tabel 16: Overzicht ankerplaatsen te Kinrooi	19
Tabel 17: Overzicht beschermingen te Kinrooi.....	19
Tabel 18: Overzicht bouwkundig erfgoed te Kinrooi	19
Tabel 19: Overzicht puntrelicten te Lanaken	23
Tabel 20: Overzicht lijnrelicten te Lanaken.....	24
Tabel 21: Overzicht relictzones te Lanaken	24
Tabel 22: Overzicht ankerplaatsen te Lanaken	24
Tabel 23: Overzicht beschermingen te Lanaken	24
Tabel 24: Overzicht bouwkundig erfgoed te Lanaken	25
Tabel 25: Overzicht puntrelicten te Maaseik.....	30
Tabel 26: Overzicht lijnrelicten te Maaseik.....	30
Tabel 27: Overzicht relictzones te Maaseik	31
Tabel 28: Overzicht ankerplaatsen te Maaseik.....	31
Tabel 29: Overzicht beschermingen te Maaseik.....	31
Tabel 30: Overzicht bouwkundig erfgoed	32
Tabel 31: Overzicht puntrelicten te Maasmechelen	38
Tabel 32: overzicht lijnrelicten te Maasmechelen	39
Tabel 33: Overzicht relictzones te Maasmechelen	39

Tabel 34: Overzicht ankerplaatsen te Maasmechelen	39
Tabel 35: Overzicht beschermingen te Maasmechelen	39
Tabel 36: Overzicht bouwkundig erfgoed te Maasmechelen	39
Tabel 37: Overzicht puntrelicten te Opglabeeek	45
Tabel 38: Overzicht lijnrelicten te Opglabeeek	45
Tabel 39: Overzicht relictzones te Opglabeeek.....	45
Tabel 40: Overzicht ankerplaatsen te Opglabeeek	45
Tabel 41: Overzicht beschermingen te Opglabeeek	45
Tabel 42: Overzicht bouwkundig erfgoed te Opglabeeek.....	46

1 *Inleiding*

In opdracht van het Provinciaal Centrum voor Cultureel Erfgoed van de provincie Limburg wordt voor het Maasland een erfgoedstudie uitgewerkt. Het betreft hier de gemeenten Dilsen-Stokkem, Kinrooi, Lanaken, Maaseik en Maasmechelen, met mogelijke uitbreiding naar Bree en Opglabbeek. Het doel is te komen tot een samenhangend ruimtelijk erfgoedverhaal van het Maasland aan de hand van cultureel erfgoed met een regionale context en haar context in het cultuurlandschap. In dit verhaal moet aandacht geschonken worden aan de onroerende, roerende en immateriële erfgoedwaarden en wisselende waarderingen in de wordingsgeschiedenis van het landschap.

Voorliggende nota geeft een oplistijng van de onroerend erfgoedwaarden in het studiegebied, gebaseerd op de Landschapsatlas, de inventaris van het bouwkundig erfgoed en beschermingen (monumenten, landschappen, stads- en dorpsgezichten). Al deze elementen zijn weergegeven op een globale overzichtskaart (bijlage 1).

Daarnaast wordt opgelijst welke historische kaartlagen (Ferraris, Vandermaelen en MGI) betrekking hebben op het studiegebied en welke Antea Group hiervan in huis heeft. Deze lijst is aangevuld met de kaarten die bij het Provinciaal Centrum voor Cultureel Erfgoed van de provincie Limburg beschikbaar zijn.

2 Inventarisatie erfgoed Maasland

2.1 Gemeente Bree

2.1.1 Landschapsatlas

Tabel 1: Overzicht puntrelicten te Bree

Identificatienummer	Naam
P70671	Rooiermolen
P70131	Pollismolen
P70130	St.-Trudokerk
P70129	Kapel van Onze-Lieve-Vrouw-Troostere der bedrukten.
P70127	Keyaertmolen
P70126	Galdermansmolen
P70684	Bisschopshof
P70683	Schurchthof
P70687	Reynershof
P70689	Spreeuwershof
P70690	Schassenhof
P70686	Stratemanshof
P70688	Patersburgerhof
P70106	Markt
P70105	St.-Michielskerk (koor, kruisbeuk, + deel van het schip)
P70685	Hulsboshof
P70691	Larenhof
P70692	Houbenhof
P70099	O.L.V. kerk
P70693	Reyskenshof
P70694	Pilipkenshof
P70695	Perelissenhof
P70086	St.-Martinuskerk
P70079	Kluismolen, Molen van Mari?ndal
P70075	Ghen-Aa-Molen
P70068	Abroxmolen

Tabel 2: Overzicht lijnrelicten te Bree

Identificatienummer	Naam
L70011	Steilrand tussen het Kempens Plateau en de Vlake van Bocholt
L70011	Steilrand tussen het Kempens Plateau en de Vlake van Bocholt
L70003	Itterbeek
L70012	Zuurbeek
L70001	Abeek
L70001	Abeek
L70045	Eetsevelderbeek
L70005	De Lossing
L70002	Zuid-Willemsvaart

Tabel 3: Overzicht relictzones te Bree

Identificatienummer	Naam
R70013	Stamproyerbroek
R70014	Benedenloop van de Abeek
R70019	Gedegradeerde bocage rond de Zuurbeek
R70022	Kern vlakte van Bocholt
R70025	Paraboolduin Opglabeeek
R70078	Communautaire Akker Neeroeteren
R70077	Landbouwgebied Tongerlo
R70024	Vallei van de Itterbeek

Tabel 4: Overzicht ankerplaatsen te Bree

identificatienummer	Naam
A70025	De Brand
A70037	Vallei van de Abeek stroomopwaarts van Bocholt
A70026	Vallei van de Abeek van Bocholt tot Molenbeersel met Stramprooierbroek
A70038	Valleien van Itterbeek en Eetsevelderbeek van Guitrode tot Opitter

2.1.2 Beschermingen: Dorpsgezicht – Stadsgezicht – Monument – Landschap

Tabel 5: Overzicht beschermingen te Bree

Objectnummer	Type bescherming	Omschrijving
OL000026	Landschap	STAMPROOYERBROEK
OL000055	Stadsgezicht	KERKHOF, PASTORIETUIN EN OMGEVING.
OL000071	Dorpsgezicht	DE ONMIDDELLIJKE OMGEVING VAN DE GALDERMANSMOLEN
OL001017	Dorpsgezicht	ONZE-LIEVE-VROUWKERK MET OMRINGEND KERKHOF
OL001103	Dorpsgezicht	OMGEVING
OL001106	Dorpsgezicht	OMGEVING VAN DE GENAAMOEN
OL001107	Dorpsgezicht	OMGEVING VAN DE KEYAERTMOLEN
OL001181	Dorpsgezicht	OMGEVING

2.1.3 Bouwkundig erfgoed

Tabel 6: Overzicht bouwkundig erfgoed te Bree

Identificatienummer	Naam
70870	Voormalig refugiehuis van de abdij van Postel
88646	alleenstaand eclectisch burgerhuis
88647	Brouwerij Sint-Jozef
88648	Voormalig gemeentehuis
71033	Klooster van Gerkenberg
71035	Voormalige hoeve
71037	Twee hoeven
71037	Twee hoeven
71038	"Truyenshof", typisch Kempische hoeve
71041	Hoeve "Veltmanshof"

Identificatienummer	Naam
71044	Hoeve
71047	Voormalige bruggenwachterwoning
71050	Twee dorpswoningen
71051	Dorpswoning
71052	Dorpswoning uit 1886
71053	Voormalige hoeve
71054	Dorpswoning van 1854
71055	Kleine langgestrekte hoeve
71056	Voormalige hoeve van 1865
71057	Voormalige hoeve van 1885
71058	Voormalige school met onderwijzerswoning en gemeentehuis
71059	Hoeve
71060	"Koudhuis"
71062	Semi-gesloten hoeve
71043	"Slagmolen"
71045	"Vinckemolen"
71046	Pastorie
71063	Voormalige langgestrekte hoeve
71064	Gesloten hoeve
71066	Dorpswoning
71067	Voormalige hoeve uit XIXc
70841	Burgerhuis
70843	Villa
70844	Hoeve "Klein Stukkenhof"
70845	Breedhuis uit eind XIX
70846	Voormalig Gasthuis van het Heilig Kruis
70847	Breedhuis
70848	Voormalige stadshoeve
70849	Hoekhuis uit XIXc
70850	Rijkswachtkazerne
70851	Herenhuis
70852	Villa "Zonnewende"
70853	Breedhuis in art decostijl
70855	"Michielshuis"
70856	Herenhuis
70857	L-Vormig gebouw uit XIXa
70858	Breedhuis
70859	Twee breedhuizen uit XIX
70860	Herenhuis
70861	Hoekhuis
70862	Voormalig huis "de Eysere Hant"
70863	Burgerhuis
70864	Burgerhuis
70865	Hoekhuis
70869	"Vogeldonskhof"
70871	Dekenij
70872	Twee identieke breedhuizen
88644	Parochiekerk Sint-Trudo
70854	Stadhuis
70795	Tweeledige hoeve

Identificatienummer	Naam
70796	Kleine woning
70797	Kleine woning
70798	Alleenstaande woning uit begin XX
70799	Gedeelte van een voormalige tweeledige hoeve
70800	Hoeve "Mussenburghof"
70801	Hoeve "Swennenhof"
70803	Hoekhuis in eclectische stijl
70804	Voormalige firma P. Bergmans-Valle Houthandel
70805	Alleenstaand herenhuis
70806	Herenhuis
70807	Huis "De Sterre"
70808	Huis "Die Swaene"
70809	Breedhuis met neobarok uitzicht
70810	Breedhuis
70811	Breedhuis
70812	Twee breedhuizen met identieke geveldecoratie
70812	Twee breedhuizen met identieke geveldecoratie
70813	Breedhuis
70814	Breedhuis
70815	Breedhuis uit eind XIX-begin XX
70816	Breedhuis
70817	Vrije Basisschool
70818	Alleenstaand burgerhuis uit XIXc
70819	Alleenstaande villa
70820	Kasteel "De Viggel"
70821	Kerk van Onze-Lieve-Vrouw van het Heilig Hart
70823	Voormalige herberg "In de Croen"
72437	"Rooiermolen"
86033	Langgestrekte hoeve; Stukkenheidehof
86035	Hoeve "Straeterhof"
86036	Hoeve "Kluitshof", later "Groot Kluitshof"
86040	Hoeve "Stukkenheidehof"
86042	Klooster en school
86043	Hoeve met oude vestiging
86044	Hoeve met oude vestiging
70835	"Kaaihoeve"
86041	Kapel Onze-Lieve-Vrouw Troosteres der Bedrukten
70873	Vooormalige kapelanij
70874	Hoeve "Patersburgerhof"
70876	Twee burgerhuizen uit XIXd
70876	Twee burgerhuizen uit XIXd
70877	Twee woningen uit eind XIX
70878	Burgerhuis
70879	Voormalig augustijnenklooster en -kapel
70880	Diephuis uit de jaren 1920
71027	Parochiekerk Onze-Lieve-Vrouw
71028	Voormalige hoeve
71028	Voormalige hoeve
71029	Dorpswoning uit XIXd
71030	Dorpswoning uit eind XIX

Identificatienummer	Naam
71032	Hoeve "Cluysemanshof"
70793	Hoeve "Kroezenhof"
70794	Hoeve "Kupkenshof"
70791	Hoeve "Mariahof"
70793	Hoeve "Kroezenhof"
70824	Breedhuis uit begin XX
70827	Diephuis in eclectische stijl
70828	Huis "De Rode Leeuw"
70829	Burgerhuis
70830	Breedhuis
70831	Huis "Prinsenhof"
70832	Twee breedhuizen
70833	Hoekhuis
70834	Hoeve "Philpkenshof"
70792	Voormalige watermolen van Schoot
70836	Voormalig kantoor
70837	Woning
70838	Hoekhuis
70839	Burgerhuis
70840	Rijwoningen uit de jaren '30
70780	Hoeve
70781	U-Vormige hoeve
70782	Hoeve "Emeshof"
70784	Langgestrekte hoeve van 1860
70788	Hoeve
70789	Voormalige pastorie
70790	Tweeledige hoeve van 1842
70779	"Abroxmolen"
70783	"Genamolen"
88649	Smeedijzeren kruis
71034	Onze-Lieve-Vrouwekapel
71036	Sint-Janskapel
71040	Sint-Antoniuskapel
71048	Kapel van Onze-Lieve-Vrouw van het Heilig-Hart
71049	Parochiekerk Sint-Pieter
70866	Sint-Jobskapel
70867	Kapel van Onze-Lieve-Vrouw van Montfort
70868	Parochiekerk Sint-Lutgardis
86034	Smeedijzeren kruis
86037	Smeedijzeren kruis
86038	Kruis
86039	Gedenkteken voor de gesneuvelden van W.O. I
70875	Gedenkteken voor de gesneuvelden van W.O. I
71031	Gietijzeren kruis
70778	Kapel van de Drie Gezusters
70785	Onze-Lieve-Vrouwekapel
70786	Parochiekerk Sint-Martinus
70787	Kapel van Onze-Lieve-Vrouw van Rust
70822	Parochiekerk Sint-Michiel
71061	"Keyartmolen"

Identificatienummer	Naam
71068	"Dorpsmolen"
70842	Burgerhuis
71042	"Pollismolen"
88645	gerestaureerde dorpswoning

2.2 *Gemeente Dilsen-Stokkem*

2.2.1 *Landschapsatlas*

Tabel 7: Overzicht aanwezige puntrelicten te Dilsen-Stokkem

Identificatienummer	Naam
P70232	Saanhoeve
P70219	Brugwachtershuis
P70202	Toren van de XVI eeuwse tijd St.Martinuskerk en kerkhofmuur
P70201	Driepaalhoeve
P70198	Kasteel van Dilsen
P70197	De Witte kapel
P70194	Windmolen de wachter
P70192	Kapel O.L.V. zeven smarten
P70187	Helderhoeve
P70185	Kasteel van Ommerstein
P70183	Zinkfabriek van Rotem
P70182	Hoeve
P70178	Kapel
P70175	Rubensgoed
P70172	O.L.V. Bijstand
P70167	De Hoop
P70665	Kasteel Sippernau

Tabel 8: Overzicht aanwezige lijnrelicten te Dilsen-Stokkem

Identificatienummer	Naam
L70021	Oude Maas
L70022	Oude Maas
L70018	Oude Maasmeander
L70017	Oude Maasmeander
L70023	Stratenpatroon Booien
L70019	Kogbeek
L70009	Napoleonweg
L70033	Kolenspoor As - Eisden
L70026	Grensmaas, zomerdijk, lijnpad
L70024	Winterdijken
L70020	Oude Maasmeander
L70014	Oud spoor tussen as en Maaseik
L70028	Oude Maasmeander
L70002	Zuid-Willemsvaart
L70013	Steilrand Bergerven
L70032	Steilrand van het Kempens Plateau

Tabel 9: Overzicht aanwezige relictzones te Dilsen-Stokkem

identificatienummer	Naam
R70028	Heppeneert-Elen
R70030	Vallei van de Bosbeek
R70031	Wateringen-Armenbos
R70039	Meanderterrein van Stokkem
R70040	Bossen van Dilsen
R70042	Platte Lindenberg-Mechelse Bos
R70048	Onder de Berg

Tabel 10: Overzicht aanwezige ankerplaatsen te Dilsen-Stokkem

Identificatienummer	Naam
A70031	Mijnsite Eisden
A70040	De T?sh, Langeren en Wurfeld
A70041	Maasterrassen en Schootsheide
A70044	Maasvallei van Maasmechelen tot Stokkem met kasteeldomein Vilain XIV
A70024	Maasvallei van Stokkem tot Heppeneert

2.2.2 Beschermingen: Dorpsgezicht – Stadsgezicht – Monument – Landschap

Tabel 11: Overzicht beschermingen te Dilsen-Stokkem

Identificatienummer	Type Bescherming	Omschrijving
OL000590	Dorpsgezicht	OMGEVING VAN HOEVE DE LICHT
OL000934	Dorpsgezicht	WINDMOLEN "DE HOOP" MET DE OMRINGENDE OPSLAGPLAATS
OL001045	Dorpsgezicht	WINDMOLEN "DE WACHTER" MET ZIJN OMGEVING
OL001108	Dorpsgezicht	VOORMALIG SCHOOLHUIS EN VOORMALIG GEMEENTEHUIS, GELEGEN HAAGSTRAAT 17 + OMGEVING
OL001109	Dorpsgezicht	TOREN SINT-MARTINUSKERK + KERKHOFMUUR EN VML. KAPELANIJ MET OMGEVING

2.2.3 Bouwkundig erfgoed

Tabel 12: Overzicht bouwkundig erfgoed te Dilsen-Stokkem

Identificatienummer	Naam
88654	Voormalige vuurmolen
88655	Burgerhuis
86064	Woonhuis van een hoeve
86065	Langgestrekte hoeve
86066	L-Vormige hoeve
86070	Dorpswoning
86071	Langgestrekte hoeve
86072	Langgestrekte hoeve
86073	Voormalige hoeve
86074	Hoeve met losstaande bestanddelen
86075	Hoeve "Rubensgoed"

Identificatienummer	Naam
86063	Villa "Les BruyPres"
86062	Villa
71586	Gebouw ontstaan uit de samenvoeging van drie panden
71587	Woning
71588	Langgestrekte hoeve
71589	Langgestrekte hoeve
71590	L-Vormige hoeve
71591	Langgestrekte hoeve
71592	Schippersherberg
71593	Breedhuis
71594	Stadhuis
71595	Hoekhuis
71596	Burgerhuis
71597	Burgerhuis
71598	Voormalige brouwerij Nelis
71599	Burgerhuis
71600	Burgerhuis
71601	Hoeve
71602	Voormalige drossaardwoning
71603	Brouwerij Theunissen
71617	Notariswoning
71618	Woning
71619	Kapelanij
71621	Burgerhuis
71622	"A la tÔte du pierre"
71623	"Gruytershuis"
71624	Kasteel Carolinaberg
86047	Hoeve "De Licht"
86048	Langgestrekte hoeve
86050	Alleenstaande woning
86051	Alleenstaande woning
86052	Voormalig schoolhuis
86054	"Leemveldhoeve" of "Hof ter Leemveld"
86055	Alleenstaande woning
86056	Alleenstaande woning
86057	Twee gelijkaardige huizen
86057	Twee gelijkaardige huizen
86058	Langgestrekte hoeve uit XIX B
71519	Hoeve
71526	Langgestrekte hoeve
71535	Onderwijzerswoningen en gemeentehuis
71538	Alleenstaand dubbelhuis
71539	Tweeledige hoeve
71540	Resten van een hoeve
71541	Dorpswoning
71542	Tweeledige hoeve
71543	Woonhuis in Nieuwe Zakelijkheid
71544	Langgestrekte hoeve
71546	Alleenstaand burgerhuis
71548	Herenhuis uit begin XX

Identificatienummer	Naam
71549	Hoeve
71550	"Kesselshoeve"
71551	Kleine dorpswoning
86059	De kapel en het "Kapelhof"
86221	Kleine dorpswoning
88650	Breedhuis , dubbelhuistype
88651	Aansluitende rij huizen
88652	"Hof Termotten", hoeve losse bestanddelen
88653	Twee huizen spiegelbeeld
88653	Twee huizen spiegelbeeld
71569	Langgestrekte hoeve en café
71570	Hoeve met losstaande bestanddelen
71571	Hoeve met losstaande bestanddelen
71572	Langgestrekte hoeve
71573	Langgestrekte hoeve
71574	Hoeve met losstaande bestanddelen
71575	Dwarsschuur
71576	Voormalige dwarsschuur, thans twee recente woningen
71578	Burgerhuis
71579	Burgerhuis
71580	Burgerhuis van het dubbelhuistype
71581	Stadshoeve
71582	Breedhuis
71583	U-Vormige stadshoeve uit XXa
71584	Breedhuis van het dubbelhuistype
71585	Breedhuis
71585	Breedhuis
71368	Zusterschool
71369	Hoeve
71370	Woning van 1879
71372	Hoeve uit XIXB
71373	Woonhuizen
71373	Woonhuizen
71374	Alleenstaande woning van ca. 1935
71375	Rest van een hoeve
71376	Alleenstaande dorpswoning
71377	Kleine hoeve uit XIXB
71378	Voormalige sigarenfabriek
71379	Pastorie
71604	Burgerhuis
71605	"Huis Briers"
71606	Voormalig klooster en school van de Kleine Zusters van Sint-Jozef
71607	Pastorie
71611	Hoeve met losstaande bestanddelen
71612	Parochiekerk Sint-Elizabeth
71613	Oorspronkelijk ÚÚn burgerhuis
71613	Oorspronkelijk ÚÚn burgerhuis
71614	"Het Poorthof"
71615	Burgerhuis
71401	Hotel Beau Séjour

Identificatienummer	Naam
71402	Dubbelhuis, Afspanning
71405	Langgestrekte hoeve
71406	Voormalig gemeentehuis en jongensschool
71409	Dorpswoning
71410	Langgestrekte hoeve
71512	Kasteel Ommerstein
71513	Kasteelhoeve van Ommerstein
71514	"Verschuylenhof"
71515	Maaslandse hoeve
71516	Hoeve
71517	U-Vormige hoeve met oude kern
71518	Hoeve
71126	Voormalige hoeve
71127	Pastorie
71129	Voormalige Hoeve
71130	Langgestrekt bakstenen gebouw
71131	"De Lente"
71132	Langgestrekte hoeve
71133	L-Vormige hoeve
71134	Langgestrekte hoeve
71136	Langgestrekte hoeve
71137	L-Vormige hoeve
71139	Voormalige hoeve
71554	Hoeve met losstaande bestanddelen
71555	Langgestrekte hoeve
71556	Dorpswoning
71558	Langgestrekte hoeve
71559	Kleine hoeve
71560	"K=stersgoed"
71563	Woning
71564	Kapel van Onze-Lieve-Vrouw van Bijstand
71565	Notariswoning Elens
71128	Woning uit het interbellum
71566	Katholieke Kring
71567	Klein dubbelhuis
71345	Voormalige brouwerij
71349	Hoeve "De Damiaan"
71350	Hoeve "Zanderhof"
71351	Hoeve "Kloosterhof"
71353	Breedhuis uit XIXB
71354	Voormalige hoeve uit XIXB
71355	Hoeve van 1851
71356	Voormalige hoeve uit XIXB
71140	Voormalige hoeve uit XIXB
71380	Kasteel Sipernau
71381	Hoeve van het kasteel Sipernau
71382	Woonhuis
71383	Rest van een hoeve
71384	Het "Luikerhuis in de heide"
71385	Hoeve "De Kamp"

Identificatienummer	Naam
71389	Voormalige brugwachterswoning
71390	Villa
71393	Dorpswoning
71394	Hoeve
71395	Villa
71396	Alleenstaand burgerhuis
71397	Vrije Basisschool, klooster van de zusters van Voorzienigheid en school
71398	Twee identieke huizen in spiegelbeeldschema
71399	Villa Litzberg
71400	Woning van ca. 1935
71387	Bakstenen windmolen "De Hoop"
71352	Parochiekerk Sint-Pieter
71346	"In de goude ster"
71347	"Het Lemke"
71121	"Driepaalhoeve"
71122	Hoeve
71142	Voormalige stoombierbrouwerij Sint-Jozef
71143	Hoeve van 1904
71144	Twee hoeven
71145	Hoeve met oude kern
71146	Parochiecentrum
71147	Voormalige hoeve
71148	Voormalige hoeve
71150	Woning van ca. 1935
71151	Woning van ca. 1935
71153	"Hooghuis"
71154	Tweeledige hoeve
71340	Langgestrekte hoeve
71341	Woonhuis van een hoeve
71343	Langgestrekte hoeve
71345	Voormalige brouwerij
71141	Voormalige pastorie
71342	Voormalige hoeve
71344	Kleine hoeve uit XIXB
71414	Villa
71547	Dorpswoning
86067	Gedenkteken voor de gesneuvelden van W.O. I
86068	Gietijzeren pomp met waterbekken
86076	Monument voor de gesneuvelden van W.O. I
86212	Reconstructie van de fundamenteën van de Sint-Janskapel van Mulheim
71412	Parochiekerk Sint-Paulus
86046	Kapel Maagd der Armen
86049	Monument W.O. I
86053	"Oude God", recent kruis
71534	Parochiekerk Sint-Monulfus en Gondulfus
71552	Gietijzeren pomp
86059	De kapel en het "Kapelhof"
71536	Dorpswoning
71568	Kapel van Onze-Lieve-Vrouw van Zeven Smarten
71577	Dienstgebouw

Identificatienummer	Naam
71371	Monument van W.O. I
71608	Dienstgebouwen van de korverij
71610	Twee dwarsschuren
71404	Oud kerkhof
71510	Kapel van Onze-Lieve-Vrouw van Lourdes
71511	Gietijzeren kruis
71125	Witte kapel
71138	Toren van de oude Sint-Martinuskerk
71553	Kapel
71557	Kapel van 1910
71562	Houten kruis
71348	Kapel van Onze-Lieve-Vrouw van Altijd Durige Bijstand
71391	Houten kruis
71120	Kapel van Onze-Lieve-Vrouw van Bijstand
71123	Parochiekerk Sint-Martinus
71392	"Kruis van het Vierveld"
200339	Aarden wal
200336	De Wal langs de "Stadsgraaf"
200338	Wal langs Tugelaplein
200336	De Wal langs de "Stadsgraaf"
71387	Bakstenen windmolen "De Hoop"
71135	Windmolen uit 1871
71152	Voormalige kapelanie
71149	Sterk gerestaureerd gebouw
71124	Kasteel Ter Motten
71357	Burgerhuis uit XIXd

2.3 Gemeente Kinrooi

2.3.1 Landschapsatlas

Tabel 13: Overzicht puntrelicten te Kinrooi

Identificatienummer	Naam
P70128	Kapel aan de dikke Linde
P70658	Molshof
P70659	Wijnenhof
P70124	Huis Reynders
P70123	Huis Gielen
P70121	O.L.V. Van Banneux
P70119	St.-Servatiuskerk
P70120	De Korenbloem (stenen windmolenromp)
P70661	Stijverhof
P70118	Voorderkapel
P70116	Huizerhof
P70115	Houbenhof
P70662	Jettenhof
P70114	Veldkapel
P70113	Huikeskapel

Identificatienummer	Naam
P70112	O.L.V. kapel
P70111	Slichtenhof
P70109	St.-Annakapel
P70108	O.L.V. kapel van Haagdoren
P70107	Kapel in de Hei
P70104	Kapel op den Ans
P70102	Berbenkapel
P70101	Kapel OLV van Lourdes
P70100	Lemmensmolen
P70097	Mariakapel
P70095	Kapel in den Hees
P70096	Nieuwenhof
P70094	Janissenhof
P70092	Kloosterkapel
P70089	Sevenskapel
P70085	St.-Jozefkapel
P70084	Narinxkapel
P70083	Kapel Boerinnegilde
P70082	Kapel bij Knoops
P70081	Huuskeskapel
P70080	Stockbroekhof
P70078	De Goort
P70076	Kapel in de Grootbroek
P70074	Kasteel van Borgitter
P70073	Kasteelmolen
P70072	Keysermolen (stenen windmolen)
P70071	Makkenkruis
P70067	O.L.V. kapel
P70066	Slichtenhof
P70064	St.-Hubertus kapel
P70061	Zorgvlietmolen of Truyensmolen
P70059	Keiersmolen
P70058	Ruttenkapel
P70056	Schevenkapel
P70053	Daelkapel
P70052	Cariskapel

Tabel 14: Overzicht lijnrelicten te Kinrooi

Identificatienummer	Naam
L70008	Maastalud
L70007	Oude Maasmeander
L70009	Napoleonweg
L70003	Itterbeek
L70012	Zuurbeek
L70001	Abeek
L70005	De Lossing
L70027	Weg op de rand van de alluviale vlakte
L70016	Witbeek

Tabel 15: Overzicht relictzones te Kinrooi

Identificatienummer	Naam
R70013	Stamproyerbroek
R70014	Benedenloop van de Abeek
R70016	Vijverbroek
R70022	Kern vlakte van Bocholt
R70079	Gremelslo

Tabel 16: Overzicht ankerplaatsen te Kinrooi

Identificatienummer	Naam
A70025	De Brand
A70029	Vijverbroek
A70039	Jagersborg
A70026	Vallei van de Abeek van Bocholt tot Molenbeersel met Stramprooierbroek

2.3.2 Beschermingen: Dorpsgezicht – Stadsgezicht – Monument – Landschap

Tabel 17: Overzicht beschermingen te Kinrooi

Identificatienummer	Type bescherming	Omschrijving
OL000025	LAND	HET VIJVERBROEK
OL000026	LAND	STAMPROOYERBROEK
OL000992	DORP	KASTEEL BORGITTER MET OMGEVING + KASTEEL
OL001003	DORP	LEMMERSMOLEN MET ONMIDDELLIJKE OMGEVING
OL001124	DORP	OMGEVING VAN DE KEYERSMOLEN

2.3.3 Bouwkundig erfgoed

Tabel 18: Overzicht bouwkundig erfgoed te Kinrooi

Identificatienummer	Naam
73187	Huis Gielen
73170	Windmolen "De Korenbloem" en molenaarswoning
72239	"Kuppershof"
72240	"Vrinsenhof"
72242	L-Vormige hoeve
72250	"Slichtenhof"
72253	Langgestrekte hoeve
73154	Langgestrekte hoeve
73155	"Huikenshof", historische hoeve
73156	Tweeledige hoeve
72228	Grenenhof
72230	Langgestrekte hoeve
72231	Woning uit 1924
72233	Langgestrekte hoeve van 1877
72236	"Hubeshof", hoeve
72237	Langgestrekte hoeve

Identificatienummer	Naam
72238	"Hoeve Reyven"
88670	Pastorie
72255	Langgestrekte hoeve
72257	Langgestrekte hoeve
72258	Langgestrekte hoeve
86077	Langgestrekte hoeve
86082	Langgestrekte hoeve
86083	Voormalig gemeentehuis en -school
86084	Hoekhuis
86085	Pastorie
86086	Gaaf bewaarde, alleenstaande dorpswoning met voormalig hoevegebouw
86087	Alleenstaand herenhuis
86088	Alleenstaand herenhuis van 1844
86089	Voormalig douanekantoor
86091	Langgestrekte hoeve
86094	Alleenstaand breedhuis
86095	Alleenstaand burgerhuis
86096	Langgestrekte hoeve
86099	Schreyvenhof
86244	Hoeve "Biesenhof"
86245	Langgestrekte hoeve
73136	Dorpswoning of langgestrekte hoeve
73137	"Weershof"
73138	Hoeve "Huizerhof" of "Hoezerhof", historische hoeve
73139	Langgestrekte hoeve
73140	Langgestrekte hoeve
73142	Harmoniezaal "Vreugd in Deugd"
73143	Langgestrekte hoeve
73144	Dorpswoning of woonhuis van verdwenen hoeve
73145	Hoeve met losstaande bestanddelen, "t Gen Voort"
73146	Langgestrekte hoeve
73147	Langgestrekte hoeve
73148	Boerenburgerhuis met dienstgedeelte
73149	Langgestrekte hoeve
73150	Gemeentehuis en -school
73151	"Henkenshof"
73152	Oorspronkelijk langgestrekte hoeve
73159	Sterk gewijzigde en verbouwde woning
73160	Hoeve "Op 't Heufke", historische hoeve
73162	Langgestrekte hoeve
73163	Dorpswoning of langgestrekte hoeve
73166	Gildezaal
73168	Gemeentehuis en -jongensschool van Ophoven
73169	Watermolen "Leumolen" of "'t Meulke"
73171	Langgestrekte hoeve
73172	"Hoverhof" of "Hoeverhof", historische hoeve
73173	Alleenstaande dorpswoning
73174	Woning, mogelijk resterend van hoeve
73175	"Belenhof", historische hoeve
73176	Woonhuis van hoeve

Identificatienummer	Naam
73177	Breedhuis
73178	Breedhuis
73179	Alleenstaand burgerhuis
73180	Langgestrekte hoeve
73181	Huis Reynders
73183	Langgestrekte hoeve
73184	De Katholieke School
73185	Langgestrekte hoeve
73186	Hoeve met losstaande bestanddelen
73188	Herberg "Het Wit Paard" of "De Spaanjerd", "Spaenjaert"
73189	Dorpswoning met werkhuis (?)
73190	Langgestrekte hoeve
73191	"Sniekershof"
73194	Langgestrekte hoeve
73195	Dorpswoning
73196	Burgerhuis
73197	Rest (woonhuis) van een hoeve met losstaande bestanddelen
73197	Rest (woonhuis) van een hoeve met losstaande bestanddelen
73198	Rest (woonhuis?) van een semi-gesloten hoeve
73199	Langgestrekte hoeve
73202	Langgestrekte hoeve
88676	"Lakerhof", historische hoeve
88668	Kapel van Onze-Lieve-Vrouw van Lourdes
88669	Klooster en Lagere meisjesschool van de Zusters van het Heilig Hart van Maria
200330	Kasteel Borgitter
72092	Hoeve
72219	Hoeve
72216	"Foshof", historische hoeve
72217	"Stevenshof"
72220	"Geerenhof", historische hoeve
72221	Langgestrekte hoeve
72222	Langgestrekte hoeve
72227	Langgestrekte hoeve
72252	Langgestrekte hoeve
73172	"Hoverhof" of "Hoeverhof", historische hoeve
71892	Voormalige meisjesschool Sint-Anna
71893	Kapelanie
71894	Tweeledige hoeve
71895	Hoeve "Swevershof"
71900	Langgestrekte hoeve
71901	Langgestrekte hoeve uit XIXB
71930	Langgestrekte hoeve
71931	School van de zusters van het Heilig-Graf
71932	Langgestrekte hoeve
72089	Gildezaal
72090	Houten kruis
72091	Langgestrekte hoeve
71883	"Janissenhof", semi-gesloten hoeve
71885	Hoeve met losstaande bestanddelen
71886	Langgestrekte hoeve

Identificatienummer	Naam
71887	Hoeve met losstaande bestanddelen
71888	Alleenstaand burgerhuis
71889	Hoeve "Meyerhof", ook "Bokkenhof"
71890	Langgestrekte hoeve
71891	Langgestrekte hoeve
71902	Langgestrekte hoeve
71903	Langgestrekte hoeve
71904	"Stokbroekhof"
71906	Langgestrekte hoeve
71907	Restant, mogelijk van een hoeve
71908	Hoeve
71909	Hoeve "Hof aen Genbroek"
71910	Langgestrekte hoeve uit XIXB
71911	Hoeve met losstaande bestanddelen
71913	Met nr. 11 het "Boomerhof"
71914	Kleine hoeve met losstaande bestanddelen
71915	"Slichtenhof", tweeledige hoeve
71916	Langgestrekte hoeve
71921	Sint-Martinuskapel
71922	Pastorie
71923	Gebouw
71924	Hoeve
71925	Langgestrekte hoeve
71927	Langgestrekte hoeve van 1835
71928	Langgestrekte hoeve
88671	Villa; interbellum
88672	Langgestrekte hoeve
88673	Villa 'Pax'
88674	Douanekantoor
88677	'Donkerhoeve'
71871	"Houbenhof" of "Herenhuis"
71872	Langgestrekte hoeve
71873	Langgestrekte hoeve
71874	Langgestrekte hoeve
71878	Langgestrekte hoeve
71879	Langgestrekte hoeve
71880	Langgestrekte hoeve
71882	"Bussenhof", historische hoeve
72095	Weymaerhof
72247	Sint-Antoniuskapel
72260	"Venderhof", historische hoeve
72260	"Venderhof", historische hoeve
73161	Parochiekerk Sint-Lambertus
72244	Makkenhof
86101	Hoeve Rutten
73193	"Zuivelfabriek Heilige Harlindis en Heilige Relindis", thans winkel
73200	Kapel
72226	Severshof
72244	Makkenhof
72232	Herenhuis met hoeve, "Grootbroek"

Identificatienummer	Naam
73157	Sint-Annakapel
73158	Grafkapel Rutten
72256	Kapel
72259	Houten kruis
72291	Luyskruis
86078	Mot van Kessenich, genaamd "Den Berg"
86079	Grafkapel van de familie baron Michiels van Kessenich
86080	Parochiekerk Sint-Martinus
86081	Koperen pomp van 1892
86090	Gietijzeren grenspalen van 1843
73141	Betonnen kruis
73164	Huikenskapel
73165	Open bakstenen kapel
73167	Handmelkerij
73182	Ommuurd perceel
73192	Parochiekerk Sint-Servatius
88667	Parochiekerk Sint-Leonardus
71905	Sint-Jozefkapel
71912	Wegkapel
71917	"Berbenkapel"
71918	Gemeenteschool en gemeentehuis
71920	Parochiekerk Sint-Martinus
71926	Kapel, "Hennenkapel"
71929	Sint-Marcoenkapel, ook Kapel op den Ans
88675	Bunker 7
88678	"Luurskapel"
88679	"Voorderkapel", Onze-Lieve-Vrouwekapel
73170	Windmolen "De Korenbloem" en molenaarswoning
72093	Houten kruis
72218	Daalkapel
72241	Houten kruis
72243	Gietijzeren kruis in kapel
72248	Sint-Corneliskapel
72249	Kapel van Onze-Lieve-Vrouw Middelaars Allergenade
72223	"Schreyvenkapel"
72224	Houten Kruis
72234	Sint-Hubertuskapel
72235	Kapel van Onze-Lieve-Vrouw der Zeven Smarten
72251	"Keyersmolen"
86093	"Lemmensmolen"
71884	Kasteel van Borgitter
72246	"Zorgvlietmolen"

2.4 **Gemeente Lanaken**

2.4.1 **Landschapsatlas**

Tabel 19: Overzicht puntrelicten te Lanaken

Identificatienummer	Naam
---------------------	------

P70399	Motte "In de Burg"
P70723	Motte "In de Burg"
P70382	St.-Ursulakerk
P70374	Burcht en kasteel ruine van Pietersheim
P70371	Burcht van Pietersheim
P70368	Heidemolen
P70361	Retabel in de St-Lambertuskerk
P70352	Petronellakapel
P70345	Het Oud kantoor
P70342	Stadspoort
P70331	Kasteel Daalbroek

Tabel 20: Overzicht lijnrelicten te Lanaken

Identificatienummer	Naam
L70034	Zuidwestelijke steilrand van het Kempens plateau
L70009	Napoleonweg
L70026	Grensmaas, zomerdijk, lijnpad
L70029	Zijpbeek
L17001	Kanaal Bocholt - Herentals
L70002	Zuid-Willemsvaart
L70002	Zuid-Willemsvaart
L70032	Steilrand van het Kempens Plateau

Tabel 21: Overzicht relictzones te Lanaken

Identificatienummer	Naam
R70048	Onder de Berg
R70052	Mechelse heide - Heiwijk
R70058	Rekem-Uikhoven
R70063	Bossen en kasteelparken te Munsterbilzen
R70066	Krijtland van Millen

Tabel 22: Overzicht ankerplaatsen te Lanaken

Identificatienummer	Naam
A70007	Oud-Rekem
A70048	Kasteel van Hocht en Hochterbampd
A70020	Van Mechelse Heide tot vallei van de Zijpbeek

2.4.2 Beschermingen: Dorpsgezicht – Stadsgezicht – Monument – Landschap

Tabel 23: Overzicht beschermingen te Lanaken

identificatienummer	Type bescherming	Omschrijving
OL000005	Monument	BURCHT- EN KASTEELRU?NE VAN PIETERSHEIM MET OMGRACHTING
OL000079	Landschap	DOMEIN PIETERSHEIM
OL000270	Stadsgezicht	OUDE KERN STAD REKKEM
OL000908	Landschap	KAPEL "SLAG VAN LAFELT" ONMIDDELLIJKE OMGEVING
OL000928	Landschap	HET NEERHOF, HET PARK, DE DREVEN EN DE OMLIGGENDE WEIDEN EN BOOMGAARDEN VAN HET KASTEEL

identificatienummer	Type bescherming	Omschrijving
OL000936	Dorpsgezicht	MOTTE GENAAMD "IN DE BURG" MET HAAR OMGEVING
OL000995	Stadsgezicht	HUIS "DE HOEK" MET ONMIDDELLIJKE OMGEVING
OL001027	Dorpsgezicht	PETRONELLAKAPEL MET ONM. OMGEVING
OL001321	Dorpsgezicht	KERKHOF

2.4.3 Bouwkundig erfgoed

Tabel 24: Overzicht bouwkundig erfgoed te Lanaken

Identificatienummer	Naam
206791	Woning, breedhuis
206792	Pastorie
206794	Gesloten hoeve
206795	Gesloten hoeve
206789	Woning, dubbelhuis
206790	Boerenburgerhuis van 1866
206796	Hoeve van 1843
206797	Hoeve
878	L-Vormige hoeve van 1803
880	L-Vormige hoeve
968	L-Vormige Maaslandse hoeve
867	L-Vormige hoeve
1040	U-Vormige hoeve
933	L-Vormige hoeve
1046	L-Vormige hoeve
946	L-Vormige hoeve van 1818
1042	Gesloten hoeve
1048	Hoeve van 1844
1051	Gesloten hoeve van 1853
1052	Hoeve met losstaande bestanddelen
1053	Hoeve
1054	Woning, dubbelhuis
1057	Boerenhuis
1058	Gesloten hoeve
1059	Gesloten hoeve
1060	Boerenhuis
1061	Hoekhuis
1062	Kleine hoeve met losstaande bestanddelen
1063	Parochiekerk Sint-Lambertus
1064	Boerenhuis van 1834
1065	Gesloten hoeve
1066	Hoeve met losstaande bestanddelen
1067	Gesloten hoeve
998	Woning, dubbelhuis
999	Huis van de schepenbank (voormalig)
1004	Hoekhuis
1025	Woning, breedhuis
1030	Gesloten hoeve
1031	Gesloten hoeve van 1862

Identificatienummer	Naam
1032	Resterend gedeelte van een gesloten hoeve
1033	Vrijstaande woning, dubbelhuis
1033	Vrijstaande woning, dubbelhuis
1034	Woning van 1905
1035	Woning, breedhuis
1036	Boerenburgerhuis
1037	Boerenburgerhuis
1038	Gemeenteschool
1039	Gemeentehuis
955	Kasteel "Daalbroek" en hoeve
956	Alleenstaande woning, dubbelhuis
957	Eclectische woning
958	Woning
959	Langgestrekte hoeve
961	Langgestrekte hoeve
964	Woonhuis van voormalige hoeve
999	Huis van de schepenbank (voormalig)
1000	Twee gelijkaardige woningen
1001	Gebouwencomplex "Uikhoverpoort"
1001	Gebouwencomplex "Uikhoverpoort"
1002	Twee burgerhuizen
1003	Herenhuis van 1783
1005	Stadshoeve
1006	Eclectisch herenhuis
1026	Likeurstokerij F. Senden-Devel (voormalige)
1008	Stadshoeve (voormalige)
1009	Woning, breedhuis
1010	Gebouw "Armenhuis"
1011	Classicistische woning
1012	Hoekhuis
1013	Woning, dubbelhuis
1013	Woning, dubbelhuis
1014	Stadshoeve (voormalige)
1015	Stadshoeve (voormalige)
1016	Woning, breedhuis
1017	Neoclassicistisch burgerhuis
1018	Stadshoeve
1019	Twee woningen, breedhuizen
1020	Neoclassicistisch herenhuis
1021	Woning, dubbelhuis
1022	Twee neoclassicistische woningen
1022	Twee neoclassicistische woningen
1027	Herenhuis
1029	Twee gelijkaardige hoekhuizen
963	Twee woningen
963	Twee woningen
1007	Woning "De Hoek"
965	Hoeve (voormalige)
969	Woning van 1840
970	Kasteel "Kapelhof" (voormalig)

Identificatienummer	Naam
911	Gesloten hoeve (voormalige)
912	Boerenburgerhuis
913	Tolhuis (voormalig)
915	Kleine langgestrekte hoeve
916	Hoekhuis
917	School en klooster "Sint-Jozef "(voormalige)
923	Boerenhuis
924	Kasteel "Kewith"
924	Kasteel "Kewith"
925	Hoeve "Kewith" (voormalige)
927	Gesloten hoeve
928	Tiendschuur
937	Woning "Het Lindenhof"
938	Gebouw
938	Gebouw
939	Hoeve (voormalige)
939	Hoeve (voormalige)
1029	Twee gelijkaardige hoekhuizen
973	Laat-classicistische woning van 1820
974	Hotel "De Roomse Keizer" (voormalig)
975	Hoekhuis
976	Woning, enkelhuis
983	Stadshoeve
984	Woning, breedhuis
985	Herenhuis
986	Stadshoeve
987	Hoekhuis
988	Hoekhuis
989	Stadshoeve
990	Burgerhuis
991	Eclectisch burgerhuis
992	Stadshoeve van 1887
993	Stadshoeve
994	Gemeentehuis en gemeenteschool (voormalige)
995	Alleenstaande woning
996	Woning, dubbelhuis
997	Hoekhuis
1028	Woning, dubbelhuis
943	Woning, enkelhuis
945	Woning van 1837
947	Rest hoeve met losstaande bestanddelen
948	Eclectische woning
949	Woning, dubbelhuis
950	Alleenstaande woning van 1885
953	Woonhuis hoeve
954	Woning, dubbelhuis
955	Kasteel "Daalbroek" en hoeve
868	Hoeve met losstaande bestanddelen
869	Resten van een hoeve
872	Kasteel Hocht, voormalige Cisterciënzerinnenabdij

Identificatienummer	Naam
872	Kasteel Hocht, voormalige Cisterciënzerinnenabdij
874	Herenhuis "Alicebourg"
875	Woning van 1917
876	Boerenhuis
877	Gesloten hoeve
879	Langgestrekte hoeve van 1903
881	Station van Lanaken
882	Eclectisch hoekhuis van 1903
883	Zuurkoolfabriekje
884	Herenhuis
885	Neoclassicistische woning
890	Boerenhuis
891	Langgestrekte hoeve
892	Hoeve met losstaande bestanddelen
893	Hoeve met losstaande bestanddelen
898	Hoeve van 1862
899	Hoeve van 1862
900	Woning, breedhuis
901	Woning, dubbelhuis
902	Hoekhuis
903	Woning, dubbelhuis
904	Woning, dubbelhuis
905	Woning, dubbelhuis
940	Parochiekerk Sint-Lambertus
983	Stadshoeve
977	Stadshoeve
978	Woning, breedhuis
979	Hoeve (voormalige)
980	Woning, enkelhuis
981	Hoekhuis
982	Hoekhuis
895	Burcht en kasteel "Pietersheim"
907	Kleine woning aan de Zuid Willemsvaart
906	Kleine hoekwoning
909	Woning, dubbelhuis van 1902
910	Woning, dubbelhuis
911	Gesloten hoeve (voormalige)
930	Hoeve (voormalige)
934	Neoclassicistisch herenhuis
934	Neoclassicistisch herenhuis
935	Alleenstaand herenhuis
936	Alleenstaand hoekhuis
886	Herenhuis
887	Woning, dubbelhuis
888	Brouwerij (voormalige)
889	Heilig-Hartcollege, voormalig "Montaignehof"
23239	Dubbelhuis
200343	Woning
200342	Woonhuis van een eertijds gesloten hoeve
200292	Gietijzeren kruisbeeld

Identificatienummer	Naam
1043	Houten kruis
1044	Houten kruis
1045	Houten kruis
1049	Houten kruis
1041	Kapel Onze-Lieve-Vrouw van Bijstand
1056	Militair kerkhof WO II
962	Kapel Onze-Lieve-Vrouw van Bijstand
966	Parochiekerk Sint-Pieter
914	Stalen spoorwegbrug
918	Kapel Onze-Lieve-Vrouw van Bijstand
919	Houten kruis
920	Hoefe met losstaande bestanddelen
921	Parochiekerk Sint-Laurentius
922	Woning, breedhuis
929	Houten kruis
941	Kapel van 1890
942	Parochiezaal
944	Houten kruis
952	Kapel
870	Gedenksteen
873	Parochiekerk Sint-Ursula
894	Parochiekerk Sint-Servaas
896	Parochiekerk Sint-Jozef
897	Kruis uit oude kerk
908	Sint-Antoniuskapel
931	Wegkapel
1055	Ongelukskruis
971	Parochiekerk Sint-Pieter (voormalige)
1024	Monument voor de gesneuvelden
972	Kasteel "d'Aspremont-Lynden"
1023	Kloosterkerk minderbroedersklooster
960	Sint-Petronellakapel
200295	Resten van de voormalige stadsomwalling
200295	Resten van de voormalige stadsomwalling
200322	Motte genaamd In de Burg
200295	Resten van de voormalige stadsomwalling
201284	Sint-Michielskerk
871	Watermolen "Heidemolen"
1000	Twee gelijkaardige woningen
1019	Twee woningen, breedhuizen
995	Alleenstaande woning
978	Woning, breedhuis
972	Kasteel "d'Aspremont-Lynden"

2.5 Gemeente Maaseik

2.5.1 Landschapsatlas

Tabel 25: Overzicht puntrelicten te Maaseik

Identificatienummer	Naam
P70191	Slagmolen
P70169	Dorpermolen
P70060	St.-Aldegondakerk
P70666	Nuchelenhof
P70166	Volmolen
P70165	Leverenmolen
P70667	Kraaienboshof
P70163	Klaaskensmolen, Kluyskensmolen
P70161	Langerenmolen
P70159	Neermolen
P70152	Wurfeldmolen, Kloostermolen, Looimolen
P70147	St.-Jacobuskerk (kruisherkerk)
P70143	Bosmolen
P70142	St.-Annakerk
P70138	Aldeneikermolen, Audenijmolen
P70663	Coolenhof
P70655	Nieuwenhof
P70664	Vennerhof
P70656	Steenbrughof
P70654	Oudenhof
P70657	Geenvoorthof
P70660	Ergerhof

Tabel 26: Overzicht lijnrelicten te Maaseik

Identificatienummer	Naam
L70015	Oude Maasmeander
L70017	Oude Maasmeander
L70044	Asymetrische dalwand van de Bosbeekvallei
L70044	Asymetrische dalwand van de Bosbeekvallei
L70044	Asymetrische dalwand van de Bosbeekvallei
L70044	Asymetrische dalwand van de Bosbeekvallei
L70044	Asymetrische dalwand van de Bosbeekvallei
L70008	Maastalud
L70011	Steilrand tussen het Kempens Plateau en de Vlake van Bocholt
L70009	Napoleonweg
L70009	Napoleonweg
L70010	Bosbeek
L70010	Bosbeek
L70026	Grensmaas, zomerdijk, lijnpad
L70025	Heppeneert
L70003	Itterbeek
L70024	Winterdijken
L70014	Oud spoor tussen as en Maaseik
L70002	Zuid-Willemsvaart

Identificatienummer	Naam
L70013	Steilrand Bergerven

Tabel 27: Overzicht relictzones te Maaseik

Identificatienummer	Naam
R70022	Kern vlakte van Bocholt
R70025	Paraboolduin Opglabeeek
R70028	Heppeneert-Elen
R70030	Vallei van de Bosbeek
R70031	Wateringen-Armenbos
R70042	Platte Lindenberg-Mechelse Bos
R70078	Communautaire Akker Neeroeteren
R70079	Gremelslo

Tabel 28: Overzicht ankerplaatsen te Maaseik

Identificatienummer	Naam
A70025	De Brand
A70022	Vallei van de Bosbeek en De Houw
A70040	De T'sh, Langeren en Wurfeld
A70041	Maasterrassen en Schootsheide
A70043	Duinengordel van Opglabbeek - Gruitrode
A70039	Jagersborg
A70024	Maasvallei van Stokkem tot Heppeneert

2.5.2 Beschermingen: Dorpsgezicht – Stadsgezicht – Monument – Landschap

Tabel 29: Overzicht beschermingen te Maaseik

Identificatienummer	Type bescherming	Omschrijving
OL000028	Landschap	HET NATUURGEBIED ROND DE BOSBEEK
OL000089	Landschap	DE SLOOT
OL000327	Dorpsgezicht	KERKHOF VAN DE SINT-LAMBERTUSKERK
OL000390	Stadsgezicht	PERCELEN GELEGEN BINNEN DE AFBAKENING
OL000691	Dorpsgezicht	ONMIDDELIJKE OMGEVING VAN DE "NEERMOLEN"
OL001013	Dorpsgezicht	DORPERMOLEN MET ONMIDDELIJKE OMGEVING
OL001071	Stadsgezicht	HET HUIS "DE DRIE MARIE?N" MET TUIN
OL001088	Landschap	LANDSCHAP GEVORMD DOOR HET MARKTPLEIN MET DE DUBBELE RIJ LINDEBOMEN
OL001129	Stadsgezicht	OMGEVING
OL001130	Stadsgezicht	"DEN SWERTEN ADELAER", MET ALS OMGEVING DE ACHTERLIGGENDE TUIN
OL001131	Dorpsgezicht	WATERMOLEN, GENAAMD "KLUYSKENS MOLEN" EN OMGEVING MET INBEGRIJ VAN HET BAKHUIS EN BIJHORENDE HOEVE
OL001132	Dorpsgezicht	"LANGEREN MOLEN" MET ONMIDDELIJKE OMGEVING EN MET INBEGRIJ VAN HET MOLENHUIS
OL001133	Dorpsgezicht	OMGEVING WOONHUIS GELEGEN PELSERSTRAAT 45
OL001134	Dorpsgezicht	OMGEVING
OL001135	Dorpsgezicht	OMGEVING VAN DE VOLMOLEN

Identificatienummer	Type bescherming	Omschrijving
OL001136	Dorpsgezicht	OMGEVING VAN DE WURFELDMOLEN
OL001142	Dorpsgezicht	OMGEVING
OL001252	Stadsgezicht	DE ONMIDDELLIJKE OMGEVING VAN DE PANDEN GELEGEN GROTE MARKT 1, 45 EN 47.
OL001449	Dorpsgezicht	DE ONMIDDELLIJKE OMGEVING VAN DE KAPEL

2.5.3 Bouwkundig erfgoed

Tabel 30: Overzicht bouwkundig erfgoed

Identificatienummer	Naam
86118	Voormalig minderbroedersklooster en kerk, thans klooster en school der ursulinen
88662	Breedhuis oorspr. 'Den Blauwe Hoed'
73348	Woning
88659	Breedhuis
88660	Breedhuis
73399	Alleenstaand herenhuis in eclectische stijl
73472	Kasteel van Wurfeld
86179	Gemeenteschool
86180	Langgestrekte hoeve
86181	Langgestrekte hoeve
86183	Langgestrekte hoeve
86184	Voormalige dijkwachterwoning aan de Zuid-Willemsvaart
86185	Voormalige brugwachterwoning aan de Zuid-Willemsvaart
86186	Langgestrekte hoeve
86187	Vrij gaaf bewaarde langgestrekte hoeve
86148	Huis "Den Kandelaer"
86149	Classicistisch burgerhuis
86150	Voormalig huis "Den Gulden Valck"
86152	Mogelijk oorspronkelijk twee huizen
86153	Laatclassicistisch herenhuis
86190	Langgestrekte hoeve
73433	Complex van drie woningen
73433	Complex van drie woningen
73434	Hoeve
86158	Recent gebouw - hier lag in 1664 De Drij Lelien
86105	Huis "Den Coninck van Vranckrijck"
88658	Achterhuis 'Den Groenen Schildt'
86129	Huis "Het Gulden Cruys"
86130	Huis "Den Ketel" (1675), ook "Den Cooperen Ketel" (1697)
86131	Voormalig huis "Het Lavoir"
86132	Huis "In de dry cronen"
86133	Huis "Den Moelesteyn"
86135	Hoekhuis
86134	Huis "De Zwarte Adelaar"
86137	Breedhuis, mogelijk huis "Die Ketten"
86138	Huis "De Regenboeghe" (?)
86139	Mogelijk het huis "Het Posthoorn"
86140	Huis "Het Swart Peert"

Identificatienummer	Naam
86141	Voormalige huis "De Haan" (1625), ook genaamd De Rode Haan
86142	Voormalig huis "De Stad Breda" (1712)
86143	Voormalig huis "Den IJserman"
86144	Eclectisch breedhuis
86145	Diephuis
86146	Eclectisch breedhuis
86147	Volgens M. Boonen het huis "Het Gulden Vercken"
73435	Breedhuis
86154	Burgerhuis, voorheen twee woningen
86155	Rijhuis
86156	Breedhuis
86157	Huis "Den Eyckenboom"
86159	Huis "Den Vergulde Wanne" (1742), (nr. 68), en "De Hollansche Tuyn" (1725), (nr. 70)
86160	Twee identieke breedhuizen
86136	Voormalige drossaardwoning
86163	Reeks gelijkaardige woningen
86165	"De Krauw", voormalige schipperherberg aan de Maas
86166	Hoeve "Diepbeek"
86167	Kleine, langgestrekte hoeve
86168	Hoeve en herberg "Jagersborg"
86169	Alleenstaande woning uit het interbellum
86170	Hoeve "Klauwenhof"
86171	Parochiekerk Sint-Anna
86172	Alleenstaand herenhuis "Het Hof", thans hotel
86173	Hoeve met losstaande bestanddelen
86174	Pastorie
86175	Alleenstaand, laatclassicistisch herenhuis, "Het Geudje"
86176	Woonhuis met langschoor, rest van een voormalige hoeve met losstaande bestanddelen
73448	Neoclassicistisch herenhuis
73449	Breedhuis
73450	Huis "Magniet", later hotel De Globe
73451	Resten van Agnetenklooster, ook Groot Klooster genaamd
73452	Hoeve "Brigittenhof"
73454	"Sint-Janshoeve"
73455	Steenbakkerij Terca Schouterden
73457	Hoeve "Windhuishof"
73460	Kasteel met gesloten hoeve "Nieuwenhof"
73461	Woonhuis van hoeve "Oudenhof"
73462	Gerestaureerd huis
73464	Breedhuis
73467	"Molenhuis"
73468	Hoeve "Heibloem"
86111	Eclectisch burgerhuis
86112	Breedhuis
86113	Laatclassicistisch burgerhuis
86114	Huis "De Drie Marien"
86115	Drie gelijkaardige huizen
86116	Huis "De Gapers"

Identificatienummer	Naam
86119	Breedhuis uit XVII B
86120	Twee identieke gebouwen, die de ingang van de Koning Albertlaan flankeren
86161	Den Roosencrans
86160	Twee identieke breedhuizen
86162	Thans een burgerhuis in eclectische stijl
73447	Rest van een stadshoeve
73463	Thans alleenstaand breedhuis
86106	Voormalige mouterij
86107	Breedhuis
86108	Overvloedig gedecoreerd, eclectisch burgerhuis
86109	Vermeld in 1645 als Den weert inden Appel
86110	Gelijkaardige breedhuizen
86110	Gelijkaardige breedhuizen
86117	Hoekhuis
73469	Sint-Laurentiuskapel
73470	Hoeve (?)
73471	Engerhof, historische hoeve
73474	Hoeve "Knoopshof"
73445	Heilig-Kruiscollege
73446	Stadshoeve in Maasstijl
73352	Hoekhuis
73354	Tweeledige hoeve
73355	"Gasthof van Onze-Lieve-Vrouw van Rust"
73356	Pastorie
73357	Hoeve "De Hoogte"
73358	Tweeledige hoeve
86122	Breedhuis
86123	Huis "De Nootstal"
73411	Huis "De Fortune"
73410	Huis "De Zwarte Beer"
73413	Breedhuis in Maasstijl
73412	Samenvoeging van twee panden
73419	Breedhuis
73409	Smal enkelhuis
73412	Samenvoeging van twee panden
73415	Huis "Die Goutmeulen"
73416	Huis "Den Peroun"
73418	Huis "De Gulden Hant"
73417	Huis "Het Vosken"
73436	Breedhuis
73437	Dubbelhuis
73438	Breedhuis met dienstgebouw
73440	Gesplitst in twee enkelhuizen
73439	Breedhuis in Maasstijl
73440	Gesplitst in twee enkelhuizen
73442	Breedhuis
73441	Breedhuis
73443	Gebouw
73444	Identieke rijwoningen
73351	Alleenstaand burgerhuis

Identificatienummer	Naam
73404	Huis "Den Groenen Schild" , thans gemeentehuis
86124	Voormalig huis "Den Granaetappel"
86125	Huis "De Gekroonde Stevel"
86126	Huis "Den Golden Naegel"
86127	Huis "Den Verkeerde Werelt"
86128	Huis "In den Engel"
73414	Breedhuis in Maasstijl
73405	Huis "Gielen"
73406	Dubbelhuis
73407	Huis "Het Gulden Aambeeld"
73408	Huis "De Vrede"
73359	Hoeve "Het Veerhof"
73360	Schippersherberg "De Labaer"
73362	Hoeve "Nuchelenhof"
73364	Woningen en opslagplaatsen, kolenhandel A. Tilmans
73475	"Vergelshoeve"
73385	Breedhuis in eclecticische stijl
73386	Breedhuis in eclecticische stijl
73387	Breedhuis in eclecticische stijl
73388	Alleenstaand herenhuis
73389	Twee gelijkaardige huizen
73389	Twee gelijkaardige huizen
73391	Breedhuis in eclecticische stijl
73392	Alleenstaand gebouw
73393	Hoeve "Kraeyenbosch"
73395	Hoeve met oude vestiging
73398	Alleenstaand herenhuis in eclecticische stijl
73368	Woonhuis van dokter E.W.G. Pergens
73427	Huis "De Starre"
73423	Huis "De Stad Amsterdam"
73421	Huis "Au Vieux ChPne"
73367	Huis "In den Gulden Boom"
73422	Huis "In den Prince van Luyck"
73396	Dubbelhuis
73369	Breedhuis
73370	Huis "De Swarte Hoed"
73371	Huis "In de Soete Naem"
73372	Huis "Den Pelgrim"
73373	Huis "Wit Kruis"
73366	Enkelhuis
73424	Huis "De Halve Maan"
73420	Huis "De bisschop van Munster" of "De LeliÛn"
73426	Breedhuis
73425	Huis "De Posthoorn"
73433	Complex van drie woningen
73340	Huis "Den Lombaert"
73341	Breedhuis
73342	Hoeve "Hazepadhof"
73349	Breedhuis
72334	Tweeledige hoeve

Identificatienummer	Naam
72335	Bakhuis (rest van hoeve)
72337	Rest van een tweeledige hoeve
72338	Kapel van Onze-Lieve-Vrouw van Gedurigen Bijstand, ook Sjouwekapel
72339	Hoeve met losstaande bestanddelen
72340	Langgestrekte hoeve uit 1850
72342	Kasteel "De Schans"
72342	Kasteel "De Schans"
72345	Langgestrekte hoeve
72348	Pastorie
72349	"Cassishoeve"
72351	"Putshoeve"
73430	Huis "De Bonten Os"
73428	Breedhuis
73431	Samenvoeging van twee huizen
73431	Samenvoeging van twee huizen
73343	Parochiekerk Sint-Catharina
72343	Parochiekerk Sint-Dionysius
73344	Reeks huizen
73345	Breedhuis
73346	Gerestaureerd breedhuis
73347	Breedhuis
73350	Enkelhuis
73432	Huis "Au Pascha"
72344	Huis "Het Helmissie"
73429	"Apotheek Van Venckenray", thans stadsmuseum
73376	Breedhuis
73378	Pakhuis
73380	Sterk gewijzigde woningen
73383	Breedhuis
73384	Breedhuis
72322	Kasteel "De Oude Kuil"
72323	Dorpswoning
72325	Langgestrekte hoeve
72326	Hoeve "van Limmertjes"
72328	Twee huizen
72329	Pastorie
72331	Sint-Odiliakapel
72332	Tweeledige hoeve van 1835
72352	Hoeve met losstaande bestanddelen
73375	Alleenstaand enkelhuis
73381	Twee huizen
72353	Hoeve "'t Stols"
72355	Josefiën klooster met school, thans Basisschool
72356	Parochieschool, heden parochiehuis
72357	Langgestrekte hoeve
72359	Hoeve "het Leenders"
72361	Sint-Donatuskerk, parochiekerk van Dorne
72362	Hoeve met oude kern
72363	Rest (woning) van een hoeve
73335	Huis "Het Wit Peert"

Identificatienummer	Naam
73336	Neoclassicistisch breedhuis
73337	Eclectisch breedhuis
73338	Huis "Het Fabriekske"
73339	Oorspronkelijk één breedhuis
72304	Alleenstaand herenhuis
72306	Alleenstaand breedhuis
72307	Dorpswoning
72309	"Hof ter Heide"
72311	Voormalige kapelanij
72313	Schoolgebouw van 1936
72314	Herenhuis met dienstgebouwen
72315	Jongensschool met directeurswoning
72318	Langgestrekte hoeve
72319	Langgestrekte hoeve
72320	Langgestrekte hoeve
72364	"Houbenmolen"
72312	"Neermolen," voormalige watergraanmolen
72358	"Volmolen", watermolen op de Bosbeek
72317	U-Vormige hoeve
73465	L-Vormige hoeve
73390	Huis "Jonkergouw"
200345	Gesculpteerde steen
86178	Moderne kapel met ernaast een gietijzeren kruis
86179	Gemeenteschool
86182	Sint-Harlindis en Relindiskapel
86188	Kapel
86104	Gietijzeren kruis
86164	Voormalig Kapucijnenklooster en -kerk
73453	Kapel van Sint-Jansberg
73456	Wegkapel
73458	Kerkhof
73459	Hoeve "De Kluis"
73401	Pompen
86191	Gedenktekens voor de gesneuvelden van beide wereldoorlogen
73402	Standbeeld van de gebroeders van Eyck
73403	Perron
86121	Kloosterkerk van de Kruisheren
86023	Gedenkteken
73353	Parochiekerk Sint-Gertrudis, omgeven door kerkhof
73361	Onze-Lieve-Vrouwekapel
73363	Kapel van Sint-Theresia van Lisieux
73476	Kapel van Onze-Lieve-Vrouw van Altijddurende Bijstand
73394	Kapel
72341	Onze-Lieve-Vrouwekapel
72346	Wegkapel
72347	"Cassiskapel"
72350	Sint-Donatuskapel
73377	Merkwaardig breedhuis, thans garage/opslagplaats
73379	Kruis
72324	Kapel van Onze-Lieve-Vrouw van Lourdes

Identificatienummer	Naam
72327	Parochiekerk Sint-Lambertus
72330	Parochiekerk Sint-Jozef
72333	Gietijzeren kruis
72354	Heilig-Hartkapel
72360	Parochiekerk van Dorne
72305	Smeedijzeren kruis
72316	Kapel van Onze-Lieve-Vrouw van Lourdes
72321	Kapel van de Heilige Familie
73382	Kapel
200299	Pand
86177	"Aldeneikermolen", voormalige watergraan- en oliemolen op de Bosbeek
73473	Watermolen, "Wurfeldermolen"
73466	Watermolen op de Bosbeek, "Bosmolen"
86189	Voormalige watermolen, "Langerenmolen", op de Bosbeek
72308	"Leverenmolen"
72336	Dorpermolen, watergraanmolen
72310	Voormalige watermolen, "Kleeskensmolen"
73365	Breedhuis
73397	Dubbelhuis
73344	Reeks huizen
73374	Breedhuis
88661	Huis 'Inden Clock' (1666), ook De Gulden Klok (1866)
88661	Huis 'Inden Clock' (1666), ook De Gulden Klok (1866)
86151	Breedhuis
86159	Huis "Den Vergulde Wanne" (1742), (nr. 68), en "De Hollansche Tuyn" (1725), (nr. 70)
86110	Gelijkaardige breedhuizen
73381	Twee huizen

2.6 Gemeente Maasmechelen

2.6.1 Landschapsatlas

Tabel 31: Overzicht puntrelicten te Maasmechelen

Identificatienummer	Naam
P70313	Windmolen "Stormvogel"
P70312	Pastorie (Opgrimbie)
P70309	Oude Pastorie (Boorseme)
P70302	Monnikhof
P70291	Kikmolen
P70286	Oude hoeve reeds op Vandermaelenkaart aangeduid
P70282	Oude molen
P70262	St.-Willibrorduskerk
P70237	Kasteel Vilain XIII
P70234	Windmolen "Nieuw leven"
P70233	Steenkoolmijn, bovengronds, burelen, magazijn, schachtbok 2

Tabel 32: overzicht lijnrelicten te Maasmechelen

Identificatienummer	Naam
L70043	Winterdijk en Langbroekbeek
L70009	Napoleonweg
L70033	Kolenspoor As - Eisden
L70026	Grensmaas, zomerdijk, lijnpad
L70028	Oude Maasmeander
L70006	Langbroekbeek
L70031	Strook Lieben
L70029	Zijpbeek
L70030	Kikbeek
L70002	Zuid-Willemsvaart
L70032	Steilrand van het Kempens Plateau

Tabel 33: Overzicht relictzones te Maasmechelen

Identificatienummer	Naam
R70039	Meanderterrein van Stokkem
R70042	Platte Lindenberg-Mechelse Bos
R70048	Onder de Berg
R70050	Maaswinkel
R70052	Mechelse heide - Heiwijk
R70058	Rekem-Uikhoven

Tabel 34: Overzicht ankerplaatsen te Maasmechelen

Identificatienummer	Naam
A70007	Oud-Rekem
A70031	Mijnsite Eisden
A70044	Maasvallei van Maasmechelen tot Stokkem met kasteeldomein Vilain XIV
A70020	Van Mechelse Heide tot vallei van de Zijpbeek

2.6.2 Beschermingen: Dorpsgezicht – Stadsgezicht – Monument – Landschap

Tabel 35: Overzicht beschermingen te Maasmechelen

Identificatienummer	Type Bescherming	Omschrijving
OL000029	LAND	HET PARK VILAIN XIII (UITBREIDING VAN DE BESCHERMING)
OL000046	DORP	DE ONMIDDELLIJKE OMGEVING VAN HET SPOORWEGSTATION
OL000122	STAD	DORPSPLEIN
OL000967	DORP	PASTORIE MET ONMIDDELLIJKE OMGEVING

2.6.3 Bouwkundig erfgoed

Tabel 36: Overzicht bouwkundig erfgoed te Maasmechelen

Identificatienummer	Naam
1167	Woning, breedhuis
1295	Woning, dubbelhuis

Identificatienummer	Naam
84758	Voormalige pastorie
1299	Watermolen "Kikmolen"
1296	Langgestrekte hoeve
84759	Alleenstaand dubbelhuis
1290	Hoeve met losstaande bestanddelen
1293	School
1294	Kleine hoeve met losstaande bestanddelen
1245	Paenhuys
1246	Hoeve met losstaande bestanddelen (voormalige)
1247	Dorpswoning
1248	Hoeve met losstaande bestanddelen
1249	Dorpswoning
1292	Pastorie
1288	Dorpswoning
1289	Hoeve ingericht als woning
1300	Langgestrekte hoeve van 1892
1301	Langgestrekte hoeve
1302	Woning
1303	Woning
1304	Gemeenteschool
1305	Hoeve met losstaande bestanddelen
1307	Gesloten hoeve
1308	Woning, dubbelhuis
1309	Woning, dubbelhuis
1310	Twee woningen, vroeger één geheel
1311	Eclectische rijwoning
1312	Boerenhuis (nu dienstgebouw)
1313	Boerenhuis
1314	Parochiekerk Sint-Niklaas
1315	Hoeve met losstaande bestanddelen
1316	Langgestrekte hoeve
1317	Woning, dubbelhuis
1318	Boerenhuis
1320	Langgestrekte hoeve
1321	Langgestrekte hoeve van 1919 (nu twee woningen)
1322	Kleine, langgestrekte hoeve
1323	Boerenhuis van 1908
1324	Boerenhuis
1326	Hoeve met losstaande bestanddelen
1329	Pastorie
1332	Boerenhuis
1333	Hoeve met losstaande bestanddelen van 1900
1334	Boerenhuis
1335	Hoeve met losstaande bestanddelen
1336	Recent gebouw met in nis houten kruis
1337	Boerenhuis van 1865, nu twee woningen
1338	Eclectische woning van 1909
1244	Dorpswoning
1250	Dorpswoning
1251	Hoeve met losstaande bestanddelen (voormalige)

Identificatienummer	Naam
1252	Hoeve met losstaande bestanddelen
1253	Langgestrekte hoeve
1254	Woning, breedhuis
1256	Langgestrekte hoeve van 1894
1257	Langgestrekte hoeve
1258	Woning, breedhuis
1259	Woning van 1872
1260	Smidse (voormalige)
1261	Woning, dubbelhuis
1263	Boerenhuis
1264	Hoeve met losstaande bestanddelen
1265	Langgestrekte hoeve (nu drie woningen)
1268	Gebouw opgedeeld in vijf woningen
1269	Dorpswoning van 1908
1270	Dorpswoning van 1912
1271	Dorpswoning van 1913
1273	Alleenstaand boerenburgerhuis van 1886
1274	Twee woningen, voormalig boerenhuis
1274	Twee woningen, voormalig boerenhuis
1275	Hoeve met losstaande bestanddelen
1276	Gemeentehuis (voormalig)
1278	Hoeve met losstaande bestanddelen
1279	Hoeve met losstaande bestanddelen van 1886-1889
1280	Kleine hoeve met losstaande bestanddelen van 1909
1281	Dwarsschuur van 1841
1282	Woning, dubbelhuis
1283	Boerenhuis
1284	Boerenhuis
1285	Hoeve "Oude Maashof"
1286	Hoeve "Palmenhof"
1224	Directeurswoning
1225	Woning van de onderdirecteur
1226	Kasteel Vilain XIII
1228	Hoeve
1228	Hoeve
1229	Boerenhuis
1230	Hoeve met losstaande bestanddelen
1232	Dorpswoning
1237	Pastorie
1238	Gemeentehuis en gemeenteschool (voormalig)
1239	Café
1240	Woning, breedhuis
1241	Dorpswoning
1242	Hoeve met losstaande bestanddelen
1243	Dorpswoning
1166	School
1190	Arbeidershuizen
1191	Dwarsschuurtje
1116	Woning van 1870
1117	Dwarsschuur

Identificatienummer	Naam
1119	Heilig Hartcollege
1120	Villa in Nieuwe Zakelijkheid
1121	Villa
1122	Langgestrekte hoeve
1123	Villa in Nieuwe Zakelijkheid
1124	Hoeve van 1903
1125	Twee identieke boerenhuizen
1169	Langgestrekte hoeve
1170	Twee woningen
1171	Gebouw
1227	Woning, dubbelhuis
1172	Woning, breedhuis
1174	Langgestrekte hoeve
1175	Hoeve met losstaande bestanddelen
1176	Twee woningen
1177	Arbeidershuizen
1194	Gemeentehuis
1155	Woning van 1874
1156	Twee woningen, breedhuizen
1157	Hoeve van 1874 (voormalige)
1158	Woning, breedhuis
1159	Gesloten hoeve
1160	Hoeve
1161	Gemeentehuis en gemeenteschool (voormalig)
1162	Gesloten hoeve
1164	Hoeve met losstaande bestanddelen
1081	Café
1082	Villa
1084	Hoeve van 1858
1085	Afspanning van 1855 (voormalige)
1086	Boerenburgerhuis
1087	Woning, dubbelhuis
1177	Arbeidershuizen
1179	Twee identieke huizen
1181	Langgestrekte hoeve (voormalige)
1181	Langgestrekte hoeve (voormalige)
1183	Hoeve van 1937
1185	Woonhuis van een hoeve
1186	Woning, breedhuis
1187	Woning van 1827
1188	Langgestrekte hoeve
1189	Arbeidershuizen
1190	Arbeidershuizen
1079	Dekenij van 1894
1083	Hoekhuis
1108	Langgestrekte hoeve
1110	Woning, dubbelhuis
1111	Woning, dubbelhuis
1112	Hoeve van 1770
1113	Art decowoning

Identificatienummer	Naam
1114	Woning in Nieuwe Zakelijkheid
1115	Langgestrekte hoeve
1125	Twee identieke boerenhuizen
1127	Langgestrekte hoeve
1130	Bibliotheek, voormalig gemeentehuis
1131	Langgestrekte hoeve
1133	Hoeve (voormalige)
1135	Hoeve met losstaande bestanddelen van 1843
1137	Woonhuis van een voormalige hoeve
1138	Pastorie (voormalige)
1139	Hoeve met losstaande bestanddelen
1140	Woning, breedhuis
1141	Gesloten hoeve (voormalige)
1142	Hoeve
1143	Langgestrekte hoeve
1144	Hoeve van 1806 (voormalige)
1145	Langgestrekte hoeve
1148	Boerenhuis
1150	Hoeve "Monnikhof"
1152	Woning, breedhuis
1153	Boerenburgerhuis
1089	Vrijstaande woning, dubbelhuis
1090	Woning, dubbelhuis
1091	Boerenhuis
1092	Boerenburgerhuis
1093	Woning, breedhuis
1094	Hoeve
1095	Hoeve van 1859
1096	Dwarsschuur
1097	Boerenhuis
1098	Woning, dubbelhuis
1099	Hoeve van 1859
1100	Hoeve van 1869
1101	Gemeentehuis
1104	Langgestrekte hoeve
1105	Rest van een hoeve van 1869
1106	Twee identieke woningen
1107	Reeks kleine identieke huizen
1088	Twee identieke woningen
200396	Mijnwerkerswoning
1325	L-Vormige hoeve
1331	L-Vormige hoeve met oude kern van 1712
1231	U-Vormige hoeve
1262	L-Vormige hoeve
1163	L-Vormige hoeve
1165	L-Vormige hoeve
1134	L-Vormige hoeve
1297	L-Vormige hoeve
1298	L-Vormige hoeve
1146	L-Vormige hoeve

Identificatienummer	Naam
1319	L-Vormige hoeve
1182	L-Vormige hoeve
1184	L-Vormige hoeve
1118	L-Vormige hoeve
1168	U-Vormige hoeve
1272	L-Vormige hoeve van 1863
1339	L-Vormige hoeve
1340	L-Vormige hoeve
84756	L-vormige Hoeve
1126	L-Vormige hoeve
1128	L-Vormige hoeve
200378	Herdenkingsmonument WOI
1291	Kerk Sint-Christoffel
1287	Parochiekerk Sint-Christoffel
1306	Kapel
1327	Parochiekerk Sint-Remigius
1328	Gemeentehuis
1330	Gemeenteschool
1266	Parochiekerk Sint-Laurentius
1267	Houten kruis
1202	Olieopslagplaats van de mijn
1203	Magazijn van de mijn
1204	Werkhuis van de mijn (voormalig)
1205	Locomotievenhal van de mijn
1206	Werkhuis metaal van de mijn
1207	Oud pomphuis van de mijn
1208	Ophaalmachines- en persluchthal van de mijn
1209	Infirmierie van de mijn
1210	Dodenhuisje van de mijn
1211	Kolenwasserij en -zeverij van de mijn
1212	Schachtbokken van de mijn
1212	Schachtbokken van de mijn
1213	Centraal werkhuis en draaijerij van de mijn
1214	Werkhuis materiaal ondergrond van de mijn
1219	Parochiekerk Sint-Barbara
1223	Pastorie
1233	Houten kruis
1193	Parochiekerk Sint-Willibrordus
1197	Hoofdburelen van de mijn
1198	Stortbaden, kleedzaal en fietsenbergplaats van de mijn
1199	Hoofdmagazijn van de mijn
1200	Garages van de mijn
1201	Ijzermagazijn van de mijn
1080	Parochiekerk Sint-Monulfus en Gondulfus
1151	Parochiekerk Sint-Joris
1154	Parochiekerk Sint-Filomena
1103	Smeedijzeren kruis
1236	Kerkhof
1149	Windmolen "Stormvogel"
1234	Windmolen "Nieuw Leven"

Identificatienummer	Naam
200287	Drie linden en dorpspomp
200390	Grenspaal en omgeving
1195	OCMW, voormalige oude burelen
1196	Kolenhaven
1217	Betonblokkenfabriek van de mijn (voormalig)
1218	Electrische centrale van de mijn
205811	Regiegebouw van de steenkoolmijn
1102	Windmolen "Nooit Gedacht"
1255	Kapel Onze-Lieve-Vrouw van Overwinning
1235	Parochiekerk Sint-Petrus
210037	Oud gemeentehuis en voormalige gemeenteschool
1088	Twee identieke woningen

2.7 Gemeente Opglabbeek

2.7.1 Landschapsatlas

Tabel 37: Overzicht puntrelicten te Opglabbeek

Identificatienummer	Naam
P70190	St.-Lambertuskerk
P70189	Kapelstraat 1: Gemeentehuis (Voormalige Witheren Pastorie m.

Tabel 38: Overzicht lijnrelicten te Opglabbeek

Identificatienummer	Naam
L70010	Bosbeek

Tabel 39: Overzicht relictzones te Opglabbeek

Identificatienummer	Naam
R70025	Paraboolduin Opglabbeek
R70030	Vallei van de Bosbeek
R70043	Klaverberg
R70046	Mijn Waterschei & Zwartberg

Tabel 40: Overzicht ankerplaatsen te Opglabbeek

Identificatienummer	Naam
A70022	Vallei van de Bosbeek en De Houw
A70043	Duinengordel van Opglabbeek - Gruitrode
A70019	Mijnsite Waterschei, Klaverberg en Heiderbos

2.7.2 Beschermingen: Dorpsgezicht – Stadsgezicht – Monument – Landschap

Tabel 41: Overzicht beschermingen te Opglabbeek

Identificatienummer	Type bescherming	Omschrijving
OL001069	Dorpsgezicht	GEMEENTEHUIS MET OMGEVENDE TUIN

OL001142	Dorpsgezicht	OMGEVING
----------	--------------	----------

2.7.3 *Bouwkundig erfgoed*

Tabel 42: Overzicht bouwkundig erfgoed te Opglabbeek

Identificatienummer	Naam
22652	Langgestrekte hoeve
22653	Langgestrekte hoeve van 1888
22656	Langgestrekte hoeve
22661	Hoeve losse bestanddelen
22664	Boerenburgerhuis
84282	Hoekhuis
22658	Gemeentehuis, voormalige pastorie der norbertijnen
22657	Parochiekerk Sint-Lambertus
22651	Onze-Lieve-Vrouwekapel
22654	Kapel der Drie Gezusters
22655	Sint-Brigittakapel
22660	Sint-Quirinuskapel
22659	Café, voormalige graanwatermolen van 1859

3 Bespreking erfgoed

3.1 Ankerplaatsen ¹

3.1.1 A70037 – Vallei van de Abeek stroomopwaarts van Bocholt

A. LANDSCHAPSELEMENTEN EN OPBOUWENDE ONDERDELEN

GEOMORFOLOGIE/HYDROGRAFIE

- Microreliëf: microreliëf, talud
- Macroreliëf: macroreliëf, steile rand, markante terreinovergang, holleweg
- Hydrografische elementen: beek, vallei, meander (Abeek)
- Moerassige gronden: moeras, veen, rietland (vochtige beemden)
- Andere: (geologische breuken (o.a. Feldbissbreuk))

ELEMENTEN VAN BOUWKUNDIG ERFGOED, NEDERZETTINGEN EN ARCHEOLOGIE

- Nederzettingenpatronen: nederzettingenpatroon, gehucht (valleisite Reppel en gehucht Over de Beek)
- Landbouwkundig erfgoed: hoeve, schuur, stal (o.a. Het Ooievaarsnest)
- Molens: watermolen (o.a. Genamolen, Mariëndaal, Binkenmolen, Reppelmolen)
- Kerkelijk erfgoed: kerk, kapel (o.a. Sint-Willibrorduskerk)
- Archeologische elementen: (industriële-archeologisch erfgoed (watermolens))

ELEMENTEN VAN TRANSPORT EN INFRASTRUCTUUR

- Wegenis: weg, pad (opstrekking patroon vanuit Abeekvallei)
- Waterbouwkundige Infrastructuur: kanaal, dijk, sluis, grachtenstelsel, stuw, lijnpad (grachtenstelsel met o.a. Losbeek, oud kanaal Jan Van Abroek, Zuid-Willemsvaart, moleninfrastructuur)

ELEMENTEN EN PATRONEN VAN LANDGEBRUIK

- Puntvormig: bomengroep, solitaire boom
- Lijnvormig: dreef, bomerij, houtkant
- Kunstmatige waters: poel, turfput, vijver
- Topografie: onregelmatig
- Historisch stabiel landgebruik: permanent grasland, plaggenbodems (o.a. vochtige hooi- en weilanden)
- Bos: naald, loof, broek, hakhout, struweel;
- Bijzondere waterhuishouding: ontwatering, vloeiveide, watering (o.a. kleinschalige waterbeemden)

¹ De officiële beschrijvingen, afkomstig van AGIV, werden letterlijk ingevoegd voor de verschillende ankerplaatsen.

B. LANDSCHAPSWAARDEN

- Wetenschappelijke waarde:

De vallei van de Abeek ligt in het overgangsgebied van het Kempens Plateau naar de Vlake van Bocholt, gekenmerkt door een eigen dynamiek. De omgeving bezit een bijzonder reliëf en verscheiden gradiënten (bodem, vochtigheid enz.), die aanleiding geven tot een gevarieerde begroeiing. De reliëfkenmerken van het landschap worden sterk mede bepaald door terreinverzakkingen langs verscheidene breuken. De beekvallei vertoont bronnen of springen en moerassige kwelzones. Zij is gedeeltelijk opgevuld met veenbodems.

- Historische waarde:

De beekvallei geeft het algemeen stramien aan waarlangs de vestigingen plaatsvonden. Zij bepaalde mede het landgebruik en het voorkomen van waardevolle cultuurhistorische elementen. Niet alleen is zij met haar watermolens rijk aan industrieel-archeologisch erfgoed, maar aansluitend bepaalt de Sint-Willibrorduskerk het dorpszicht van Reppel. Langs de beek kwamen beemden en turfputten voor. Het eeuwenlang gebruik van hooiwagens en molenkarren gaf aanleiding tot de vorming van taluds en holle wegen op de steilere hellingen. Landschappelijk is de Abeek ook de verbinding tussen het natter en open grasland- en akkerbouwgebied in de Vlake van Bocholt en het kleinschaliger landschap met verspreide hoeves, historisch stabiele bosjes en houtkanten op de plateaurand. De landschappelijk waardevolle, oude kanaalarm vertoont nog deels het beeld van de Zuid-Willemsvaart in zijn oude glorie.

- Esthetische waarde:

De afwisseling van open zowel als half-open en kleinschaliger landschappen geven het gebied een hoge belevingswaarde. Aantrekkelijk is hier vooral ook het bijzondere reliëf en de variatie aan cultuurhistorische elementen met holle wegen, fraaie monumenten en dorpszichten. Statige bomenrijen en houtkanten langs de jaagpaden accentueren de oude kanaalarm in het landschap.

- Sociaal-culturele waarde:

Het oud kanaal Jan Van Abroek wordt reeds langer bevestigd. Andere, zachte recreatievormen maakten de laatste jaren opgang. De regio is aantrekkelijk door zijn variatie aan landschappelijk erfgoed en leent zich tot fiets- en wandeltoerisme, waartoe verschillende routes werden uitgestippeld.

- ruimtelijk structurerende waarde:

Voorname de Abeekvallei en de Zuid-Willemsvaart waren hier bepalend voor de opbouw en organisatie van het landschap.

C: OMSCHRIJVING - OPMERKINGEN

- Omschrijving:

Het landschap is gelegen in de vallei van de Abeek stroomopwaarts van Bocholt, in het grensgebied met de gemeenten Bree, Meeuwen-Gruitrode en Peer. Het bevindt zich in de overgangzone tussen het Kempens Plateau en de Vlake van Bocholt. Dergelijke overgangzone wordt gekenmerkt door een eigen dynamiek. Naast een gevarieerd bodemgebruik en waardevolle, cultuurhistorische elementen bezit het landschap hier ook een bijzonder reliëf. De Abeek sneed een smalle vallei uit in het Kempens Plateau. Het grondwater, dat in de ondergrondse lagen van het plateau opgeborgen zit, komt er aan de oppervlakte in bronnen of springen en moerassige kwelzones. Dat is bijvoorbeeld het geval in de Rietkuil op de linkerflank van de beek te Grote-Brogel. De reliëfkenmerken van het landschap worden sterk mede bepaald door terreinverzakkingen langs verscheidene breuken, die zich op de zuidrand van de Slenk van Roermond situeren. Een eerste steilrand (Bree - Grote-Brogel) overbrugt het hoogteverschil tussen het plateau en het zogenaamde niveau van Grote-Brogel - Gerdingen op 50-55 m. Verder noordwaarts vormt een tweede rand (Bree - Kaulille) de grens met de Vlake van Bocholt. Die laatste is het gevolg van de Feldbissbreuk, waarlangs de vlakte lager kwam te

liggen. De verschillende niveaus zijn bedekt door eolische dekzandpakketten, die dunner zijn op het plateau dan op het laagland. Zoals ook elders op en rond het Kempens Plateau geeft de vallei het algemeen stramien aan waarlangs de vestigingen plaatsvonden en vormt hier een smal lint tussen Reppel en het gehucht Over de Beek. Landschappelijk is zij ook de verbinding tussen het kleinschaliger landschap op het plateau en het natter en open grasland- en akkerbouwgebied in de Vlake van Bocholt. Zuidwestelijk voeren op de valleiranden nog velden en weiden de boventoon, waartussen verspreide hoeves staan en historisch stabiele loof- of naaldhoutbosjes voorkomen. Houtkanten schermen er tal van landbouwpercelen af. De oudere akkers in de regio bezitten pluggenbodems. In de Kempense beekvalleien werden van oudsher vochtige beemden als hooi- en weiland in cultuur gebracht. Een grachtenstelsel maakte de ontwatering mogelijk. Tot begin 20ste eeuw werd in de Abeekvallei turf gestoken, waarvan sommige turfputten zijn overgebleven en ontwikkeld tot moerassige plaatsen. Er kwamen ook bevoeide, zogenaamde waterbeemden voor. Volgens recent onderzoek was dit een zeer algemene, vele eeuwen oude en door de Kempense landbouwers toegepaste bevoeiing van grasland. Er lag o.a. een bevoeiingscomplex op vlakke veenbodem ter hoogte van de hoeve Het Ooievaarsnest. Die hoeve (13de eeuw, heropgebouwd na brand in 1866) geldt overigens als het geboortehuis van Pieter Breughel de Oude. Zoals vaker voorkwam werd de beek stroomopwaarts van de Genamolens opgeleid, en de zo hoger liggende beek ook daar gebruikt voor bevoeiing. Na de tweede wereldoorlog vielen veel van de hooilanden in onbruik. Zij werden aangeplant met populieren, verruigden tot rietlanden of evolueerden terug tot elzenbroekbossen of laagvenen. Op de Vlake van Bocholt ontbreekt dat bodemtype volledig. Daar werden de beemden op de zandige, vastere bodem veelal gebruikt en ingericht als graasweiden, gekenmerkt door verspreide bomenrijen. Op de steilere hellingen van de vallei in Grote Brogel en Meeuwen gaf het landgebruik aanleiding tot de vorming van taluds en een opstrekend patroon van holle wegen. De oude wegverbindingen werden uitgeschuurd door het eeuwenlang gebruik van hooiwagens en molenkarren. Op de beek lagen tal van watermolens: de naar Bokrijk verhuisde Slagmolen van Ellikom, de Reppelse of Cuppensmolen, de Binkenmolen, de molen van Mariëndaal en tenslotte de Genamolens te Beek. Een dreef verbond de molen te Ellikom met de hoeve Het Ooievaarsnest aan de overzijde van de beek. Waar zich nu de watermolen van Reppel bevindt, stonden oorspronkelijk drie molens. De oudste stamt uit het midden van de negende eeuw (856) en is één van de oudste van het land. De slagmolen gaat terug tot het begin van de 15de eeuw. Van de schorsmolens zijn de typische stenen met diepere groeven bewaard gebleven. Reppel is ook één van de oudste dorpen van de streek. Dat blijkt o.a. uit de gegevens over de Sint-Willibrorduskerk, die teruggaan tot de schenking van Replo aan de abdij van Echternach in 725. In de 14de eeuw werd een gotische kerk opgericht. De huidige neogotische kerk werd dwars op de richting van de vorige kerk gebouwd zodat de toren en het 16de eeuwse koor bewaard bleven, en nog steeds het dorpszicht bepalen. De ecologisch en landschappelijk waardevolle, oude kanaalarm wordt genoemd naar de 15de eeuwse priester Jan Van Abroek, geboren in de Genamolens. Statige bomenrijen en houtkanten langs de jaagpaden accentueren de het vroegere kanaaltracé in het landschap en zijn van beduidend hogere ouderdom dan die langs de huidige Zuid-Willemsvaart. De oude hoekige kanaalarm werd in de jaren 1930-35 afgesneden en vindt zijn oorzaak in het reliëf. Bij de aanleg van de Zuid-Willemsvaart begin 19de eeuw vreesde men niet alleen diepe insnijdingen maar ook, zoals hier het geval is, depressies waar het kanaal d.m.v. dijken als het ware bovenop het landschap moest gebouwd worden. Het noord-zuidpand is sinds enkele jaren gedeeltelijk ingenomen door de expresweg Bocholt-Bree. De wel bewaarde gedeelten vertonen het beeld van de Zuid-Willemsvaart in zijn oude glorie. Van belang is ook het recreatieve aspect van het valleigebied. Het oud kanaal Jan Van Abroek wordt reeds langer bevestigd. Andere, zachte recreatievormen maakten de laatste jaren opgang. De regio is aantrekkelijk door zijn variatie aan landschappelijk erfgoed en leent zich tot fiets- en wandeltoerisme, waartoe verschillende routes werden uitgestippeld.

- Opmerkingen/knelpunten:

Het noord-zuidpand van het oud kanaal Jan Van Abroek is sinds enkele jaren gedeeltelijk ingenomen door de expresweg Bocholt-Bree. De recente bebouwing levert geen bijdrage tot de landschapswaarden.

3.1.2 A70026 – Vallei van de Abeek van Bocholt tot Molenbeersel met Stramprooierbroek

A. LANDSCHAPSELEMENTEN EN OPBOUWENDE ONDERDELEN

GEOMORFOLOGIE/HYDROGRAFIE

- Microreliëf: microreliëf
- Macroreliëf: macroreliëf, landduin (dekzand- en duinreliëfs)
- Hydrografische elementen: waterloop, beek, vallei (o.a. Abeek, Zuurbek)
- Moerassige gronden: moeras, veen, rietland, ven

ELEMENTEN VAN BOUWKUNDIG ERFGOED, NEDERZETTINGEN EN ARCHEOLOGIE

- Koeren hovingen: hof
- Landgoederen: kasteel, boswachterswoning (kasteel Grootbroek)
- Landbouwkundig erfgoed: hoeve, schuur (o.a. Woutershof, Mariahof)
- Molens: watermolen (Cloots- of Damburgse molen, Voorste Luysmolen)
- Kerkelijk erfgoed: kapel

ELEMENTEN VAN TRANSPORT EN INFRASTRUCTUUR

- Wegenis: weg, pad
- Waterbouwkundige Infrastructuur: kanaal, dijk, sluis, grachtenstelsel, stuw (o.a. Lossing met grachtenstelsel, Zuid-Willemsvaart)

ELEMENTEN EN PATRONEN VAN LANDGEBRUIK

- Puntvormig: bomengroep, solitaire boom
- Lijnvormig: dreef, bomenrij, houtkant, perceelsrandbegroeiing
- Kunstmatige waters: poel, turfput, vijver
- Topografie: historisch stabiel
- Historisch stabiel landgebruik: permanent grasland, plaggenbodems, heide
- Bos: naald, loof, broek, hakhout, middelhout, hooghout, struweel
- Bijzondere waterhuishouding: ontwatering

B. LANDSCHAPSWAARDEN

- Wetenschappelijke waarde:

De kleinschalige, sterk gedifferentieerde, menselijke beïnvloeding van dit zeer uitgestrekte, overwegend natte gebied, resulteerde in een grote verscheidenheid aan biotopen. Landschapsecologisch is het belangrijk omwille van het voorkomen van uitgestrekte complexen historisch stabiele bossen, weiden, heidegebieden en moerassen.

- Historische waarde:

Grote delen van het landschap geven nog een beeld van het vroegere Kempens beekdallandschap en het moerassige gebied, dat een onontbeerlijke schakel vormde in het levenspatroon van onze voorouders. De Lossing, de Neerbroeklossing de gegraven Abeek en de talrijke ontwateringsgrachten getuigen van de ontginning. Wat het bouwkundig patrimonium betreft dient in eerste instantie het Woutershof of het kasteel Grootbroek vermeld te worden, op het pas ontgonnen gebied gebouwd en omstreeks 1968 omgebouwd tot vakantieoord.

- Esthetische waarde:

De enorme uitgestrektheid van het terrein contrasterend met de kleinschaligheid van het landschap en de grote verscheidenheid in de begroeiing liggen aan de basis van de hoge esthetische belevingswaarde.

- Sociaal-culturele waarde:

De zeer geringe bewoningsdichtheid van het landschap dat daarenboven landsgrensoverschrijdend is, maken het tot een gewaardeerd stiltegebied. Wandel- en fietspaden werden er uitgestippeld.

- ruimtelijk structurerende waarde:

De Abeek en de Lossing zijn bepalend voor de vorm en het uitzicht van het landschap.

C: OMSCHRIJVING - OPMERKINGEN

- Omschrijving:

Het landschap is gelegen in het grensgebied van de gemeenten Bocholt, Bree en Kinrooi. Het strekt zich uit in een brede strook langs de Abeek tussen de Zuid-Willemsvaart in het westen en de steenweg Molenbeersel - Kinrooi in het oosten. Het gebied behoort grotendeels tot de vlakte van Bocholt. De kwartaire ondergrond bestaat uit grindafzettingen van de Maas. Daarboven werd een eolische zandlaag afgezet en vormden zich alluviale gronden zonder profielontwikkeling. Tot in de tweede helft van de 19de eeuw waren grote delen van het landschap moeras. Het waren zogenaamde gemene gronden waar men producten die men op de boerderij niet had, zoals hout, heideplaggen, riet, turf, eikels, voor de varkens enz. kon halen. Doorheen de eeuwen vormde de afbakening van de gronden tussen de verschillende dorpen een bron van ruzie. Door het graven tussen 1865 en 1875 van het 24 km lange en 3 m. brede afwateringskanaal de Lossing, ook Emissaire genoemd en van talrijke afwateringsslootjes, poogde men het gebied te ontwateren voor land- en bosbouwdoeleinden. De Lossing en de Abeek kruisen elkaar op drie plaatsen. Omstreeks 1887 was het Stamproyerbroek een turfgebied in volle uitbating. Het Neerbroek, het Grootbroek en de huidige verlaten viskweekvijvers ten noorden van Mariahof waren nog steeds één groot moerasgebied alhoewel in het Grootbroek en rond Mariahof de eerste akkers verschenen. Het overige deel van het terrein rond Mariahof was schaarhout en dennenbos. Het graven van de Lossing had niet voldoende resultaten voor de afwatering. Daarom werd doorheen het Stamproyerbroek de Neerbroeklossing gegraven. Vooral aan de noordoostelijke rand van het Stamproyerbroek vestigde zich landbouw. In het Stamproyerbroek werd loofhout aangeplant en in het Grootbroek naaldhout. Omstreeks 1950 werd de Abeek op veel plaatsen gekanaliseerd. Centraal in het Stamproyerbroek bevinden zich hoofdzakelijk laagveenmoerassen, meestal omzoomd door wilgenstruwelen. In het gebied komen naast enkele vochtige en meestal verruigde weidepercelen ook elzenbroekbossen voor op de nattere delen en eikenbossen op de drogere en hoger gelegen delen. Alle stadia in het verlandingsproces van laagveen zijn m.a.w. aanwezig. Er werden in het verleden enkele vijvers aangelegd. Her en der, eveneens op drogere stukken treffen wij een heidevegetatie aan met voornamelijk struikheide. Aan de rand van het Stamproyerbroek liggen veel weilanden. Zij worden steeds meer door de landbouw verlaten en verruigen bijgevolg. Ingevolge het gevoerde beheer neemt de soortendiversiteit van planten en dieren toe. De Zig bevindt zich tussen de dorpskernen van Kinrooi en Molenbeersel. De benaming geeft reeds aan dat het gebied van oudsher een moeras is geweest. Dit wordt bevestigd door het historisch kaartmateriaal. Na het graven van de Lossing werd de Zig als grasland in cultuur gebracht. Op de militaire stafkaart van 1872 zijn eveneens verschillende houtkanten zichtbaar. Bossages en akkers komen voor langs de zuidrand van de Zig. Op kaartmateriaal van omstreeks 1939

merken wij dat tussen de Lossing en de Abeek een aantal belangrijke vijvers aangelegd werden. De wateraanvoer gebeurde via de Abeek, terwijl de afvoer via de Lossing mogelijk was. Voor het overige kwamen in dit deel van het landschap natte, plaatselijk verlaten weilanden en bossages voor. Na 1955 werden de vijvers afgelaten en deze terreinen werden met populieren opgeplant. Omstreeks 1971 werd de huidige Lossing rechtgetrokken en werden tal van afwateringsgrachten aangelegd. Heel wat moerasvegetaties verdwenen door verdroging, tal van houtkanten werden gerooid en weilanden omgevormd tot (mais)akkers. Momenteel tracht men via een gericht beheer de toestand van de vijftiger jaren te herstellen. De Luisen is een voormalig recreatiegebied, omgeven door vochtige graslanden langs de Abeek. Binnen het kader van een landinrichtingsproject wordt het ingericht als natuurgebied met open water en moerassen in samenhang met de vijvers van het Mariahof. Langs de Abeek tussen de Zuid-Willemsvaart en de Luisen bevonden zich in de tweede helft van de 18de eeuw twee molens; de Voorste en de Achterste Luysmolen. Rond 1950 werd de in 1826 gegraven Zuid-Willemsvaart tot aan het begin van de Laak verlegd en verdween de Achterste Luysmolen. In het midden van de 19de eeuw werd de Abeek uit haar bedding verlegd ten behoeve van de bouw van de Clootsmolen (ook Damburgse Molen genoemd). Op het oude traject van de Abeek verschijnt de Laak en stroomafwaarts later ook de Eekoudebeek op het diepste punt van de vallei nabij de Luisen. Dit deel van de vallei bevindt zich grotendeels onder grasland (47%). Ongeveer 20% is bos en eveneens circa 20% is akkerland. Aan de rand van de vallei komen eiken-berkenbossen voor, terwijl zich op plaatsen waar veel kwel optreedt, elzenbroeken ontwikkelden. De houtkanten, alhoewel smal ingevolge de intensieve landbouw, zijn samen met de verspreide bossen sterk landschapsbepalend. Tot omstreeks 1910 was Sint-Maartensheide een open gebied met gras- en heidevlakten en enkele bossen. Daarna werden heel wat dennenbossen aangeplant en werden stukken heide ontgonnen. Vanaf de tweede wereldoorlog werd de heide massaal ontgonnen en omgezet in grasland. Vanaf het einde van de zeventiger jaren nam de akkerbouw met teelt van raaigras en maïs drastisch toe ten koste van de weilanden. Sint-Maartensheide heeft een bijzondere functie als overgangsgebied tussen de verstedelijkte zone aan de Zuid-Willemsvaart en de oostelijk gelegen moerasgebieden. Landschappelijk is het een half - open complex van akkers, maar vooral van weilanden met houtkanten afgewisseld met een aantal loof- en naaldbosjes en doorsneden door de vallei van de Zuurbek. In het gebied lopen een aantal parallelle oost - west gerichte historische ontginningswegen. Het noordoosten van Sint-Maartensheide en de Zuurbekvallei kunnen als potentieel archeologisch waardevol omschreven worden. Onder meer omwille van het voorkomen van zandige opduikingen. Wat het bouwkundig patrimonium betreft dient in eerste instantie het Woutershof of het kasteel Grootbroek vermeld te worden, door advocaat Ch. Wauters in 1884 op het pas ontgonnen gebied gebouwd en omstreeks 1968 omgebouwd tot vakantieoord. In de onmiddellijke omgeving van het Woutershof bevindt zich een in 1949 door een adellijke familie gebouwde kapel. Te midden van het Stamproyerbroek bevindt zich een kleine, eveneens 19de eeuwse Kempense langgevelhoeve die nog steeds in gebruik is als boswachterswoning. Verder treffen wij in het landschap twee watermolens aan; nl. de Clootsmolen en de Voorste Luysmolen alsook een boerderij met historische kern: het Mariahof. De zeer geringe bewoningsdichtheid van het landschap dat daarenboven landsgrensoverschrijdend is, maken het tot een gewaardeerd stiltegebied. Wandel- en fietspaden werden er uitgestippeld.

- Opmerkingen/knelpunten:

Schaalvergroting in de landbouw, omzetting van historische weiden in graslanden en maïsakkers, en ontwatering vormen belangrijke bedreigingen.

3.1.3 A70029 – Vijverbreek

A. LANDSCHAPSELEMENTEN EN OPBOUWENDE ONDERDELEN

GEOMORFOLOGIE/HYDROGRAFIE

- microreliëf: microreliëf

- macroreliëf: macroreliëf, markante terreinovergang

- Hydrografische elementen: beek, vallei, meander, oude rivierarm (Itterbeek, Raambeek, verlaten Maasmeander)
- Moerassige gronden: moeras, veen, ven

ELEMENTEN VAN BOUWKUNDIG ERFGOED, NEDERZETTINGEN EN ARCHEOLOGIE

- Koeren hovingen: hof
- Landgoederen: toren
- Landbouwkundig erfgoed: hoeve, schuur, stal (Stokbroekhof)
- Militair erfgoed: motte (De Berg)
- Kerkelijk erfgoed: kerk, kapel (Sint-Martinuskerk, grafkapel Michiels)
- Archeologische elementen: (archeologica uit Romeinse tijd en rond motte)

ELEMENTEN VAN TRANSPORT EN INFRASTRUCTUUR

- Wegenis: pad, romeinse weg
- Waterbouwkundige Infrastructuur: grachtenstelsel (Raambeek met grachtenstelsel, zogenaamde Raampjes)

ELEMENTEN EN PATRONEN VAN LANDGEBRUIK

- Lijnvormig:
bomenrij, houtkant, hagen, perceelsrandbegroeiing
- Kunstmatige waters: turfput
- Topografie: historisch stabiel
- Historisch stabiel landgebruik: permanent grasland
- Bos: broek, hakhout
- Bijzondere waterhuishouding: uiterwaarden

B. LANDSCHAPSWAARDEN

- Wetenschappelijke waarde:

Het landschap is bijzonder door zijn reliëfvorming. In het Vijverbroek komt een zeldzaam voorbeeld van een gaaf bewaarde verlande Maasmeander voor. Men kan er eveneens duidelijk de noord-zuid verlopende, enkele meter hoge, steilrand tussen het laagterras en de alluviale vlakte van de Maas waarnemen. In het noordelijk deel van het landschap komt een uitgestrekt hoefijzervormig veengebied met drijftillen voor, waarop zich één van de grootste en meest intakte grondwaterafhankelijke elzenbroekbossen en wilgenstruwelen met diverse trofiegradiënten ontwikkelde.

- Historische waarde:

In het Vijverbroek werden verschillende Romeinse munten gevonden. De boerderij Het Stokbroekhof, waarvan de oudste vermeldingen dateren uit de 14de eeuw, drukte eeuwenlang haar stempel op het omringende landschap. De middeleeuwse torenruïne behorend bij het hof was omringd door grachten die werden gedempt. Onmiddellijk ten oosten van Kessenich bevindt zich een castrale mot aan het uiteinde van een kunstmatig opgehoogd voorhof. Mot en voorhof waren

zeer waarschijnlijk omringd door een gracht. Op de voorburcht staat de kerk. Typologisch mag de burchttoren van Kessenich als een 12de eeuwse constructie beschouwd worden. Het slotenstelsel aansluitend op de Raambeek werd aangelegd ten behoeve van de turfwinning gedurende de tweede helft van de 19de eeuw.

- Esthetische waarde:

De ligging van het Vijverbroek tussen de historische woonkernen Thorn, Neeritter Ittervoort en Kessenich, de intieme beslotenheid van het landschap door de aanwezigheid van een ongeveer 40 ha. groot hoefijzervormig elzenbroekbos, het bijzondere reliëf en de talrijke gradienten in het landschap bieden een hoge esthetische belevingswaarde.

- Sociaal-culturele waarde:

Het Vijverbroek staat bekend als een Stillegebied.

- ruimtelijk structurerende waarde:

Bepalend is hier de verlaten maasmeander, samenvallend met de steilrand tussen het laagterras en de alluviale vlakte.

C: OMSCHRIJVING - OPMERKINGEN

- Omschrijving:

Het Vijverbroek, met een oppervlakte van ongeveer 140 ha, bevindt zich in het uiterste noordoosten van de provincie Limburg bij de Nederlandse grens. Het landschap wordt omsloten door de historische woonkernen Thorn, Neeritter, Ittervoort en Kessenich. Geografisch strekt het Vijverbroek zich uit op de vlakke dalbodem van de Maas waarin men het laagterras en, enkele meter lager, de alluviale vlakte kan onderscheiden. Het laagterras bestaat uit een fluvioperiglaciaire Weichseliaanafzetting (zo'n 70 000 tot 10 000 jaar geleden), opgebouwd uit grind van Ardense afkomst, bedekt door een eolische dekzandlaag. In de alluviale vlakte beschreef de Maas grote meanders en sneed er het laagterras aan. In het Vijverbroek komt een zeldzaam voorbeeld van een gaaf bewaarde verlande Maasmeander voor. Men kan er eveneens duidelijk de noord-zuid verlopende, enkele meter hoge, steilrand tussen het laagterras en de alluviale vlakte van de Maas waarnemen. In de Maasdalbodem komt een metersdik grindpakket voor. In het noordelijk deel van het landschap komt een uitgestrekt hoefijzervormig laagveengebied voor. In het middengedeelte komen zandleemgronden van alluviale oorsprong, zonder profielontwikkeling voor en met een hoge grondwaterstand. De hoogst gelegen zandleemgronden van alluviale oorsprong in de omgeving van het Stokbroekhof zijn in gebruik als weide of akkerland. Zij werden pas gedurende de 19de en in het begin van de 20ste eeuw in cultuur gebracht. De Raam- en de Itterbeek vormen de overgang naar de verlaten maasmeander. In deze depressie komt een uitgestrekt hoefijzervormig veengebied met drijftillen voor, waarop zich één van de grootste en meest intacte grondwaterafhankelijke elzenbroekbossen en wilgenstruwelen met diverse trofiegradienten ontwikkelde. De gradiënt van droog naar vochtig resulteert in een soortenrijke vegetatie. De afwatering van het Vijverbroek wordt hoofdzakelijk verzekert door de Raambeek, waarop talrijke slootjes aansluiten; de zgn. Raampjes. De Raambeek wordt louter gevoed door kwelwater van de hoger gelegen zandleemgronden en door water dat door het veen langzaam afgegeven wordt. In het oosten slingert de Itterbeek zich door het Vijverbroek. Haar bedding ligt plaatselijk hoger dan het maaiveld. Deze beek kan dus niet instaan voor de afwatering van het broek. Het verval is groot. Het landschap grenst aan het tracé van de Romeinse heirbaan Maastricht-Nijmegen. In het Vijverbroek werden verschillende Romeinse munten gevonden. Enkele vondsten wijzen erop dat deze Maasmeander toen nog bevaarbaar was. Onmiddellijk ten oosten van Kessenich bevindt zich een castrale mot aan het uiteinde van een kunstmatig opgehoogd voorhof, de Berg genoemd. De burchtheuvel heeft een basisdiameter van 40 meter en is ongeveer 9 meter hoog.. Mot en voorhof waren zeer waarschijnlijk omringd door een gracht. De omliggende straten volgen waarschijnlijk het patroon van de grachten die de site omgaven. Op de voorburcht staat de St.-Martinuskerk De eeuwenlange begravingen op het kerkhof rond de kerk verstoorden de site ernstig. Typologisch mag de burchttoren van Kessenich als een 12de eeuwse constructie beschouwd worden. Nog op de Berg bevindt zich de grafkapel Michiels. De boerderij Het Stokbroekhof, waarvan de oudste vermeldingen dateren uit de 14de eeuw, drukte

eeuwenlang haar stempel op het omringende landschap. De middeleeuwse torenruïne behorend bij het hof was omringd door grachten die werden gedempt. Op de Ferrariskaart (1771-1778) werd het grootste deel van het Vijverbroek ingetekend als moeras. In het zuidelijk deel komen drassige weiden voor. Rond het Stokbroekhof zijn deze met hagen of houtkanten omgeven. Vanaf het begin van de 19de eeuw werd turf gestoken. De Raambeek en een deel van het slotenstelsel dateert eveneens uit deze periode. Omdat gedurende het hele jaar turf gestoken werd was immers een permanente afwatering noodzakelijk. De perceelsscheidingen rond het Stokbroekhof zijn verdwenen en enkele weidepercelen werden omgezet in akkerland. Het turfsteken bereikte zijn hoogtepunt rond de eeuwwisseling en hield stand tot tijdens de tweede wereldoorlog. Een deel van de turfkuilen werd gedempt en beplant met els- en wilgensoorten volgens het beddensysteem.

- Opmerkingen/knelpunten:

Verdroging is hier een gevolg van de grondwaterwinningen in Nederland en Vlaanderen, het uitdiepen van de Raambeek en enkele grachten en de ontgrindingen in de onmiddellijke omgeving. Het gebied wordt ook bedreigd door vermessing die het gevolg is van het overmatig gebruik van dierlijk mest en kunstmest op aanpalende landbouwpercelen. Het percolaat van een voormalige grote stortplaats van enkele Nederlandse gemeenten in het noordwestelijk deel van het landschap tast vermoedelijk het grondwater aan. Het overslagstation (pekelhuisje) van een pekelleiding van Solvay vormt een voortdurende bedreiging. Het netwerk van kleine landschapselementen (houtkanten, lineaire ruitjes langsheen de perceelsgrenzen...enz.) wordt aangetast door schaalvergroting en intensivering van de landbouw.

3.1.4 A70038 - Valleien van Itterbeek en Eetsvelderbeek van Gruitrode tot Opitter

A. LANDSCHAPSELEMENTEN EN OPBOUWENDE ONDERDELEN

GEOMORFOLOGIE/HYDROGRAFIE

- Microreliëf: microreliëf, talud (o.a. oeverwallen)
- Macroreliëf: macroreliëf, steile rand, markante terreinovergang, holleweg (o.a. noordostrand van het Kempens Plateau)
- Hydrografische elementen: beek, vallei, meander (Itterbeek, Eetsvelder- of Wijshagerbeek, Baatsbeek, bronnen of springen)
- Moerassige gronden: moeras, veen, rietland (vochtige beemden)
- Geologie: ontsluitingen
- Andere: (Feldbissbreuk)

ELEMENTEN VAN BOUWKUNDIG ERFGOED, NEDERZETTINGEN EN ARCHEOLOGIE

- Koeren hovingen: tuin, park (o.a. pastoretuin Opitter, park Itterdal)
- Nederzettingspatronen: nederzettingspatroon, dries, plein, gehucht (valleisites Gruitrode en Opitter met dorpspleinen, valleirandsites Eetsveld en Neerglabbeek)
- Landgoederen: kasteel, toren, landgoed, muur, omheining, kasteelgracht (commanderij van Gruitrode)
- Landbouwkundig erfgoed: hoeve, schuur, stal, wagenhuis (o.a. kasteelhoeve commanderij Gruitrode)
- Molens: watermolen (Rooiermolen, Pollismolen, Stalsmolen, Vinckemolen of Kasteelmolen)
- Kerkelijk erfgoed: kerk, kapel, pastorie (o.a. Sint-Gertrudiskerk, Sint-Trudokerk met kerkhof)
- Klein historisch erfgoed: kruis (ommuringen)

- Archeologische elementen: (o.a. industrieel-archeologisch erfgoed (watermolens))

ELEMENTEN VAN TRANSPORT EN INFRASTRUCTUUR

- Wegenis: weg, pad, kerkwegel (o.a. historische verbindingen tussen beemden, molens en nederzettingen)
- Waterbouwkundige Infrastructuur: dijk, sluis, grachtenstelsel, stuw (waterbouwkundige infrastructuur in de beemden en aan de molens)

ELEMENTEN EN PATRONEN VAN LANDGEBRUIK

- Puntvormig: bomengroep, solitaireboom
- Lijnvormig: dreef, bomenrij, houtkant, houtwal, hagen, knobbomenrij
- Kunstmatige waters: poel, vijver
- Topografie: onregelmatig
- Historisch stabiel landgebruik: permanent grasland, plaggenbodems, heide (o.a. vochtige hooi- en weilanden, bevoeid hooiland, heiderelicten)
- Typische landbouwteelten: hoogstam
- Bos: naald, loof, broek, hakhout, hooghout, struweel
- Bijzondere waterhuishouding: ontwatering, vloeiveide, watering (bevoeid hooiland)

B. LANDSCHAPSWAARDEN

- Wetenschappelijke waarde:

Het valleigebied van de Itter- en Eetseveldebeek ligt op de overgang van het Kempens Plateau naar de Vlake van Bocholt en wordt gekenmerkt door een eigen dynamiek. Het bezit een uitgesproken reliëf en verscheiden gradiënten (bodem, vochtigheid enz.), die aanleiding geven tot een gevarieerde begroeiing met waardevolle vegetaties. Het plotse hoogteverschil aan de noordostrand van het plateau is het gevolg van de zogenaamde Feldbissbreuk. De smal uitgesneden beekvalleien vertonen talrijke bronnen of springen en zijn bijna volledig opgevuld met veenbodems.

- Historische waarde:

De beekvalleien geven het algemeen stramien aan waarlangs de vestigingen plaatsvonden. Zij bepaalden mede het landgebruik en het voorkomen van waardevolle cultuurhistorische elementen. Niet alleen is de Itterbeekvallei met zijn vier watermolens rijk aan industrieel-archeologisch erfgoed, maar aansluitend omvatten Opitter en Gruitrode belangrijke monumenten en typische dorpszichten. In de beekvalleien werden van oudsher vochtige beemden als hooi- en weiland in cultuur gebracht. Er kwamen ook bevoeide, zogenaamde waterbeemden voor. Het hooiland aan de Pollismolen is nog een schaars voorbeeld van een goed bewaarde, in bedden aangelegde bevoeiing op veengrond. Het eeuwenlang gebruik van hooiwagens en molenkarren gaf aanleiding tot de vorming van taluds en holle wegen. Landschappelijk vormt de Itterbeek de overgang tussen de Solterheide ten zuidoosten en het meer landbouwgerichte noordwesten, waar weiden en velden de boventoon voeren, afgewisseld met houtkanten, verspreide hoeves en loofbosjes. Op de hogere valleiflanken en de plateaurand komen historisch stabiele loof- of thans ook naaldhoutbossen voor.

- Esthetische waarde:

De rijke afwisseling van moerassen, bossen en bloemenrijke hooilanden in de valleien en de half-open zowel als gesloten landschappen op de plateaudelen geven het gebied een hoge belevingswaarde. Bijzonder tijdens een lentewandeling bezit het elzenbroek een uitbundige

voorjaarsbloei. Aantrekkelijk is hier vooral ook het uitgesproken reliëf en de variatie aan cultuurhistorische elementen met watermolens, holle wegen, fraaie monumenten en dorpszichten. De plateaurand biedt verder wijde uitzichten op de meer open Vlake van Bocholt.

- Sociaal-culturele waarde:

Zachte recreatievormen maakten hier de laatste jaren opgang. De regio is aantrekkelijk door zijn variatie aan landschappelijk erfgoed en leent zich tot fiets- en wandeltoerisme, waartoe verschillende routes werden uitgestippeld. Op het domein van de fraai gerestaureerde en nog enig operationele Pollismolen bevindt zich een bosmuseum. Vlakbij ligt het toegankelijke park Itterdal.

- ruimtelijk structurerende waarde:

De plateaurand en de valleien van de Itter- en Eetsevelderbeek waren hier bepalend voor de opbouw en organisatie van het landschap.

C: OMSCHRIJVING - OPMERKINGEN

- Omschrijving:

In Gruitrode en Omitter ligt het brongebied van de Itterbeek, op de overgang van het Kempens Plateau naar de Vlake van Bocholt. Dergelijke overgangszones worden gekenmerkt door een eigen dynamiek. Naast een gevarieerd bodemgebruik en waardevolle, cultuurhistorische elementen bezit het landschap hier een erg uitgesproken reliëf. Het wordt in de streek wel eens Klein Zwitserland genoemd. De Itter en haar zijbeken sneden smalle valleien uit in het Kempens Plateau. Het grondwater, dat in de ondergrondse lagen van het plateau opgeborgen zit, komt er aan de oppervlakte in talrijke bronnen of springen. De eerste zijbeek van de Itter is de Baatsbeek. Vooral het plateau te verlaten vloeien Itter- en Eetsevelderbeek samen ter hoogte van de Pollismolen, waar een diepe geul de plateaurand doorsnijdt. Het plotse hoogteverschil aan de noordostrand van het plateau is in feite het gevolg van de zogenaamde Feldbissbreuk. Langs deze breuklijn in de geologische lagen kwam de Vlake van Bocholt gemiddeld zo'n 30 meter lager te liggen. Het is één van de breuken op de zuidrand van de Slenk van Roermond. De laatste zware aardbevingen langs de Feldbissbreuk zouden dateren uit de jaren 430-940. Zoals ook elders op het Kempens Plateau geven de valleien het algemeen stramien aan waarlangs de vestigingen plaatsvonden. Het valleigebied ligt ingesloten tussen de nederzettingen Gruitrode, Eetseveld en Neerglabbeek. Er komen archeologica voor. Landschappelijk vormt de Itterbeek ook de overgang tussen het landbouwgerichte noordwesten en de Solterheide ten zuidoosten. Hoewel de oorspronkelijke heide daar is verdrongen door naaldbossen en akkers, worden in wegbermen, kapvlakten of brandgangen toch heiderelicten teruggevonden. Noordwestelijk, op de Nijsenberg en de Steenberg, voeren velden en weiden de boventoon, waartussen verspreide hoeves staan en loofbosjes voorkomen. Houtkanten schermen tal van landbouwpercelen af. De van oudsher gedeeltelijk beboste plateaurand geeft wijde uitzichten op het natter en open grasland- en akkerbouwgebied in de Vlake van Bocholt. De oudere akkers in de regio bezitten pluggenbodems. De eolische dekzandpakketten zijn dunner op het plateau dan op het laagland. Vooral op de plateaurand zijn ze het dunst en soms zelfs verdwenen. Daardoor hebben de dekzanden zich vermengd met de onderliggende grindlagen, wat vooral zichtbaar is op de akkers ten gevolge van het ploegen en meteen ook het toponiem Steenberg verklaart. De oudste lagen in de ondergrond, uit het Tertiair, liggen onder het grind, zijn zandig van structuur en worden in enkele groeves ontgonnen. In de Kempense beekvalleien werden van oudsher vochtige beemden als hooi- en weiland in cultuur gebracht. Rond 1830 tot 1940 werd het merendeel van de Itterbeekvallei als dusdanig ingenomen. Een grachtenstelsel maakte de ontwatering mogelijk. Er kwamen ook bevoelde, zogenaamde waterbeemden voor. Volgens recent onderzoek was dit een zeer algemene, vele eeuwen oude en door de Kempense landbouwers toegepaste bevoeiing van grasland. Langs de Itter werd bevoeid in Neerglabbeek en in Omitter aan de Pollismolen. Het hooiland aan de Pollismolen is nog een schaars voorbeeld van een goed bewaarde, in bedden aangelegde bevoeiing op veengrond. Na de tweede wereldoorlog vielen veel van de hooilanden in onbruik. Zij werden aangeplant met populieren, verruigden tot rietlanden of evolueerden terug tot elzenbroekbossen of laagvenen. De beekvalleien zijn hier immers bijna volledig opgevuld met veenbodems. Door regelmatige zuiveringen en deels ook door natuurlijke afzet werd de beekloop ingedamd tussen oeverwallen. In de moerassige laagten erlangs bleef de vervening verdergaan. Op de Vlake van

Bocholt ontbreekt dit bodemtype volledig. De hogere valleiflanken en toppen worden ingenomen door historisch stabiele loof- of thans ook naaldhoutbossen, met plaatselijke overgangen van venig, voedselarm berkenbroekbos. Op de hellingen van de valleien en langs de plateaurand gaf het landgebruik aanleiding tot de vorming van talloze taluds en holle wegen. De oude wegverbindingen werden uitgeschuurd door het eeuwenlang gebruik van hooiwagens en molenkarren. In Opitter lagen niet minder dan vier watermolens: de Rooiermolen, de Pollismolen, de Stalsmolen en de Vinckemolen, omwille van haar ligging ook wel Kasteelmolen genoemd. Op de plaats van het voormalige kasteeltje staat nu een recreatie- en ontmoetingscentrum. Vlakbij ligt nog het park Itterdal, in Engelse landschapstijl, met merkwaardige boomsoorten, een vijvercomplex en vele bloemrijke delen. In het centrum van Opitter voert een kerkwegel van de pastorie in strakke Maasstijl naar de gotische Sint-Trudokerk. Het ensemble van gebouwen vormt met het kerkhof, de pastorietuin, de ommuringen en de open pleintjes (voormalige dries) aan weerszijden een gaaf dorpszicht. In Gruitrode vestigden zich begin 15de eeuw de Ridders van de Duitse Orde, die er een monumentale waterburcht met kasteelhoeve in Maasstijl uitbouwden, afhankelijk van de balije Alden Biezen. Hoewel slechts een deel ervan overbleef en verbouwd werd, beheerst de commanderij nog steeds op imposante wijze de Itterbeekvallei. Door haar ligging vormt zij een centraal element in het landelijke kader van bomenrijen, bossen en dreven tegen de valleiflanken. Hogerop in het dorpscentrum staat de Sint-Gertrudiskerk. Het wederkerig zicht tussen beide werd begrensd door de inplanting van een cultureel centrum aan het dorpsplein. Van belang is ook het recreatieve aspect van het valleigebied. De golf van weekendhuisjes met bijhorende vijvers is gelukkig over zijn hoogtepunt heen. Minder ingrijpende, zachte recreatievormen maakten de laatste jaren opgang. De regio is aantrekkelijk door zijn variatie aan landschappelijk erfgoed en leent zich tot fiets- en wandeltoerisme, waartoe verschillende routes werden uitgestippeld. Het belevingsgerichte Pollispad bijvoorbeeld voert jong en oud doorheen de rijke afwisseling van reliëf en begroeiing. Bijzonder tijdens een lentewandeling bezit het elzenbroek een uitbundige voorjaarsbloei. Op het domein van de fraai gerestaureerde en nog enig operationele Pollismolen bevinden zich verder een bosmuseum, ecologische tuin en boomgaard.

- Opmerkingen/knelpunten:

De weekendhuisjes in de beekvalleien zijn landschapsverstoring en moeten geweerd worden. De grote golf van buitenverblijfsjes is weliswaar over zijn hoogtepunt heen, maar toch heeft de aanleg van de klassieke vijvers zware gevolgen voor de bodemstructuur en de waterhuishouding. Het wederkerig zicht tussen de commanderij en kerk van Gruitrode werd begrensd door de inplanting van een cultureel centrum aan het dorpsplein. De recente bebouwing levert geen bijdrage tot de landschapswaarden.

3.1.5 A70025 – De Brand

A. LANDSCHAPSELEMENTEN EN OPBOUWENDE ONDERDELEN

GEOMORFOLOGIE/HYDROGRAFIE

- Microreliëf: microreliëf
- Hydrografische elementen: beek, vallei (Itterbeek)
- Moerassige gronden: moeras, ven

ELEMENTEN VAN BOUWKUNDIG ERFGOED, NEDERZETTINGEN EN ARCHEOLOGIE

- Landgoederen: kasteel, landgoed, muur, omheining (kasteel De Oude Kuil)
- Molens: watermolen (Keyaertmolen en Galdermansmolen.)

ELEMENTEN VAN TRANSPORT EN INFRASTRUCTUUR

- Wegenis: weg, pad (grotendeels historisch stabiel wegenpatroon)

- Waterbouwkundige Infrastructuur: dijk, sluis, grachtenstelsel, stuw

ELEMENTEN EN PATRONEN VAN LANDGEBRUIK

- Puntvormig: bomengroep, solitaireboom
- Lijnvormig: bomenrij, houtkant, houtwal, knotbomenrij (spinnewebstructuur)
- Kunstmatige waters: poel
- Topografie: historisch stabiel
- Historisch stabiel landgebruik: permanent grasland, plaggenbodems, heide (vochtig hooi- en weiland)
- Bos: naald, loof, broek, hakhout, hooghout, struweel
- Bijzondere waterhuishouding: ontwatering

B. LANDSCHAPSWAARDEN

- Wetenschappelijke waarde:

Het zwak tot zeer zwak golvend microreliëf is gevormd in een laag dekzand. Omwille van het zwak reliëf en de daarmee gepaard gaande gebrekkige ontwatering is het gebied van nature drassig. Bovendien komen er diverse vochtige depressies en kommen voor. De langgerekte, smalle vennen ten noordoosten, Batven en Deunsvan, ontstonden in bestaande beekdepressies. De site van het kasteeldomein De Oude Kuil is gevestigd op een drogere duinrug. De afwisseling met heiderelicten, moerassige zones, loofbosjes en struwelen maken het gebied ook ecologisch interessant.

- Historische waarde:

De Brand is een relict-bocagelandschap. De grote waarde van de Brand komt voort uit de fijnmazige mozaïek en de grote dichtheid van de uitzonderlijk brede houtwallen, houtkanten en verspreide loofbosjes, die de vochtige hooi- en weilanden omgeven. Het gebied wordt dan ook aanzien als een zeldzaam gegeven in het Vlaamse Gewest omwille van zijn omvang en gaafheid. Van belang is ook de samenhang met de omgeving rond de Brand en met de twee watermolens op de Itterbeek. Om het gebied te ontwateren en in cultuur te brengen werd een veelheid van grachten en meestal kunstmatige zijbeken aangelegd. Het wegennet in het gebied is beperkt en evenals de percelering grotendeels historisch stabiel. Rond de site van kasteeldomein De Oude Kuil gedijen drogere bossen.

- Esthetische waarde:

Het relict-bocagelandschap van de Brand wordt thans nog steeds gedomineerd door de typische, brede houtwallen die de grenzen vormen tussen de percelen. Mede door het beperkte wegennet en de haast onbestaande woningbouw bezit het gebied een hoge belevingswaarde.

- Sociaal-culturele waarde:

Het is weliswaar attractief voor zachte recreatie, maar dreigt daardoor een deel van de geïsoleerdheid te verliezen, waardoor het juist behouden bleef. De recreatieve functie moet dan ook eerder gesitueerd worden in de randgebieden rond De Brand, die een duidelijker waarde op dit vlak bezitten.

- ruimtelijk structurerende waarde:

De Itterbeek was bepalend voor de opbouw en organisatie van het gebied. Mede door zijn geïsoleerde ligging tegen de beek als natuurlijke grens bleef De Brand al die tijd vrij gaaf behouden.

C: OMSCHRIJVING - OPMERKINGEN

- Omschrijving:

De landelijke omgeving rond de Brand is gelegen in het grensgebied van de gemeenten Bree, Kinrooi en Maaseik. Ten noorden loopt de Itter- of Tongerlose Beek als een centrale as doorheen het gebied.

In feite verdeelt zij het gebied in een noordelijk deel, behorend tot De Basdonk (Bree) en De Simpel (Kinrooi), en een zuidelijk deel dat samenvalt met De Brand (Maaseik). Oostelijk wordt het landschap begrensd door de Kinrooiersteenweg (N757). In zuidelijke richting sluit het aan tegen de dorpskern van Neeroeteren. Ten westen in Tongerlo liggen op de Itter twee watermolens: de Keyaertmolen en Galdermansmolen. Het wegennet in het gebied is beperkt en woningbouw haast onbestaande. Het zwak tot zeer zwak golvend microreliëf is gevormd in een laag dekzand, die door de wind tijdens het laatste deel van de Würmijstijd (zo'n 70 000 tot 10 000 jaar geleden) vanuit het noorden werd aangevoerd. In het zogenaamde dekzandgebied van Maaseik ten oosten is die laag gemiddeld 8 meter dik. Ten westen rust het dekzand op minder diepe kwartsrijke grinden, geomorfologisch de Vlake van Bocholt genoemd. De overgang tussen beide, ten noorden van Neeroeteren, is diffuus en in het landschap niet waarneembaar. Omwille van het zwak reliëf en de daarmee gepaard gaande gebrekkige ontwatering is het gebied van nature drassig. Bovendien komen er diverse vochtige depressies en kommen voor. De langgerekte, smalle vennen ten noordoosten, Batven en Deunsven, ontstonden in bestaande beekdepressies. Om het gebied te ontwateren en in cultuur te brengen werd een veelheid van grachten en meestal kunstmatige zijbeken aangelegd. De site van het kasteeldomein De Oude Kuil is gevestigd op een drogere duinrug. Op de extreem vochtige plaatsen alsook rondom De Oude Kuil gedijen verschillende bosvegetaties, die veelal uit loofhout bestaan. De beekvalleien op en rond het Kempens Plateau werden van oudsher als hooi- en weiland in cultuur gebracht. Behalve op de perceelsgrenzen en op enkele moerassige plaatsen kwam er zo goed als geen opgaand hout voor. Houtwallen, die typisch bij de akkers hoorden, waren zeldzaam in de beekvalleien. In de vallei van de Itterbeek ten noorden van Neeroeteren bestond niettemin een dicht netwerk van veelal op wallen ontwikkelde houtkanten. De ophogingen dienden als perceelsafbakening, veekering of ter bevordering van de ontwatering. De wallen werden immers aangelegd met aan weerszijden grachten, plaatselijk ook graven genoemd. De begroeiing bestond uit twee etages: tussen het hakhout liet men mooie rechte opstaanders doorgroeien. De landschappelijke structuur van de houtwallen wordt beschreven als een spinnenweb met een geordende opbouw rond centrale knooppunten, willekeurig verdeeld langsheen geomorfologische patronen. Mede door zijn geïsoleerde ligging tegen de Itterbeek als natuurlijke grens bleef De Brand al die tijd vrij gaaf behouden. Naarmate vooral na de Tweede Wereldoorlog sommige van de hooilanden in onbruik vielen, evolueerden zij terug tot loofbosjes of werden met populieren beplant. Schaalvergroting ten gevolge van het kappen van houtwallen concentreerde zich voornamelijk in de jaren 1970. Het wegenpatroon is nagenoeg ongewijzigd sinds de 19de eeuw, zuidwest-noordoost gericht en doodlopend nabij de Itterbeek. Het relict-bocagelandschap wordt gekenmerkt door een fijnmazige mozaïek van graslandpercelen, brede houtwallen, houtkanten en bossen. De afwisseling met heiderelicten en moeras is bovendien ecologisch interessant. De best bewaarde houtopstanden situeren zich in de kern van het gebied. Verspreid komen verder solitaire bomen, knobomen, bomengroepen en -rijen of struwelen voor. Nefast zijn de aantastingen van houtwalstructuren door slopen, versmalling, het ontstaan van een holle wal of het achterwege blijven van onderhoud. Langs de Itterbeek en op een aantal andere plaatsen werden weilanden gescheurd ten voordele van de maisteelt. Verdroging, aanplanting van populieren en intensivering van de landbouw blijven bedreigingen vormen en zouden in grote mate het gevolg zijn van de ruilverkaveling die in 1985-86 ten oosten van de Itter heeft plaatsgevonden. Het rechtstrekken van de beek kaderde eveneens in dat verband. Opvallend is ook het verschil met het landschap ten noorden van de Itterbeek, dat weliswaar een aantal historische gelijkenissen vertoont maar thans een grofmaziger karakter heeft. De oorspronkelijke kwaliteiten zijn er, meer dan in De Brand, teloorgegaan. De percelering bleef niettemin, zoals ook in De Brand, grotendeels historisch stabiel en de grootschaliger landbouwstructuur wordt afgewisseld met resterende kleinschalige, vochtige weiden, houtkanten en -wallen, loofbossen, struwelen, moerassige zones en vennen. Op de oudere akkers komen plaggenbodems voor. Oostelijk vonden recreatieve ontwikkelingen plaats. In De Brand dient het beleid gericht te zijn op het behoud en de ontwikkeling van de landschapswaarden. Het is weliswaar attractief voor zachte recreatie, maar dreigt daardoor een deel van de geïsoleerdheid te verliezen, waardoor het juist behouden bleef. De vernieuwde aandacht voor het gebied leidde sinds kort tot het herstel van een aantal poelen, houtkanten en vochtige hooilanden. Meer dan ooit is een geïntegreerd beheer van het gebied nodig.

- Opmerkingen/knelpunten:

Nefast zijn de aantastingen van houtwalstructuren door slopen, versmalling, het ontstaan van een holle wal of het achterwege blijven van onderhoud. Langs de Itterbeek en op een aantal andere plaatsen werden weilanden gescheurd ten voordele van de maïsteelt. Verdroging, aanplanting van populieren en intensivering van de landbouw blijven bedreigingen vormen en zouden in grote mate het gevolg zijn van de ruilverkaveling die in 1985-86 ten oosten van de Itter heeft plaatsgevonden. Het rechttrekken van de beek kaderde eveneens in dat verband. Ten noorden van de Itterbeek zijn de oorspronkelijke kwaliteiten, meer dan in De Brand, teloorgegaan. Oostelijk vonden recreatieve ontwikkelingen plaats. De recente bebouwing levert geen bijdrage tot de landschapswaarden.

3.1.6 A70039 – Jagersborg

A. LANDSCHAPSELEMENTEN EN OPBOUWENDE ONDERDELEN

GEOMORFOLOGIE/HYDROGRAFIE

- Microreliëf: microreliëf
- Macroreliëf: macroreliëf, landduin
- Hydrografische elementen: beek, vallei (o.a. Itterbeek, Zwart Water of Witbeek)
- Moerassige gronden: moeras, veen, rietland, ven

ELEMENTEN VAN BOUWKUNDIG ERFGOED, NEDERZETTINGEN EN ARCHEOLOGIE

- Landgoederen: landgoed (Jagersborg)
- Bouwkundig erfgoed: herenwoning, huis, herberg (Jagersborg met boerenburgerhuis)
- Landbouwkundig erfgoed: hoeve, schuur, stal (o.a. Jagersborg, Hof ter Heide)
- Archeologische elementen:

ELEMENTEN VAN TRANSPORT EN INFRASTRUCTUUR

- Wegenis: weg, pad (blokvormig, regelmatig wegenpatroon)
- Waterbouwkundige Infrastructuur: dijk, sluis, grachtenstelsel, stuw

ELEMENTEN EN PATRONEN VAN LANDGEBRUIK

- Puntvormig: bomengroep, solitaire boom
- Lijnvormig: dreef, bomenrij, houtkant, houtwal
- Kunstmatige waters: poel, vijver
- Topografie: blokvormig
- Historisch stabiel landgebruik: permanent grasland, heide
- Bos: naald, loof, broek, hooghout, struweel
- Bijzondere waterhuishouding: ontwatering

B. LANDSCHAPSWAARDEN

- Wetenschappelijke waarde:

Het zwak tot zeer zwak golvend microreliëf is gevormd in een laag dekzand. Omwille van het zwak reliëf en de daarmee gepaard gaande gebrekkige ontwatering is het gebied van nature drassig. Bovendien komen er diverse vochtige depressies en kommen voor. In de brede, ondiepe depressie

ten oosten, met fluvio-eolische afzettingen, nemen de Itterbeek en het Zwartwater (of de Witbeek) kortstondig een zuid-noord oriëntatie aan. Ten westen liggen deflatiekommen en paraboolduinen die de enige, van nature drogere plaatsen vormen. De reliëfvariaties geven aanleiding tot een afwisseling van verschillende vochtige graslanden, houtkanten en struwelen, bosvegetaties, heiderelicten, plassen, rietmoerassen en veengronden.

- Historische waarde:

Domein Jagersborg is een voorbeeld van een 19de eeuwse ontginningslandschap, dat later grotendeels met eikenbestanden bebost werd. Van belang is ook de samenhang met de omgeving rond het Jagersborg en de daarin gelegen hoeves. Om het gebied te ontwateren en in cultuur te brengen werd een veelheid van grachten en meestal kunstmatige zijbeken aangelegd. Het regelmatig wegenpatroon wijst trouwens op een jonge ontginning. Ten zuiden heeft het blokvormig patroon van natte graslanden, omgeven door bomenrijen en houtkanten, wellicht nog het uitzicht van het ontginningslandschap. Ten noorden tegen de Itterbeek kwamen wellicht reeds vroeger vochtige hooi- en weilanden voor. Het gebied is bovendien rijk aan archeologica.

- Esthetische waarde:

De esthetische waarde van het gebied schuilt voornamelijk in de afwisseling van gesloten bossen, het coulissenlandschap van blokvormige graslanden met bomenrijen en ijle houtkanten, en de opener gedeelten met verspreide lineaire landschapselementen. Dreven verbinden de gebiedsdelen. Woningbouw is er haast onbestaande.

- Sociaal-culturele waarde:

De sociaal-culturele functie van het domein is beperkt, maar niettemin is het voor wandelrecreanten toegankelijk op de aangeduide wegen. Daarbuiten kunnen voor groepen op aanvraag begeleide wandelingen plaats vinden.

- ruimtelijk structurerende waarde:

De 19de eeuwse ontginning vanuit de hoeve Jagersborg is bepalend geweest voor de organisatie van dit landschap in het natte dekzandgebied. Ten noorden lag de Itterbeek aan de oorsprong van de landschapsopbouw.

C: OMSCHRIJVING - OPMERKINGEN

- Omschrijving:

Het domein Jagersborg is gelegen op de grens tussen Maaseik en Neeroeteren. Noordelijk en oostelijk sluit het omgevende landschap aan tegen de dorpskern van Kinrooi en het gehucht Gremelslo. In zuidelijke en westelijke richting wordt het begrensd door de Diestersteenweg (N773) en de Kinrooiersteenweg (N757). Recente woningbouw is er haast onbestaande. Het landschap behoort geomorfologisch tot het dekzandgebied ten noorden van Maaseik. Het zwak tot zeer zwak golvend microreliëf is gevormd in de gemiddeld 8 meter dikke laag dekzand, die door de wind tijdens het laatste deel van de Würmijstijd (zo'n 70 000 tot 10 000 jaar geleden) vanuit het noorden werd aangevoerd. Omwille van het zwak reliëf en de daarmee gepaard gaande gebrekkige ontwatering is het gebied van nature drassig. . Bovendien komen er diverse vochtige depressies en kommen voor. Ten oosten bevindt zich een brede ondiepe depressie, op hoogten van 31-33 m, de laagste waarden in het dekzandlandschap, die verder noordelijk te volgen is en fluvio-eolische afzettingen bevat. Het is in deze depressie dat zowel de Itterbeek als het Zwartwater (of de Witbeek) afbuigen en kortstondig een zuid-noord oriëntatie aannemen. Ten westen liggen deflatiekommen, omkranst door de armen van paraboolduinen van verschillende oriëntatie. De duinen vormen de enige, van nature drogere plaatsen. Wellicht in verband daarmee is het gebied rijk aan archeologica. Tot midden 19de eeuw nog maakte het gebied deel uit van een uitgestrekte heide- en moerasvlakte tussen de Itterbeek en de Bosbeek. Het gevarieerde landschap werd in de toenmalige landbouweconomie geëxploiteerd door begrazing met vee, het winnen van plaggen, strooisel en turf en het kappen van hout. Ten noorden tegen de Itterbeek kwamen wellicht reeds vroeger beemden voor, in gebruik als vochtig hooi- en weiland. Na de ontginningswet van 1847 werden ook de andere gronden in cultuur gebracht. In 1849 werd de hoeve Jagersborg gebouwd, die haar naam zou geven

aan het bijhorende domein. Het is een gesloten hoeve van 1849, met boerenburgerhuis, schuur, stal en recente aanbouwsels tegen de achtergevel, die tijdelijk ook als herberg fungeerde. Zij ligt thans ingesloten tegen het gelijknamige industrieterrein van Maaseik. Vlakbij staat een kleine, langgestrekte hoeve, wat afgelegen van de weg. Om het gebied te ontwateren werd een veelheid van grachten en meestal kunstmatige zijbeken aangelegd. Het regelmatig en blokvormig wegenpatroon wijst trouwens op een jonge ontginning. Tegen het einde van de 19de eeuw was Jagersborg grotendeels bebost. Die bebossing werd vermoedelijk gekapt, gezien meer dan de helft van de huidige eikenbestanden dateren van 1911. Later werden vooral in het westelijke gedeelte van het gebied wisselend bossen omgezet tot weiden of herbebossingen met naaldhout uitgevoerd. Op vochtige plaatsen werd populier aangeplant. Sinds de jaren 1970 bleef het bodemgebruik nagenoeg ongewijzigd en werd het 200 ha grote boscomplex door de overheid aangekocht. Thans bestaat het voornamelijk uit oudere gemengde eikenbestanden met een variatie van elzenbroeken, moerasbossen, naaldhout en populierenaanplanten. Heiderelicten, plassen, rietmoerassen en veengronden verhogen de ecologische waarde van het gebied. De sociaal-culturele functie van het domein is beperkt, maar niettemin is het voor wandelrecreanten toegankelijk op de aangeduide wegen. Daarbuiten kunnen voor groepen op aanvraag begeleide wandelingen plaats vinden. Het landschap ten zuiden van de hoeve Hof ter Heide, richting Jagersborg, wordt nog steeds gekenmerkt door een blokvormig patroon van natte graslanden. In dit coulissenlandschap laten bomenrijen en ijle houtkanten doorkijk toe. Wellicht komt het overeen met het uitzicht van de oorspronkelijke ontginningen. Noordelijker primeert het open vochtig grasland van de Geisterse Heide, waar waardevolle landschapselementen grotendeels verdwenen zijn. Dat zou in grote mate het gevolg zijn van de ruilverkaveling die in 1985-86 stroomafwaarts langs de Itter heeft plaatsgevonden. De vochtige hooibeemden aan de Itter, ten noorden van de Schaachterzijp noemde men De Raam. Kort na de tweede wereldoorlog nog werden er in het najaar na het oogsten van de toemaat koeien gehoed. Ook aan de oostelijke begrenzing met Gremelslo liggen vochtige graslanden. Verspreid over het gebied komen nog wat bomenrijen, houtkanten, -wallen en struwelen voor. Dreven verbinden verschillende gebiedsdelen.

- Opmerkingen/knelpunten:

De hoeve Jagersborg ligt thans ingesloten tegen het gelijknamige industrieterrein van Maaseik. In het noordelijke deel van het gebied primeert thans het open grasland van de Geisterse Heide, waar waardevolle landschapselementen grotendeels verdwenen zijn. Dat zou in grote mate het gevolg zijn van de ruilverkaveling die in 1985-86 stroomafwaarts langs de Itter heeft plaatsgevonden. De recente bebouwing levert geen bijdrage tot de landschapswaarden.

3.1.7 A70040 – De Tösh, Langeren en Wurfeld

A. LANDSCHAPSELEMENTEN EN OPBOUWENDE ONDERDELEN

GEOMORFOLOGIE/HYDROGRAFIE

- Microreliëf: microreliëf
- Macroreliëf: macroreliëf, landduin
- Hydrografische elementen: beek, vallei, meander (o.a. Bosbeek)
- Moerassige gronden: moeras, rietland

ELEMENTEN VAN BOUWKUNDIG ERFGOED, NEDERZETTINGEN EN ARCHEOLOGIE

- Koeren hovingen: tuin, park (kasteel Wurfeld)
- Nederzettingpatronen: nederzettingpatroon, gehucht (Wurfeld)
- Landgoederen: kasteel, landgoed (kasteel Wurfeld)
- Landbouwkundig erfgoed: hoeve, schuur, stal

- Molens: watermolen (Langerenmolen, Wurfeldermolen)
- Kerkelijk erfgoed: kapel (o.a. grot Onze-Lieve-Vrouw van Lourdes)

ELEMENTEN VAN TRANSPORT EN INFRASTRUCTUUR

- Wegenis: pad
- Spoorweg: verlaten
- Waterbouwkundige Infrastructuur: dijk, grachtenstelsel

ELEMENTEN EN PATRONEN VAN LANDGEBRUIK

- Puntvormig: bomengroep, solitaire boom
- Lijnvormig: dreef, bomenrij, houtkant, houtwal, perceelsrandbegroeiing
- Kunstmatige waters: poel, vijver
- Topografie: historisch stabiel
- Historisch stabiel landgebruik: plaggenbodems
- Bos: loof, broek, struweel

B. LANDSCHAPSWAARDEN

- Wetenschappelijke waarde:

Het beoogde landschap maakt de studie van vroegere menselijke beïnvloeding (o.a. het graven van de Bosbeek) op geomorfologische processen mogelijk. De grote verscheidenheid aan landschapstypen heeft een grote ecologische waarde tot gevolg: oude cultuurlandschappen op plaggenbodems met talrijke houtkanten (Langeren) of meer open (Wurfeld), een centraal moerasgebied, een restant van een landduin (Siemkensheuvel) en de gegraven Bosbeek met dijken boven het maaiveld.

- Historische waarde:

De bedding van de Bosbeek tussen Neeroeteren en Maaseik werd waarschijnlijk gedurende de 13de en/of de 14de eeuw gegraven met de bedoeling om de Maaseiker stadswallen van voldoende water te voorzien en om enkele molens, o.a. de Wurfeldermolen en de Langerenmolen, te laten draaien. In die periode begon Maaseik (Nieuwe Eyke) aan een periode van bloei, dit in tegenstelling met het net ten noorden van Maaseik gelegen Aldeneik (Alde Eyke). De Siemkensheuvel was de galgenberg van Maaseik. Behalve het voorkomen van voornoemde watermolens zijn ook verschillende hoeven met historische kern (Vergelshoeve, Engerhof, Heibloemhoeve) van belang.

- Esthetische waarde:

Bepalend voor de esthetische waarden van het beoogde landschap zijn de beslotenheid van het kleinschalige oude cultuurlandschap met talrijke houtkanten te Langeren en de Staart, de afwisseling in de begroeiing onder invloed van een vochtgradiënt in de Tösch en de meanderende Bosbeek met zijn hoge dijken. Ook het contrast tussen dit gesloten landschap en het meer open karakter van Wurfeld is relevant.

- Sociaal-culturele waarde:

Fietspaden en wandelroutes doorkruisen het gebied.

- ruimtelijk structurerende waarde:

De Bosbeek is bepalend voor de structuur van het landschap.

C: OMSCHRIJVING - OPMERKINGEN

- Omschrijving:

Het gebied strekt zich uit langs de Bosbeek tussen Neeroeteren en Maaseik. In het noorden wordt het begrensd door de Diestersteenweg en in het zuiden grosso modo door de gemeentegrens met Elen. Het dekzandgebied van Maaseik, waartoe het landschap grotendeels behoort, wordt gekenmerkt door het voorkomen van eolische dekzanden, rustend op grove Maasgrinden, voornamelijk afgezet tijdens de Würmijstijd (zo'n 70 000 tot 10 000 jaar geleden). De beekvalleien van de Kleine Beek en de Sloot zijn weinig ingesneden. Het vlakke reliëf werd plaatselijk gediversifieerd door latere zandverstuivingen en de vorming van landduinen zoals bij Siemkensheuvel. De watertafel is relatief ondiep, nochtans zijn de bodems relatief droog omwille van de hoge permeabiliteit van de ondergrond. De kolonisatie van de Maaslandse Kempen, zoals dit deel van de Maasvallei ook wel genoemd wordt, kan niet los worden gezien van de vlakbij gelegen vruchtbare alluviale vlakte van de Maas. De Salische Franken, vooral veeboeren, zijn waarschijnlijk de eersten geweest die zich in het gebied gevestigd hebben. Slechts in de 11de en 12de eeuw begon men onder impuls van de kloosterorden met grote ontginningen. De bedding van de Bosbeek tussen Neeroeteren en Maaseik werd waarschijnlijk gedurende de 13de en/of de 14de eeuw gegraven met de bedoeling om de Maaseiker stadswallen van voldoende water te voorzien en om enkele molens, o.a. de Wurfeldermolen en de Langerenmolen te laten draaien. In die periode begon Maaseik (Nieuwe Eyke) aan een periode van bloei, dit in tegenstelling met het net ten noorden van Maaseik gelegen Aldeneik (Alde Eyke). De gegraven Bosbeek bevindt zich tussen Neeroeteren en Maaseik plaatselijk hoger dan het maaiveld. Waarschijnlijk is de nu aanwezige meandering achteraf op natuurlijke wijze ontstaan en werden de dijken voortdurend aangepast en bijgewerkt. Door de dijkenaanleg werd een moerasgebied gevormd ten zuiden van de beek en ten oosten van de Staart en Schootsheide. Ook op morfologische basis kan de loop van de Bosbeek als artificieel beschouwd worden. De natuurlijke loop zou dan zuid-noord geïntendeerd geweest zijn, ongeveer gelijklopend met de gemeentegrens Neeroeteren-Maaseik. Hier bevindt zich namelijk een brede ondiepe depressie. Het beoogde landschap vormt een belangrijke schakel in een landschappelijk waardevolle zone die zich uitstrekt tussen Kinrooi en Lanaken. Men treft in de westelijke helft een kleinschalig oud cultuurlandschap op een plaggenbodem aan in het deelgebied Langeren en De Staart, met een grote dichtheid aan houtkanten, graslanden, akkertjes en geriefhoutbossen. Een aantal van deze lijnvormige landschapselementen verdween helaas onder druk van schaalvergroting in de landbouw en de omvorming van weilanden tot (maïs)akker. Een aantal percelen werd opgeplant met populieren. Centraal in het gebied ligt de zogenaamde Tösch, een nat terrein met grote percelen ten zuiden van de Bosbeek. Van noord naar zuid komt achtereenvolgens open moeras, riet, wilgenstruweel en elzenbroekbos en eiken-berkenbos op de hoger gelegen delen voor. Een uitgestrekt gebied van weiden en akkers op een plaggenbodem bepaalt het uitzicht van het oostelijk deel van het beoogde landschap, genaamd Wurfeld. De naam betekent wilgenveld en verwijst naar de vroegere uitgestrekte moerassen en wilgenstruwelen. Na de bouw van een watermolen werden in de omgeving een aantal hoeven opgetrokken van waaruit het omliggende terrein ontgonnen werd. De Siemkensheuvel is een restant van een door erosie grotendeels genivelleerde landduin en aldus nog moeilijk in het landschap herkenbaar. De zeer droge bodem en de daaraan aangepaste plantengroei zijn wel opvallend. Landduinen zijn zeer waardevolle fysische landschappen voor de studie van de landschapsvorming onder invloed van wind en vegetatie. De Siemkensheuvel was de galgenberg van Maaseik. De Langerenmolen te Neeroeteren is niet meer in bedrijf. Het houten waterrad, dat via een eikenhouten as op een traditionele buitenconstructie draait is verdwenen. Enkel het verbouwde molenhuis is aanwezig. De Wurfeldermolen, een boeren- en bakkersgemaal, is nog maalvaardig. Het betreft een zware waterkorenmolen met 19de eeuwse kenmerken en 20ste eeuwse aanpassingen. Het kasteel Wurfeld - met hoeve, park, tuinen en vijver - werd gebouwd omstreeks 1900 in eclectische stijl. Vermeldenswaardige boerderijen met een oudere kern op het grondgebied van Wurfeld zijn de Vergelshoeve in versteende vakwerkbouw, het Engerhof en de Heibloemhoeve. Enkele wandel- en fietsroutes doorkruisen het landschap.

- Opmerkingen/knelpunten:

Bedreigingen voor het landschap zijn schaalvergroting in de landbouw met slechten van houtkanten, omvormen van weiden naar akkers, overbemesting en gebruik van pesticiden. Problematisch zijn ook de dijkdoorbraken en het doorsijpelen van water langs de Bosbeek.

3.1.8 A70024 – Maasvallei van Stokkem tot Heppeneert

A. LANDSCHAPSELEMENTEN EN OPBOUWENDE ONDERDELEN

GEOMORFOLOGIE/HYDROGRAFIE

- Microreliëf: microreliëf, talud (o.a. oeverwallen, depressies)
- Macroreliëf: macroreliëf, steile rand, markante terreinovergang
- Hydrografische elementen: waterloop, rivier, beek, vallei, meander, oude rivierarm (o.a. Maas, Genootsbeek, Vrietselbeek, Zanderbeek of Diepbeek, Kogbeek, De Sloot)
- Moerassige gronden: (natte depressies)
- Geologie: ontsluitingen (kleinschalige grind- en leemputten, grindbanken)

ELEMENTEN VAN BOUWKUNDIG ERFGOED, NEDERZETTINGEN EN ARCHEOLOGIE

- Koeren hovingen: tuin, park (o.a. Sint-Gertrudiskerk, kasteeldomein Ommerstein, kasteel Karolinaberg)
- Nederzettingpatronen: nederzettingpatroon, gehucht (o.a. Boyen, Heppeneert, Oud-Dilsen)
- Landgoederen: kasteel, landgoed, kasteelgracht (kasteel Ommerstein, kasteel Karolinaberg)
- Bouwkundig erfgoed: herenwoning, huis, villa, herberg (o.a. kasteel Karolinaberg, Oud-Dilsen, Damiaan, Labaer, De Hoogte, Boyen en Heppeneert)
- Landbouwkundig erfgoed: hoeve, schuur, stal, wagenhuis (o.a. kasteelhoeve Ommerstein, Kraaienbos, Damiaan, Kapelhof, Zanderhof, Boyen en Heppeneert)
- Molens: windmolen (De Hoop)
- Kerkelijk erfgoed: kerk, kapel, klooster, pastorie (o.a. Sint-Gertrudiskerk, Sint-Maartenstoren, kapel Onze-Lieve-Vrouw van Rust)
- Klein historisch erfgoed: kruis, gedenkstenen, grenspaal (o.a. merktekens waterhoogte)
- Archeologische elementen: (prehistorische, Romeinse en middeleeuwse archeologica)

ELEMENTEN VAN TRANSPORT EN INFRASTRUCTUUR

- Wegenis: weg, pad, kerkwegel
- Waterbouwkundige Infrastructuur: dijk, brug, lijnpad (o.a. Pastoordijk, winterdijken, zomerdijken, Sint-Geertruibrug, Duivelsbrugje)
- Transport (andere): (Maaskade, voetveer)

ELEMENTEN EN PATRONEN VAN LANDGEBRUIK

- Puntvormig: bomengroep, solitaire boom
- Kunstmatige waters: poel, weel
- Topografie: onregelmatig, historisch stabiel
- Historisch stabiel landgebruik: permanent grasland (weerden)

- Typische landbouwteelten: hoogstam
- Bos: loof, hakhout, hooghout, struweel
- Bijzondere waterhuishouding: uiterwaarden, buitendijks

B. LANDSCHAPSWAARDEN

- Wetenschappelijke waarde:

Rivierlandschappen hebben een dynamisch karakter. In geomorfologisch, bodemkundig en hydrografisch opzicht is de alluviale vlakte van de Maas een zeldzaam gegeven in Vlaanderen omdat een aantal natuurlijke processen (overstroming, erosie, geulvorming, sedimentatie...enz.) er steeds vrij ongestoord konden verlopen. De duidelijk begrensde landschapeenheid is vooral belangrijk voor de kennis van de Maasevolutie tijdens het kwartaal. Verplaatsingen van de Maas zijn in het landschap herkenbaar onder de vorm van geulen en verlaten maasmeanders. De Maasbedding zelf is omwille van de uiterst lage zomerdebieten in deze sectie één van de weinige toegankelijke en zichtbare nog natuurlijke beddingen van grote rivieren. De stroomdalgraslanden en ruigten herbergen o.i.v. het kalkhoudende Maaswater een specifieke vegetatie. Het permanente grasland bezit nog een uitzonderlijk microreliëf met zandige oeverwallen en lemige depressies.

- Historische waarde:

De historische verplaatsingen van de Maas zijn in het landschap herkenbaar, evenals het daarmee samenhangende dijken- en nederzettingspatroon. De Maaskade te Maaseik, de ligging van Oud-Dilsen en Stokkem, de gehuchten Boyen en Heppeneert, en verspreid voorkomende belangrijke hoeves zijn nauw met de aanwezigheid en de evolutie van de Maas verbonden. Bovendien zijn ook het kasteeldomein Ommerstein, windmolen De Hoop, het kasteeltje Karolinaberg en verschillende kapellen een verrijking voor het landschap. De perceleringsstructuur en ook het bodemgebruik bleven in grote vlakken van het gebied historisch stabiel en zijn herkenbaar in de graslanden en kleinschalige velden, met een rijke verscheidenheid aan cultuurhistorische landschapselementen (boomgaarden, hakhoutbosjes, hagen en heggen, houtkanten, knotbomen, struwelen enz.). Oude kuilen getuigen van de kleinschalige, plaatselijke leem- of grindwinning. In het gebied liggen tenslotte archeologisch belangrijke sites.

- Esthetische waarde:

Het grillige stroompatroon van de Maas met zijn grindbanken, sterk wisselend debiet, uiterwaarden, historisch dijken- en nederzettingspatroon, verlaten meanders en stroomgeulen, klei- en grindkuilen enerzijds en de kleine gehuchten Boyen en Heppeneert en het rijkelijk voorkomende, verspreide bouwkundig erfgoed anderzijds, bieden een hoge belevingswaarde. De pracht van het vroeger landschap bleef behouden in uitzonderlijk bloemenrijke graslanden en met een variatie aan houtige landschapselementen omzoomde boomgaarden, weiden en velden. Hier en daar komen loofbosjes voor. De oude dijken worden vaak gekenmerkt door een kleurrijk tapijt van kruidachtige begroeiing, gevarieerde struwelen of knotbomen. Windmolen De Hoop domineert het open landschap van Keizerskamp en Steenkamp, kasteeldomein Ommerstein ten zuiden van Rotem.

- Sociaal-culturele waarde:

Het gebied leent zich uitermate goed voor wandel- en fietstoerisme. Bij voldoende hoge waterstand is de Maas bevaarbaar met kajak en andere kleine vaartuigen. Door het groeiend fiets- en wandeltoerisme maakt in Rotem een voetveer weer opgang. De reiziger wordt onthaald in bezoekerscentrum De Wissen. Het kerkje van Heppeneert staat bekend als bedevaartsoord van Onze-Lieve-Vrouw van Rust, dat erg veel bezoekers aantrekt. Aan de gelijknamige kapel te Elen worden elk jaar de kruidwissen gewijd.

- ruimtelijk structurerende waarde:

De Maas was determinerend voor de opbouw en organisatie van het volledige gebied. De Zanderbeek doorkruist het landschap in oostelijke richting en is één van de weinige beken die nog een open verbinding hebben tussen Maaslandse Kempen en alluviale vlakke.

C: OMSCHRIJVING - OPMERKINGEN

- Omschrijving:

Het beoogde gebied bevindt zich in de alluviale vlakte van de Maas, tegen de Nederlandse grens, tussen Maasmechelen en Stokkem. Vrijwel nergens is een landschap en zijn bewoners zodanig bepaald geworden door het doen en laten van de Maas als in het smalle overstromingsgebied langs de rivier. De overstromingsafzettingen (grind en zand) in de vlakte dateren van de laatste 10.000 jaren en zijn geologisch gezien dus een zeer recent fenomeen. De meeste lemen dateren er slechts van de laatste 3000 jaar. Zij zijn het gevolg van erosie op de akkerarealen van het leemplateau. In geomorfologisch, bodemkundig en hydrografisch opzicht is de alluviale vlakte van de Maas een zeldzaam gegeven in Vlaanderen omdat een aantal natuurlijke processen (overstroming, erosie, geulvorming, sedimentatie enz.) er steeds vrij ongestoord konden verlopen. Talrijke verlaten Maasarmen getuigen nog van deze evolutie. Ook thans droge geulen zijn in het landschap veelal vlot herkenbaar. Een steilrand van ca. 3 meter lokaliseert de westelijke limiet van de Holocene overstromingsvlakte. Dilsen en Stokkem zijn beide aan een historische meander ontstaan. Het dorpscentrum van Dilsen verschoof echter in westelijke richting. De Sint-Maartenstoren markeert nog de ligging van Oud-Dilsen. De Genootsbeek (bij kasteel Karolinaberg te Stokkem) en de Vrietselbeek (Dilsen) monden in de verlaten meanders uit. Door de oostwaartse verplaatsingen van de Maas werd het gehucht Boyen afgesneden van Grevenbicht op de rechter Maasoever, zodat het nu aan Belgische zijde ligt. Het is een klein gehucht met een dichte concentratie van hoeven, opmerkelijk hoger gelegen dan het omliggende landschap. Van oudsher werd hier bij overstromingen het vee samengebracht. Mooi gelegen ten westen van de kern staat de Kapel van O.-L.-Vrouw van Zeven Smarten. Noordelijker volgen ook de Kogbeek en de Zanderbeek of Diepbeek oude beddingen. De Zanderbeek doorkruist het landschap in oostelijke richting en is één van de weinige die nog een open verbinding hebben tussen Maaslandse Kempen en alluviale vlakte. Aan De Sloot, zoals de beekmonding genoemd wordt, getuigt een kademuur van de rol die Maaseik vroeger als haven speelde. Van de 15de tot de 19de eeuw was de Maas immers nog een belangrijke waterweg voor het transport van goederen. Het nabij gelegen huis Labaer was toen een pleisterplaats voor schippers, evenals de hoeve Damiaan te Elen, waar ook een veer dienst deed. Door het groeiend fiets- en wandeltoerisme, waartoe het gebied zich leent, maakt in Rotem een voetveer weer opgang. De reiziger wordt nu onthaald in bezoekerscentrum De Wissen (te Stokkem). De vrij snelstromende Grensmaas met haar sterk wisselende waterstanden beschrijft nog steeds grote meanders. De Maasbedding zelf is omwille van de uiterst lage zomerdebieten in deze sectie één van de weinige toegankelijke en zichtbare nog natuurlijke beddingen van grote rivieren. Bij voldoende hoge waterstand is zij bevaarbaar met kajaks en andere kleine vaartuigen. De omgeving was reeds vroeg bewoond, zoals blijkt uit prehistorische vondsten op verschillende sites. De Romeinen bleven op veilige afstand van de rivier; getuige de heirbaan Maastricht-Nijmegen nabij de rand van het laagterras. Vanaf de Frankische periode (8ste eeuw) werden dorpen gesticht kort bij de toenmalige Maasloop, op de rand van het laagterras of zelfs lager en beschermd door dijken of door een hogere ligging t.o.v. de omgeving. De alluviale leemgrond op grind was landbouwkundig erg aantrekkelijk. De overstromingen waren een natuurlijke bron van bemesting. Slechts door de bouw van dijken werd de stroom geleidelijk getemd. In Elen bijvoorbeeld riep pastoor Meulenbergh anno 1771 de dorpsbewoners op een nieuwe dijk te bouwen. Na de grote overstromingen van 1880, 1926 en recenter in de jaren 1990 werden op gemiddeld 1 km van de Maas systematisch bestaande dijken verhoogd of nieuwe winterdijken aangelegd. Oeverwallen werden opgehoogd om hoge zomerwaterstanden het hoofd te bieden. Thans heeft de Pastoorsdijk te Elen geen waterkerende functie meer, maar vormt niettemin een waardevol landschapselement. De oude dijken worden immers veelal gekenmerkt door een kleurrijk tapijt van kruidachtige begroeiing, gevarieerde struwelen of knotbomen. De smalle, langgerekte strook tussen de zomer- en winterdijken wordt de uiterwaarden genoemd. Na de tweede wereldoorlog evolueerde het grondgebruik naar meer intensieve teelten. Intensieve akkerbouw, bemeste grasweiden en laagstamfruitplantages nivelleerden het microreliëf en verdrongen meer en meer de traditionele kleinschaliger akkers, de

weiden en natte hooilanden, hier doorgaans als weerd aangeduid. Een gedeelte van de houtige landschapselementen (boomgaarden, hakhoutbosjes, hagen en heggen, houtkanten, enz.) ging stilaan mee voor de bijl, terwijl populierenaanplantingen uitbreidden. Sommige poelen verdwenen en de kleinschalige grind- en leemwinning in plaatselijke groeves werd vervangen door grootschalige ontgrindingen waardoor uitgestrekte plassen ontstonden. Ook de grienden, die plaatselijk geëxploiteerd werden t.b.v. de mandenvlechterij, komen nog zelden voor. Toch bleven de percelingsstructuur en ook het bodemgebruik en de waardevolle landschapselementen in grote vlakken van het gebied historisch stabiel, en verwijzen vaak nog naar de oude Maasbeddingen. De meest gave uiterwaarden zijn o.a. gelegen te Heppeneert en Elen (De Sloot, Catharinaweerd en Elerweerd). Het permanente grasland bezit een uitzonderlijk microreliëf met zandige oeverwallen en lemige depressies. De stroomdalgraslanden en ruigten herbergen o.i.v. het kalkhoudende Maaswater en de rijke slibaanvoer een specifieke vegetatie. De pracht van het vroegere landschap bleef verder behouden in omhaagde boomgaarden, kleinschalige velden en uitzonderlijk bloemenrijke weiden. Ook te Rotem (Meerheuvel en Visakker) en rond Boyen (met o.a. Deurlingsweerd, Koeweide en Stokkemerweerd) is dat grotendeels het geval. Hier en daar komen loofbosjes voor, op natte plekken bij beken of plassen en rond kasteeldomein Ommerstein. De gebieden die onttrokken werden aan het overstroombare deel van de Maasvallei, neigen echter steeds meer naar een open landschap van aaneengesloten akkergronden. Het straatgehucht Heppeneert heeft zijn landelijk karakter goed bewaard. Dicht bij elkaar en beschut achter de dijk liggen enkele grotere boerderijen met ertussen oude kleine langegeveltypes, meestal omgebouwd tot woningen. Kerkwegels, oude paden en brugjes voeren naar de hoeves in de omgeving. Het bedevaartsoord van Onze-Lieve-Vrouw van Rust trekt veel bezoekers aan, die in het stemmige kerkje en het park erachter verpozing zoeken. Het bijzondere Mariabeeld stond ooit nog in de gelijknamige kapel te Elen, nabij het Kapelhof. Elk jaar vindt er de wijding van de kruidwisen plaats, gebonden bundeltjes van in de uiterwaarden geplokkte planten. Noordelijk van Elen staat windmolen De Hoop in het open landschap van Keizerskamp en Steenkamp. Verspreid over het gebied liggen opmerkelijke hoeves.

- Opmerkingen/knelpunten:

Schaalvergroting in de landbouw, lozingen van afvalwater in de Maas en zwerfvuil na overstromingen doen afbreuk aan het landschap. De grindwinningen beïnvloeden het waterpeil, veroorzaken visuele en geluidshinder en hebben het verdwijnen van de verlaten geulen en het microreliëf voor gevolg. Bebouwing in de alluviale vlakte dient geweerd te worden wegens het overstromingsgevaar en aantasting van de landschapswaarden. De recente bebouwing levert geen bijdrage tot de landschapswaarden.

3.1.9 A70041 – Maasterassen en Schootsheide

A. LANDSCHAPSELEMENTEN EN OPBOUWENDE ONDERDELEN

GEOMORFOLOGIE/HYDROGRAFIE

- Microreliëf: microreliëf, talud (o.a. dekzandreliefs, depressies)
- Macroreliëf: macroreliëf, landduin, rivierduin, steile rand, markante terreinovergang (o.a. oostelijke rand van het Kempens Plateau, Feldbissbreuk aan De Warre, Maasterrassen, duinreliefs)
- Hydrografische elementen: beek, vallei, meander, oude rivierarm (o.a. Broekbeek, De Beek, Zanderbeek, meanderbocht van Bergerven)
- Moerassige gronden: moeras, rietland, ven (vochtige weiden)
- Geologie: ontsluitingen (groeve te Berg)
- Andere: (stuifzand)

ELEMENTEN VAN BOUWKUNDIG ERFGOED, NEDERZETTINGEN EN ARCHEOLOGIE

- Koeren hovingen: tuin, park, hof (kasteel Sipernau, Rubensgoed)
- Landgoederen: kasteel, landgoed, kasteelgracht (kasteel Sipernau)
- Bouwkundig erfgoed: herenwoning, huis, villa (Luikerhuis in de Heide, rentmeesterswoning Sipernau, Rubensgoed)
- Landbouwkundig erfgoed: hoeve, schuur, stal, wagenhuis (o.a. kasteelhoeve Sipernau, Rubensgoed, Luikerhuis in de Heide)
- Molens: watermolen (Klaaskensmolen)
- Kerkelijk erfgoed: kapel (o.a. kapel van de Weerstand, kapel H. Rita)
- Klein historisch erfgoed: (oorspronkelijke tapsluizen aan de Zuid-Willemsvaart)
- Archeologische elementen:

ELEMENTEN VAN TRANSPORT EN INFRASTRUCTUUR

- Wegenis: weg, pad (landwegen)
- Spoorweg: verlaten (As-Maaseik)
- Waterbouwkundige Infrastructuur: kanaal, dijk, brug, sluis, grachtenstelsel, stuw, lijnpad (o.a. Zuid-Willemsvaart met voetgangersbrug, tapsluizen, Losbeek)

ELEMENTEN EN PATRONEN VAN LANDGEBRUIK

- Puntvormig: bomengroep, solitaire boom
- Lijnvormig: dreef, bomenrij, houtkant, houtwal
- Kunstmatige waters: poel, turfput, vijver (o.a. De Broeken, kasteelvijver)
- Topografie: blokvormig, onregelmatig (verschillende ontginningspatronen)
- Historisch stabiel landgebruik: permanent grasland, heide (vochtige weiden)
- Typische landbouwteelten: hoogstam
- Bos: naald, loof, broek, hakhout, hooghout, struweel (o.a. Armenbos, gemeentebos Schootsheide)
- Bijzondere waterhuishouding: ontwatering, vloeiveide, watering (bevloeiing van de wateringen, ontwatering via Losbeek, Zanderbeek e.a.)

B. LANDSCHAPSWAARDEN

- Wetenschappelijke waarde:

De overgangszone tussen het Kempens Plateau en de Maasvallei wordt gekenmerkt door een eigen dynamiek. Het reliëf werd gevormd door een complex geheel van factoren, dat hier in het landschap gevolgd kan worden. De omgeving is in geologisch en geomorfologisch opzicht als het ware een logboek van de afzettingen in de ondergrond en van de kenmerkende reliëfeenheden. In de vormingsgeschiedenis van de regio zijn sommige van de elementen uniek, zoals bijvoorbeeld de meanderbocht van Bergerven en De Warre. Het uitgesproken reliëf en talrijke gradiënten zijn de basis voor een gediversifieerd gebied, waarvan de landschappelijke verscheidenheid ook een hoge ecologische waarde bezit.

- Historische waarde:

De cultuurhistorische ontwikkelingen hebben geleid tot een lappenpatroon van afwisselend groot- en kleinschalig grondgebruik. Grotendeels binnen de grenzen van de voorheen ruimtelijk homogene

Schootsheide bleven verschillende ontginningslandschappen gaaf bewaard en kunnen de verschillende ontginningspatronen en -stadia in het landschap afgelezen worden. De elementen van bouwkundig en infrastructureel erfgoed zijn daarmee nauw verbonden. Ook het patroon van de landwegen hangt met de ontginningsgeschiedenis samen.

- Esthetische waarde:

In zijn geheel benadert het gebied een compartimentenlandschap. Gesloten naaldhoutcomplexen of populierenaanplantingen variëren met uitgestrekte landschappen van weiden en akkers, waarin een scala van lineaire en vlakvormige landschapselementen aanwezig is. Op sommige plaatsen neigt de omzoming met ijle houtkanten of populieren tot een coulissenlandschap met gefilterde doorkijk. Elders vormen dichte houtkanten of -wallen, historisch stabiele bosjes en struwelen een landschap dat geborgenheid uitstraalt, overgaand naar open gedeelten met slechts verspreide opgaande begroeiingen. Bomenrijen langs de jaagpaden accentueren de Zuid-Willemsvaart in het landschap.

- Sociaal-culturele waarde:

Het gebied is educatief bijzonder interessant en leent zich tot zachte recreatie. Wandellussen werden er uitgestippeld. De spoorwegzate maakt deel uit van een uitgebreid fietsroutenetwerk in de regio. Voor de omgevende dorpen heeft ook de kapel van de Weerstand, aan de rand van het Gemeentebos Schootsheide, nog een bijzondere betekenis.

- ruimtelijk structurerende waarde:

De vormingsgeschiedenis door de Maas, de aanleg van de Zuid-Willemsvaart en de noordoostgerichte Zanderbeek met zijn zijtakken vloeien hier samen in de opbouw en organisatie van het landschap. Het bekenstelsel is één van de weinige die nog een open verbinding hebben tussen Maaslandse Kempen en alluviale vlakke.

C: OMSCHRIJVING - OPMERKINGEN

- Omschrijving:

Het landschap bevindt zich in het grensgebied van Elen, Neeroeteren en Rotem, in de overgangszone van het Kempens Plateau naar de Maasvallei. Dergelijk overgangsgebied wordt gekenmerkt door een eigen dynamiek. Omwille van het merkwaardige reliëf en het gevarieerde cultuurlandschap is het in verschillende opzichten uitzonderlijk. De woningbouw is in het gebied nog beperkt. Het reliëf werd gevormd door een complex geheel van factoren, dat hier in het landschap gevolgd kan worden. Doordat de Maas in verschillende ijs- en tussenijstijden sedimenten afzette en ook weer erodeerde, ontstonden terrassen. De natuurlijke steilrand overbrugt hier het hoogteverschil tussen het plateau, hoofdterras van de Maas, en het 40 meter lager gelegen zogenaamde terras van Eisden-Lanklaar. Het talud is geërodeerd door de meanderbocht van Bergerven. Uitgenomen deze meanderbocht evolueerde de plateaurand uitsluitend verder onder invloed van hellingsprocessussen en werden valleien gevormd. De grinden van het terras Eisden-Lanklaar werden in het Bergerven ontgonnen. Verder oostwaarts, voorbij de Zuid-Willemsvaart, vormt een minder duidelijke waarneembare rand de grens met het terras van Mechelen-aan-de-Maas, dat bij Elen zijn maximale breedte van ca. 3 km heeft. De terrassen zijn bedekt door dekzanden. In de omgeving van Rotem en Elen vertoont het terras van Mechelen-aan-de-Maas morfologisch nog talrijke lichte depressies, oude stroombeddingen, die volledig in elkaar verstrengeld zijn zonder duidelijk patroon. In een meanderbocht van zulke depressie is een meertje ontstaan, de Broeken, waar ooit ook turf werd gestoken. In een andere loopt de Broekbeek. Ten noorden van Rotem en Elen is het reliëf nagenoeg vlak, moerassig en met talrijke drainagegrachten. Westelijker werden langgerekte dekzandruggen gevormd en ontwikkelden enkele paraboolduinen, thans veelal gefixeerd door naaldhoutbossen (o.a. het historische stabiele Armenbos en De Bek). Te Neeroeteren ligt het smalle interfluvium tussen de valleien van de Maas en de Bosbeek. Het meest noordelijke punt De Warre is gescheiden van het plateau door een steilrand van meer dan 10 m, die deel uitmaakt van de noordostrand van het plateau en samenvalt met de Feldbissbreuk.. Vlakbij ligt de zandgroeve van Berg. Het is wenselijk dat zowel de inrichting van de groeve als het beheer van het hele gebied gebeuren met aandacht voor

de visualisering van een aantal educatieve sites. De omgeving is immers in geologisch en geomorfologisch opzicht als het ware een logboek van de afzettingen in de ondergrond en van de kenmerkende reliëfeenheden. Bomenrijen langs de jaagpaden accentueren de Zuid-Willemsvaart in het landschap. Langs weerszijden ligt ook een moerassige zone t.g.v. doorsijpelend water. Aan de rechteroever van het kanaal in Neeroeteren ligt de gerestaureerde en operationele Klaaskensmolen. Het is thans een voor Vlaanderen zeldzame houtzaagmolen op waterkracht. Behalve de ecologisch en landschappelijk waardevolle oude kanaalarm (met voetgangersbrug) bevinden zich langs de Zuid-Willemsvaart nog tal van tapsluizen, die het grachtenstelsel van de wateringen in de omgeving voeden. Eén ervan is in oorspronkelijke staat. Bovendien worden de Zanderbeek en zijn zijtakken niet alleen gevoed door aan de oppervlakte komend grondwater van het Kempens Plateau (kwelwater) maar ook door het kanaalwater. Het bekenstelsel doorkruist het landschap in noordoostelijke richting en is één van de weinige die nog een open verbinding hebben tussen Maaslandse Kempen en alluviale vlakte. Het voorkomen van de wateringen zijn het gevolg van de grootschalige ontginningen die hier halverwege de 19de eeuw in de Schootsheide plaatsvonden. Voordien was de Schootsheide een langgerekt woest heidegebied, dat zich over de grote delen van Neeroeteren, Rotem en Elen uitstrekte en ooit deel uitmaakte van het grotere Driebankenbos. In de eerste helft van de 19de eeuw reeds werden t.g.v. de bevolkingsdruk kleine delen van de heide door dorpsinwoners ontgonnen, door de gemeenten openbaar verkocht of zelf bebost. Pas later volgden de grote vloeiveiden, die volgens recent onderzoek zijn geïnspireerd op het voorkomen van zogenaamde waterbeemden in de Kempense beekvalleien, veeleer dan - zoals steeds algemeen wordt aangenomen - op Noord-Italiaanse irrigatietechnieken. De overblijvende gronden van de Schootsheide werden in dezelfde periode grotendeels tot landbouwgronden omgevormd of door de gemeenten met naaldhout bebost. Het Luikerhuis in de Heide, dat bij de wateringen hoorde, en de hoeve Rubensgoed brengen de toenmalige gebeurtenissen in herinnering. Niettemin bleven tot zelfs in het begin van de 20ste eeuw de kleinere landbouwers de beschikking hebben over een gemeenschappelijk gedeelte van de heide. Grosso mode ten oosten van de lijn De Broeken - Sipernau bevinden zich de oudste ontginningen, die samenhangen met de nabijheid van de dorpskern van Elen en de site van Kasteel Sipernau, met kasteelhoeve en kapel, boomgaard, tuin en voorhof, grachten en vijvers. Opmerkelijk in dat verband zijn plaatsaanduidingen (De Oude Heide, het Broek) en hoevebenamingen (Venkenskamp, De Wijers), die verwijzen naar de nog steeds afleesbare terreingesteldheid en het overeenkomende bodemgebruik. Bovendien is de meest oostelijke zone rijk aan archeologica. Al die ontwikkelingen hebben hier dan ook geleid tot een lappenpatroon van afwisselend groot- en kleinschalig grondgebruik, dat in zijn geheel een compartimentenlandschap benadert. Gesloten naaldhoutcomplexen of populierenaanplantingen variëren met uitgestrekte landschappen van weiden en akkers, waarin een scala van lineaire en vlakvormige landschapselementen aanwezig is. Op sommige plaatsen neigt de omzoming met ijle houtkanten of populieren tot een coulissenlandschap met gefilterde doorkijk. Elders vormen dichte houtkanten of -wallen, historisch stabiele bosjes en struwelen een landschap dat geborgenheid uitstraalt, overgaand naar open gedeeltes met slechts verspreide opgaande begroeiingen. Verspreid voorkomende drassige zones, rietland, poelen, plassen en vennen maar ook heide- en duinrelicten, al dan niet met stuifzand, verhogen de verscheidenheid van het gebied. De Wateringen van Neeroeteren zijn thans de meest gaaf bewaarde. Nochtans vertonen ze alle, gezien het bijzondere milieu en de aanrijking van de bodem via bevloeiing met kalkrijk water, een rijke en uitzonderlijke vegetatie en fauna die in normale omstandigheden niet tot ontwikkeling zou kunnen komen. Het patroon van de landwegen hangt met de ontginningsgeschiedenis samen. De belangrijkste verbindingen zijn veelal door bomerijen afgelijnd of aangelegd als dreven. Het gebied is educatief bijzonder interessant en leent zich tot zachte recreatie. Wandellussen werden er uitgestippeld. De spoorwegzate As-Maaseik maakt deel uit van een uitgebreid fietsroutenetwerk in de regio. Voor de omgevende dorpen heeft ook de kapel van de Weerstand, aan de rand van het Gemeentebos Schootsheide, nog een bijzondere betekenis.

- Opmerkingen/knelpunten:

Weliswaar is de woningbouw in het gebied nog beperkt, toch dreigt de lintbebouwing langs de verbinding Elen - Neeroeteren het landschap te doorkruisen. Ten zuiden van De Warre staan enkele buitenverblijven. De recente bebouwing levert alleszins geen bijdrage tot de

landschapswaarden. Zowel de watering en als verschillende beken worden gevoed door kanaalwater en zijn afhankelijk van het onderhoud en het voortbestaan van de verschillende tapsluizen en het daarmee verbonden grachtenstelsel. Het is wenselijk dat zowel de inrichting van de groeve te Berg als het beheer van het hele gebied gebeuren met aandacht voor de visualisering van een aantal educatieve sites.

3.1.10 A70022 – Vallei van de Bosbeek en De Houw

A. LANDSCHAPSELEMENTEN EN OPBOUWENDE ONDERDELEN

GEOMORFOLOGIE/HYDROGRAFIE

- Microreliëf: microreliëf, talud
- Macroreliëf: macroreliëf, landduin, steile rand, markante terreinovergang, holleweg (belangrijke dalbodem met pediment)
- Hydrografische elementen: waterloop, beek, vallei, meander (o.a. Bosbeek, Kleine Beek, Berkeinderzijk)
- Moerassige gronden: moeras, veen, rietland, ven (vochtige beemden)
- Geologie: ontsluitingen

ELEMENTEN VAN BOUWKUNDIG ERFGOED, NEDERZETTINGEN EN ARCHEOLOGIE

- Koeren hovingen: park (kasteeldomein De Schans)
- Nederzettingen: nederzettingenpatroon, gehucht (gehuchten Aartshouw en De Houw)
- Landgoederen: kasteel, landgoed, kasteelgracht (kasteel De Schans)
- Landbouwkundig erfgoed: hoeve, schuur, stal
- Molens: watermolen (Oude Molen, Slagmolen, Dorpermolen)
- Militair erfgoed: schans
- Kerkelijk erfgoed: kerk, kapel (o.a. Sint-Dyonisiuskerk)
- Klein historisch erfgoed: kruis
- Archeologische elementen: (o.a. Gallo-Romeinse vondsten, industrieel-archeologisch erfgoed (watermolens))

ELEMENTEN VAN TRANSPORT EN INFRASTRUCTUUR

- Wegen: weg, pad, Romeinse weg (o.a. opstrekking wegenpatroon tussen vallei, nederzettingen en plateau, evenals achter De Houw)
- Waterbouwkundige infrastructuur: dijk, sluis, grachtenstelsel, stuw

ELEMENTEN EN PATRONEN VAN LANDGEBRUIK

- Puntvormig: bomengroep, solitaire boom
- Lijnvormig: dreef, bomerij, houtkant, houtwal, hagen, perceelsrandbegroeiing
- Kunstmatige waters: poel, turfput, vijver
- Topografie: opstrekking, historisch stabiel

- Historisch stabiel landgebruik: permanent grasland, plaggenbodems, heide (o.a. akkers, heiderelicten, vochtige hooi- en weilanden)
- Typische landbouwteelten: hoogstam
- Bos: naald, loof, broek, hakhout, hooghout, struweel
- Bijzondere waterhuishouding: ontwatering, vloeiveide, watering (o.a. kleinschalige waterbeemden)

B. LANDSCHAPSWAARDEN

- Wetenschappelijke waarde:

Het landschap strekt zich uit in de Bosbeekvallei, diep ingesneden in het Kempens Plateau. De Bosbeekvallei is er grotendeels uitgesproken asymmetrisch en heeft een hoge geomorfologische waarde. Zij wordt gekenmerkt door een belangrijke dalbodem, met verschillende erosieniveaus, waarin de relatief zuivere beek in talrijke meanderbochten Maaswaarts kronkelt. De asymmetrie van de vallei uit zich op verschillende manieren, met o.a. een complexe noordwestelijke en een zeer steile zuidoostelijke valleiwand. Het pediment van de Bosbeek, op de linkeroever, wordt als één van de belangrijkste beschouwd, omdat het gevormd werd doorheen een dik pakket plateaugrinden. Een ander, waardevol fysisch landschapselement op de linkeroever zijn de duinreliëfs in de buurt van kasteel De Schans. Het voorkomen van verschillende reliëfelementen en gradiënten (bodem, vochtigheid enz.) zijn de basis voor een grote landschappelijke en ecologische verscheidenheid. In de alluviale vlakke komen laagveengebieden voor.

- Historische waarde:

Het landschap is bijzonder interessant voor wat betreft de historische nederzettingsgeografie en de daarmee gepaard gaande evolutie van het bodemgebruik. De verbindingsweg As-Neeroeteren dateert waarschijnlijk van tijdens de Romeinse overheersing. Vanaf de 7de en 8ste eeuw zijn er aanwijzingen dat men de nederzettingen aan de rand van de beekdalen optrok. Vanuit deze woonkernen werden de vallei en het Kempens plateau steeds verder ontgonnen via een net van parallelle wegen die beide met elkaar verbonden. Het gehucht De Houw is daar een voorbeeld van. Achter de bebouwing bleef de opstreckende percelering behouden. Talrijke molens drukten hun stempel op de vallei, relictten van energieaanwending in het verleden. In de Bosbeekvallei werden gedurende de 15de en 16de eeuw ook een aantal schansen opgericht. Eén daarvan is o.a. deze van Niel-bij-As aan de Schansbroekstraat, opgericht in 1636. Het kasteel De Schans te Opoeteren dateert van het midden van de 17de eeuw en bleef tot op heden vrij intact.

- Esthetische waarde:

De Bosbeek meandert over praktisch de volledige lengte in een relatief ongerepte vallei. De Bosbeekvallei is plaatselijk bijna 30 meter diep en vertoont complexe en grillige vormen, zowel als zachte hellingen. Het uitgesproken reliëf met bijhorende vochtgradiënten en variatie in de begroeiing, gepaard met de relictten van ontginning en van kleinschalige landbouw maken van het landschap een esthetisch waardevol geheel.

- Sociaal-culturele waarde:

Fiets- en wandelroutes werden uitgestippeld ter ontsluiting van de omgeving voor zachte recreatie.

- ruimtelijk structurerende waarde:

De vallei van de meanderende Bosbeek en haar zijdalen zijn bepalend voor de opbouw en organisatie van het landschap.

C: OMSCHRIJVING - OPMERKINGEN

- Omschrijving:

Het landschap situeert zich langs de Bosbeek tussen As en Opoeteren. Het omvat grosso modo de vallei en aansluitend het gehucht De Houw. De Bosbeekvallei is ingesneden in het Kempens plateau. Zij is plaatselijk tot 30 meter diep, ZW-NO geïoriënteerde en uitgesproken asymmetrisch. Zij wordt gekenmerkt door een belangrijke dalbodem, met verschillende erosieniveaus, waarin de relatief zuivere beek in talrijke meanderbochten Maaswaarts kronkelt. De asymmetrie van de vallei uit zich op verschillende manieren. De noordwest-georiënteerde valleiwand is steiler dan de complexe zuidoost-gerichte wand. Dat is bijvoorbeeld zeer duidelijk in de omgeving van de zachte rand van Opglabbeek en de steile Kalenberg in Niel-bij-As. De zuidoostelijke valleiwand is veel intenser door zijvalleitjes doorsneden. Niettemin zijn de secundaire valleien in het noordwesten belangrijker dan de - meestal droge - zijvalleien in het zuidoosten. De vochtige valleibodem bevindt zich tenslotte grotendeels op de linkeroever, en is niet vlak maar bestaat uit twee delen. Het onderste niveau is de alluviale vlakte die bij hoog water overstroomd wordt, zeer moerassig en relatief smal. Het andere deel bestaat uit een zachte, concave helling, een zogenaamd pediment, oplopend naar de valleiwand en ontstaan door hellingsprocessen. Het pediment van de Bosbeek is het best ontwikkeld bij Opglabbeek en bij Opoeteren en wordt als één van de belangrijkste beschouwd, omdat het gevormd werd doorheen een dik pakket plateaugronden. Een ander, waardevol fysisch landschapselement op de linkeroever zijn de duinreliëfs in de buurt van kasteel De Schans. In het alluvium rond de Bosbeek komen laagveengebieden voor. De zandgronden met grindbijmenging op het plateau zijn overwegend zeer droog tot matig droog en sterk waterdoorlatend. In de vallei treedt het water verspreid aan de oppervlakte in zgn. kwelgebieden, die op hun beurt moerassen bevoorraden. Het uitgesproken reliëf met bijhorende vochtgradiënt ligt aan de basis van een gediversifieerde begroeiing. In de vallei komen zeggevegetaties, rietlanden, wei- en hooilanden, lisdoddeformaties, natte ruigten met moerasspirea en wilgen- en elzenbroeken voor. Enkele percelen werden met populieren beplant. Vroeger kwamen hier veelal kleinschalige hooilanden voor, soms afgeboord met houtkanten waarvan een aantal relictten nog steeds zichtbaar zijn. Op drogere plekken bevindt zich het eikenberkenbos of werd naaldhout aangeplant. Het landschap is er gesloten tot half open. Verder van de vallei verwijderd treft men in een meer open landschap weilanden aan en akkers op het plateau. Vermoedelijk tijdens de Romeinse overheersing werd op de rand van de vallei een weg aangelegd die Tongeren via de Bosbeek en de Maasvallei met Venlo verbond, getuige enkele vondsten van munten te Niel-bij-As. De verbindingsweg As-Neeroeteren zou dus van Romeinse oorsprong zijn. Vanaf de 7de en 8ste eeuw zijn er aanwijzingen dat men de nederzettingen aan de rand van de beekdalen optrok. Vanuit deze woonkernen werden de vallei en het Kempens plateau steeds verder ontgonnen via een net van parallelle en vaak holle wegen die beide met elkaar verbonden. Hooi- en graslandwinning situeerden zich in de vallei en akkerbouw op de droge delen. Geleidelijk ontwikkelde zich in de Bosbeekvallei een landschap bestaande uit weiden en hooilanden, van elkaar gescheiden door slootjes, en later geprivatiseerd door hagen en houtkanten. Een grachtenstelsel maakte ontwatering zowel als op sommige plaatsen bevoeiing mogelijk. Er kwamen immers ook bevoeide, zogenaamde waterbeemden voor. In uitermate vochtige beboste laagveendepressies werd turf gestoken en hout en andere producten geoogst. Het landschap is bijzonder interessant voor wat betreft de historische nederzettingsgeografie en de daarmee gepaard gaande evolutie van het bodemgebruik. Het gehucht De Houw heeft een langgestrekte vorm en ligt in een zijdal van de Bosbeekvallei. Het kleinere gehucht Aartshouw is geconcentreerd langs de verkeersweg As-Opoeteren aan de voet van de vallei-helling. De permanente aanwezigheid van water was bij de vestiging een belangrijke voorwaarde. Het traditionele hoevetype is de langgestrekte hoeve met de nok loodrecht op de straat, oorspronkelijk opgetrokken in vakwerk en versteend tijdens de 19de eeuw. Achter de bebouwing bleef de opstreckende percelering behouden in akkers en weiden, waartussen bomenrijen, ijle houtkanten, paden of wegen de perceelsgrenzen aangeven. Opmerkelijk zijn ook de kapelletjes en kruisen, die de gehuchten sieren. Buiten het akkerareaal en enkele bosjes rond de gehuchten kwam op het zandig plateau een schrale heidevegetatie voor, die als gemeenschappelijk graasterritorium voor de veestapel fungeerde. De grotere woonkernen hadden elk hun eigen heideareaal, zoals ook uit het toponiem Achter de Houw blijkt. De heide hield hier als cultuurhistorisch landschap stand tot aan het einde van de 18de eeuw, waarna stilaan bos- en landbouwontginningen volgden, herkenbaar aan het blokvormige, orthogonale wegenpatroon. Thans is de heide er gereduceerd tot enkele relictten. Het huidige bodemgebruik op het plateau bestaat uit een mozaïek van naaldbossen, weiden en akkers, waarvan sommige omzoomd, met

houtkanten of -wallen. Rond de gehuchten zijn historisch stabiele bosjes behouden. Het eind 18de eeuwse landschapspatroon bleef bewaard tot de opkomst van de mechanisatie in de landbouw en het gebruik van kunstmest in het begin van de twintigste eeuw. Kavels werden vergroot en delen van de vallei gedraineerd en deels met populieren beplant. De hooilanden en weiden in de vallei verruigden geleidelijk na de tweede wereldoorlog. De bebouwing in de vallei nam toe (vooral weekendverblijven en visvijvers). Niettemin blijft de vallei van de Bosbeek een relatief ongerept landschap, dat ook heel wat bouwkundig erfgoed herbergt. De molens hadden een grote impact op het uitzicht van de vallei. Voor hun aanleg werden wegen tot diep in de vallei getrokken. Om een voldoende verval te bekomen moest vaak een nieuwe bedding gegraven worden. De meeste molens op de Bosbeek werden gebouwd tussen de 16de en de 19de eeuw. In de nabijheid van molens en nederzettingen werden vijvers gegraven ten behoeve van de viskweek. De Theunissenmolen te As wordt voor het eerst vermeld in 1551, maar kreeg de naam Oude Molen, toen stroomopwaarts de Nieuwe molen in gebruik genomen werd. De voormalige graanwatermolen te Opglabbeek - de Slagmolen - dateert van 1859 en heeft een sterk verbouwd woon- en molenhuis. De Dorpermolen, soms ook Bergmansmolen genoemd, dateert uit 1530 en is daarmee het oudste, nog bestaande gebouw van Opoeteren. Vlakbij staat de Sint-Dyonisiuskerk met laat-gotische toren (1571). In de Bosbeekvallei werden gedurende de 15de en 16de eeuw ook een aantal schansen opgericht, waarvan de restanten met enige moeite kunnen waargenomen worden. Eén van de bekendste is o.a. deze van Niel-bij-As aan de Schansbroekstraat, opgericht in 1636. Het kasteel De Schans te Opoeteren dateert van het midden van de 17de eeuw en bleef tot op heden vrij intact. Het werd gebouwd op de grondvesten van het middeleeuws kasteel van de heerlijkheid Dorne. Na 1775 werd rondom het waterkasteel een park aangelegd. Eertijds was het een jachtpaviljoen van de prinsbisschoppen van Luik.

- Opmerkingen/knelpunten:

Belangrijke verstoringen zijn weekend huisjes op de beboste dalflanken en in de vallei, rioolstorten in de Bosbeek en de zijbeken, motorcross op de steile hellingen, schaalvergroting in de landbouw ten koste van cultuurhistorisch waardevolle structuren en gepaard met overbemesting en eutrofiëring. De recente bebouwing levert geen bijdrage tot de landschapswaarden.

3.1.11 A70043 – Duinengordel van Opglabbeek – Gruitrode

A. LANDSCHAPSELEMENTEN EN OPBOUWENDE ONDERDELEN

GEOMORFOLOGIE/HYDROGRAFIE

- Microreliëf: microreliëf, talud (o.a. wallen, windribbels)
- Macroreliëf: macroreliëf, landduin, markante terreinovergang (o.a. duinreliëfs, stuifzandwallen, valhellingen, windkuilen)
- Hydrografische elementen: beek, vallei (o.a. Busselzipp, Kattebeek, vallei van de Bosbeek)
- Moerassige gronden: ven
- Andere: (stuifzand)

ELEMENTEN VAN BOUWKUNDIG ERFGOED, NEDERZETTINGEN EN ARCHEOLOGIE

- Kerkelijk erfgoed: kapel (Boskapel of kapel van Onze-Lieve-Vrouw van Rust, Mariabeeldje op de Zandberg)
- Archeologische elementen: (o.a. mesolithische vindplaatsen in de omgeving van duinen)

ELEMENTEN VAN TRANSPORT EN INFRASTRUCTUUR

- Wegenis: weg (Geuzenbaan)

ELEMENTEN EN PATRONEN VAN LANDGEBRUIK

- Puntvormig: bomengroep, solitaire boom
- Lijnvormig: dreef, bomenrij, houtkant, houtwal
- Kunstmatige waters: poel, vijver (veedrinkputten)
- Topografie: blokvormig, onregelmatig
- Historisch stabiel landgebruik: heide (restanten van heide en kleinschalige landbouwpercelen)
- Bos: naald, loof, hooghout, struweel

B. LANDSCHAPSWAARDEN

- Wetenschappelijke waarde:

Landduinen zijn één van de meest uitgesproken reliëfvormen in Vlaanderen. De laat-historische duinen zijn, naast rivierbeddingen, bovendien de meest dynamische landschapseenheden. Zij hebben uitzonderlijke geomorfologische waarde. Het areaal landduinen dat hier voorkomt behoort tot één van de grootste duinencomplexen van de Limburgse Kempen, 5 à 6 km lang en 500 m breed.

- Historische waarde:

Eeuwenlang hield hier een gevarieerd cultuurlandschap stand. Het vormde een onmisbaar onderdeel van de toenmalige landbouweconomie, sinds de 20ste eeuw in onbruik geraakt. Daarin gingen heidevlakten samen met cultuurgronden rond bewoningskernen, geriefhoutbosjes, hooi- en weilanden in het beekdal. Begin vorige eeuw ging de betekenis van de heide verloren en werden hele oppervlakten ervan samen met de duinen met naaldhout beplant. Toch bleven hier heiderestanten behouden en verschillende duinen vrij van begroeiing. Sommige van de duinen in de omgeving zijn minstens gedeeltelijk laat-historisch en ontstonden wellicht tijdens de middeleeuwen als gevolg van verwaaiingen na overexploitatie en ontginning van zuidwestelijke heidegebieden. Opvallend is de samenhang met de grootte van de voormalige akkergordel. Bij Opoeteren kreeg het duincomplex mede zijn vorm door de niet aflatende inzet van de dorpsbewoners om het opschuivend stuifzand d.m.v. begroeiing en houtwallen tegen te houden. Bovendien zijn de duinen en hun omgeving belangrijke archeologische vindplaatsen.

- Esthetische waarde:

Duinlandschappen worden door velen positief gewaardeerd. Zij bieden een gevarieerde beleving met steeds wisselende open ruimtes, gesloten gebiedjes, doorkijken en oriëntatiepunten. Indrukwekkend zijn de panoramische zichten vanaf de Oudsberg op de kerktorens en mijnterrils in de omgeving.

- Sociaal-culturele waarde:

Het gebied leent zich tot zachte recreatie. Wandel- en fietsroutes zijn er uitgestippeld.

- ruimtelijk structurerende waarde:

Het voorkomen van het duinmassief, in relatie tot de andere landschapseenheden, was hier bepalend voor de landschapsopbouw en -organisatie.

C: OMSCHRIJVING - OPMERKINGEN

- Omschrijving:

Nabij de grens tussen Gruitrode en Oplabbeek strekt zich een langgerekte duinengordel uit, die ooit als nagenoeg enige element de wijdse openheid van het stuivende heidelandschap onderbrak. Het is één van de grootste duinencomplexen van de Limburgse Kempen, 5 à 6 km lang en 500 m breed. Ten westen sluit het aan op de vennen in de Donderslagheide (Meeuwen). Het oostelijke gedeelte loopt uit tegen de vallei van de Bosbeek (Opoeteren) en maakt deel uit van het hier beoogde landschap. De sterk verdroogde Kattenbeek en de Busselzijk, geflankeerd door vijvers, liggen ingesneden aan de

valleirand. De omgeving wordt verder in grote lijnen gekenmerkt door bossen, heiderestanten en enkele vennen. Bovendien is ze rijk aan archeologische vindplaatsen. Centraal door het gebied loopt een dreef, de Geuzenbaan genoemd. Hier trok Willem van Oranje omstreeks 1568 met zijn leger voorbij, om de ridders van de Duitse Orde in de Commanderie van Gruitrode te mijden. Langs de weg staat de zogenaamde Boskapel, toegewijd aan Onze-Lieve-Vrouw van Rust. Verspreid aan de randen liggen landbouwpercelen, waarvan sommige kleinschalig met houtkanten of bomenrijen (bijvoorbeeld De Riet, Opoeteren). De Oudsberg, ook wel de Zandberg genoemd, is de hoogste top van het duinmassief en steekt bijna 40 meter boven het Kempens Plateau uit. Het reliëf van de duinen is erg onregelmatig en chaotisch, wat zich uit in een waaier van verscheiden hoogte en vorm. Vlakke en reliëfrijke delen wisselen elkaar plots af. Er doen zich grote hoogteverschillen voor op korte afstanden. Zeer steile hellingen zijn frekwent. Regelmatige duinvormen zijn er zeldzaam, hoewel geïsoleerde duinlichamen voorkomen. Al die kenmerken wijzen op het jonge karakter van de duinen, opgebouwd door zuidwestenwinden. Het duinencomplex behoort tot de zogenaamde Formatie van Kalmthout: de bovenste eenheid rust op een humuspodzol en bestaat uit gele of geelgrijze zanden zonder bodemontwikkeling aan de top. Afgezien van een lichte aanrijking van organisch materiaal, vooral onder dennenbos, is er aan het oppervlak inderdaad nergens van enige bodemontwikkeling sprake. Totnogtoe werd door onderzoekers nog geen begraven bodem aangetroffen. Op plaatsen waar vegetatie ontbreekt, treedt nog actieve verwaaiing op. Op de hoogste duinen en langs de meeste wandelpaden worden in de noordelijke lijzijde actuele valhellingen teruggevonden. Op de witte zandoppervlakten ontwikkelen zich in de winter, wanneer zij slechts sporadisch betreden worden, windribbels. De actieve duinen hebben een eigen microklimaat. Aan het uitsteken van wortels of een zandophoping tot in de takken kan waargenomen worden of een duindeel wordt afgebroken dan wel aangroeit. In de begroeide delen zijn nog diepe windkuilen zichtbaar. De Oudsberg zou voorheen hoger geweest zijn en thans door verwaaiing verder uitdijen. Menselijke activiteiten (motorcross, recreatie) liggen mee aan de basis van de duinverlaging. De actuele duinen zijn minstens gedeeltelijk historisch, en niet uitsluitend de herwerking van een ouder duinmassief uit het Laatglaciaal (zo'n 13 000 tot 8000 jaar geleden). Zij ontstonden wellicht in de middeleeuwen als gevolg van verwaaiing na overexploitatie en onoordeelkundige ontginning tot akkers van de zuidwestelijke heidegebieden. Opvallend is de samenhang met de grootte van de voormalige akkergordel. De oppervlakte daarvan nam toe in oostelijke richting. De duinen zijn ook het hoogst in het noordoostelijk verlengde van de toenmalige akkergebieden van Opglabbeek-Dorp en Louwel. In latere tijden was winderosie erg gevreesd in de Kempen. De akkers werden omzoomd met houtwallen, die ongetwijfeld ook een rol als windremmers speelden. Bij Opoeteren kreeg het duincomplex mede zijn vorm door de niet aflatende inzet van de dorpsbewoners om het opschuivend stuifzand daar d.m.v. begroeiing en houtwallen tegen te houden, vooraleer het hun gronden overrompelde. Als gevolg daarvan komen er stuifzandwallen voor. Verder onderzoek naar het ontstaan en de historische evolutie van deze duinen is ten zeerste gewenst. Thans worden duinlandschappen door velen positief gewaardeerd. Zij bieden een gevarieerde beleving met steeds wisselende open ruimtes, gesloten gebiedjes, doorkijken en oriëntatiepunten. Indrukwekkend zijn de panoramische zichten vanaf de Oudsberg op de kerktorens en mijnterrils in de omgeving, soms belemmerd door de aanwezige bossen. Op één van de duintoppen staat een Mariabeeldje. De duinen zijn hier deels gefixeerd door bebossing. Vooral dennenbestanden, van o.a. het Gruitroderbos, bezetten bloksgewijs een grote oppervlakte. In de loop van de 20ste eeuw vonden de bomen gretig aftrek in de naburige mijnen, om er als stuthout gebruikt te worden. Voordien hield hier eeuwenlang een gevarieerd cultuurlandschap stand. Het vormde een onmisbaar onderdeel van de toenmalige landbouweconomie. Heidevlakten op het plateau gingen samen met hooi- en weilanden in de beekdalen. Daartussen lagen de bewoningskernen met cultuurgronden, geriefhoutbosjes en struwelen. Begin vorige eeuw ging de betekenis van de heide verloren en werden grote delen ervan samen met de duinen bebost. Enkele van de duinen, waaronder het Heilig Boske en de Oudsberg, werden niet beplant en konden verder evolueren. Op een aantal ontwikkelde zich spontaan plantengroei. Op andere werd de vegetatievorming verstoord en hield de wind vrij spel. De relatieve openheid op deze laatste duinen was tot voor kort niet enkel het gevolg van een bewuste beheerskeuze maar ook het resultaat van het recreatief gebruik. Onder andere liggen vlakbij enkele jeugdhuizen, kampeerverblijven en sportaccomodaties. Wandel- en fietsroutes zijn in het gebied uitgestippeld. Te hoge recreatiedruk en

harde recreatievormen leiden echter plaatselijk tot destructieve verstoring en vervuiling. Een gericht beheer van het gebied en sturing van zachte recreatie blijven meer dan ooit noodzakelijk.

- Opmerkingen/knelpunten:

Slechts op de plekken waar vegetatie ontbreekt, treedt nog actieve verwaaiing op. Hoge recreatiedruk en harde recreatievormen leiden plaatselijk tot destructieve verstoring en vervuiling. De Kattebeek is sterk verdroogd. Een gericht beheer van het gebied en sturing van zachte recreatie blijven meer dan ooit noodzakelijk. Verder onderzoek naar het ontstaan en de historische evolutie van deze duinen is ten zeerste gewenst. Recente bebouwing levert geen bijdrage tot de landschapswaarden.

3.1.12 A70019 – Mijnsite Waterschei, Klaversberg en Heiderbos

A. LANDSCHAPSELEMENTEN EN OPBOUWENDE ONDERDELEN

GEOMORFOLOGIE/HYDROGRAFIE

- Microreliëf: microreliëf, talud
- Macroreliëf: macroreliëf, landduin (mijnterrils, duinreliëfs)
- Hydrografische elementen: beek, vallei (Lietenbeek, valleirand van de Bosbeek)
- Geologie: ontsluitingen (oude gemeentelijke grindgroeve)
- Andere: (stuifzand)

ELEMENTEN VAN BOUWKUNDIG ERFGOED, NEDERZETTINGEN EN ARCHEOLOGIE

- Koeren hovingen: tuin
- Nederzettingenpatronen: nederzettingenpatroon, gehucht (tuinwijken van Waterschei)
- Bouwkundig erfgoed: herenwoning, huis, villa (tuinwijken met mijnwerkershuizen en villa's voor ingenieurs en directieleden)
- Kerkelijk erfgoed: kerk, klooster (o.a. parochiekerk Christus-Koning)
- Klein historisch erfgoed: gedenkteken (gedenkteken André Dumont)
- Archeologische elementen: (neolithicum, Merovingische periode, industrieel-archeologisch erfgoed (mijn van Waterschei))
- Andere bouwkundige elementen: (gebouwen en installaties van de voormalige mijn van Waterschei, station van Waterschei)

ELEMENTEN VAN TRANSPORT EN INFRASTRUCTUUR

- Wegenis: weg (o.a. André Dumontlaan, Onderwijslaan, lanen en wegen van de tuinwijken)
- Spoorweg: verlaten (kolenspoor Genk (Waterschei) - As - Maasmechelen (Eisden))

ELEMENTEN EN PATRONEN VAN LANDGEBRUIK

- Puntvormig: bomengroep, solitaire boom
- Lijnvormig: dreef, bomenrij, houtkant, hagen
- Kunstmatige waters: vijver
- Topografie: blokvormig (bos- en landbouwontginningen)

- Historisch stabiel landgebruik: heide (o.a. Heiderbos)
- Bos: naald, loof, hakhout, hooghout, struweel

B. LANDSCHAPSWAARDEN

- Wetenschappelijke waarde:

Het duinenveld van de Klaverberg is in geomorfologisch en natuurhistorisch opzicht belangrijk. Naast een relatief grote paraboolduin domineren langgerekte duinvormen, zuidwest-noordoost georiënteerd. Op plaatsen waar vegetatie ontbreekt, treedt actieve verwaaiing op. In het gebied komen autochtone wintereiken voor als overblijfsel van een oude bospraktijk.

- Historische waarde:

Het mijncomplex - met o.a. de bovengrondse installaties, de aanleg van de tuinvijken en de transportverbindingen - is van industrieel-archeologische waarde met specifieke kenmerken eigen aan de bouwperiode evenals aan de toenmalige opvattingen van de stichtende maatschappij en de overheden. De voormalige verbinding Maaseik-Hasselt met een aantakking naar Eisden ontsloot als kolenspoor het mijngebied. Landschappelijk zijn de terrils de meest opvallende getuigen van het mijnverleden. In de omgeving getuigen de blokvormige percelen, ingenomen door loof- en naaldhoutbossen, van de grootschalige, 20ste eeuwse bosontginningen. Belangrijke heiderestanten en eeuwenoud eikenhakhout herinneren aan het traditioneel Limburgs heide- en bosgebied. Historische duinen ontstonden wellicht als gevolg van verwaaiingen na overexploitatie of ontginning van zuidwestelijke heidegebieden. Sporen van een neolithische nederzetting en een Merovingische begraafplaats wijzen op vroege bewoning.

- Esthetische waarde:

Het gebied is aantrekkelijk gevarieerd, doorsneden door het kolenspoor. Het duinreliëf van de Klaverberg, de naald- en loofhoutbossen en de heiderestanten contrasteren met het uitgestrekte mijnpatrimonium. Het donkere silhouet van de terrils, de prestigieuze hoofdgebouwen en verlaten installaties, het beeld van de tuinvijken, de ranke toren van de parochiekerk Christus-Koning getuigen van een industrieel verleden met een grote impact.

- Sociaal-culturele waarde:

In het gebied vindt de bezoeker niet alleen ontelbare aanknopingspunten voor een kennismaking met het industrieel-archeologisch mijnverleden maar ook met andere facetten van de cultuur- en natuurhistorie. Verschillende fiets en wandelroutes zijn er uitgestippeld. Als een groene long strekken zich in de omgeving loof- en naaldhoutbossen uit. Het mijnpatrimonium, dat grotendeels werd verkocht, krijgt gaandeweg nieuwe, maatschappelijke functies. In de tuinvijken leeft de sfeer van een multiculturele samenleving. In september 2000 werd de spoorverbinding Genk-As-Maasmechelen als toeristische spoorlijn geopend.

- ruimtelijk structurerende waarde:

Het mijnverleden was bepalend voor de configuratie van het landschap. Daarin zijn de mijnterrils visueel dominant aanwezig en de loof- en naaldhoutbossen ruimtelijk begrenzend. Het geheel is kenmerkend en oriënterend als mijngebied.

C: OMSCHRIJVING - OPMERKINGEN

- Omschrijving:

Tot begin 20ste eeuw was Waterschei een straatvormig gehucht ten noordoosten van Genk. Nadat André Dumont anno 1901 in het aangrenzende As de eerste steenkool van de Kempen aanboorde, verkreeg de door hem gestichte maatschappij de concessie onder de omliggende gemeenten. In 1907 werd dan begonnen met de oprichting van de steenkolenmijn, die de naam van zijn stichter zou dragen. Het landschap van heide, duinen en bossen op het Kempens Plateau werd er in de loop van de eeuw grondig gewijzigd. Niettemin vormt het grensgebied van beide gemeenten een

aantrekkelijke omgeving waarin de bezoeker niet alleen ontelbare aanknopingspunten vindt voor een kennismaking met het industrieel-archeologisch mijnverleden maar ook met andere facetten van de cultuur- en natuurhistorie. Verschillende fiets en wandelroutes zijn er uitgestippeld. Om de uitbouw van de mijngebouwen en de woonwijken mogelijk te maken werden zoveel mogelijk gronden opgekocht. Na het boren van de schachten kon Waterschei in 1924 starten met de steenkolenproductie. Het transport gebeurde via een verbinding met de spoorlijn Maaseik-Hasselt en later ook langs de kolenhaven aan het Albertkanaal in Genk. Toen de mijn in de jaren 1980 de deuren sloot, werden de eigendommen grotendeels verkocht. Aan de oostelijke André Dumontlaan liggen de hoofdgebouwen, met art-deco inslag, en de verlaten installaties die als industrieel-archeologisch complex zijn beschermd. Zij zijn een goed voorbeeld van de wijze waarop het samengaan van een utilitaire bestemming met een esthetisch verzorgd en zelfs prestigieus uitzicht geconcipieerd werden. Langs de dubbel met bomen afgezoomde Onderwijslaan, richting N 76, liggen de omvangrijke mijncités, waar de sfeer van een multiculturele samenleving leeft. De bekende provincie-architect L. Jaminé stelde een aantal richtlijnen op waaraan de arbeiderswijken moesten voldoen. De eerste wijk werd ingeplant ten westen van de mijn, zodat ze dan het minst blootstond aan luchtvervuiling, en op een afstand die voor de werknemers te voet was af te leggen. Met de bouw van de woningen werd begonnen in 1914. De huizenblokken - met neotraditionele reminiscenties - zijn ontworpen als entiteiten met een levendig volumespel, die verschillen vertonen in de details en het volume, gaande van ééngezinswoningen tot vijfwoonsten. Zij liggen vrij ver uit elkaar en springen diep in ten opzichte van de beboomde straten en pleinen. De voortuintjes zijn met hagen afgezoomd. Het geheel is visueel sterk bepalend en geïnspireerd aan de Engelse tuinwijken. Voor de ingenieurs en directieleden werden villa's opgetrokken. Ook alle grote bouwwerken die in de cités werden uitgevoerd, gebeurden in opdracht van de kolonmijn. Opvallend is de parochiekerk Christus-Koning met zijn hoge, slanke toren van gele baksteen, onder een koepelbekroning. Kerk, klooster, scholen en casino werden door de regie onderhouden. In 1953 werd in Waterschei een nieuw station met douane-opslagplaats gebouwd. In september 2000 werd de spoorverbinding Genk - As - Maasmechelen tijdens de eerste Limburgse Stoomdagen geopend als toeristische spoorlijn. Vlakbij liggen ook de voetbalpleinen, die de mijndirectie voorzag voor het toenmalige Thor-Waterschei. In de jaren 1940 bouwde de mijn, die met een groot tekort aan woningen te kampen had, o.a. achter het voetbalterrein een wijk van prefab-huizen. De noodwoningen zouden na korte tijd vervangen worden, maar zo'n halve eeuw later stonden ze er nog. Pas recent werden de oude huisjes afgebroken en de wijk heropgebouwd. Vele bewoners verbleven nog steeds in de wijk waarmee ze vergroeid waren en die ondertussen bekend was als de wijk Texas. Voordien heette het hier ook de Sahara. Zoals het oorspronkelijk toponiem Opglabbekerzavel verwijst die benaming naar de schrale omgeving van heide en stuifzand, thans begrensd door de bebouwing en het vliegveld van Zwartberg. Noordoostelijk ligt het duinenveld van de Klaverberg, dat ooit als enige element de wijde openheid van het stuwende heidelandschap onderbrak. Het wordt overschaduwd door de gesaneerde mijnterrils, landschappelijk de meest opvallende getuigen van het mijnverleden, die een gedeelte van de duinen bedekken. Naast een relatief grote paraboolduin domineren langgerekte duinvormen, zuidwest-noordoost georiënteerd. Talrijke van de landduinen vertonen een frisse vorm. Sommige zijn historisch, zonder enig spoor van bodemvorming. Zij ontstonden wellicht als gevolg van verwaaiingen na overexploitatie of ontginning van de zuidwestelijke heidegebieden. Op plaatsen waar vegetatie ontbreekt, treedt nog actieve verwaaiing op. De duinen zijn echter grotendeels gefixeerd door bebossing. Vooral dennenbestanden bezetten bloksgewijs grote oppervlakken van de omgeving. In de loop van de 20ste eeuw vonden de bomen gretig aftrek in de mijnen, om er als stuthout gebruikt te worden. Toch komt hier een populatie autochtone wintereiken voor als overblijfsel van een oudere bospraktijk. Gebrek aan interesse, in de twintigste eeuw, voor het eikenhout op duin betekent immers niet dat dit altijd zo geweest is. Omvangrijke, kringvormig uitgegroeide eikenposten werden tot voor een honderd jaar als hakhout geëxploiteerd. De grootste ervan heeft een omtrek van ruim 30 m en is waarschijnlijk zo'n duizend jaar oud. Ononderbroken gebruik ervan moet nodig geweest zijn om deze groeivorm te bereiken. De omgeving is bovendien rijk aan archeologica. Sporen van een neolithische nederzetting en een Merovingische begraafplaats wijzen op vroege bewoning. Behalve enkele landbouwpercelen en houtkanten komen verspreid aan de randen van het gebied belangrijke heiderestanten voor. Aan de grens van As en Opglabbeek, op de noordelijke valleirand van de

Bosbeek, bleef het Heiderbos gespaard van de grootschalige bebossing. Naast heide is de massale aanwezigheid van jeneverbesstruiken er kenmerkend. De heester had steeds een waarde als leverancier van aromatische (schijn)bessen om smaak te geven aan jenever, geurig hout voor het roken van vlees en wintergroene siertakken. Opmerkelijk is de typische, uitgesproken zuilvorm van de struiken. Het beheer is gericht op de thans moeilijke, natuurlijke verjonging van de planten. In de nabijheid werd de oude gemeentelijke grindgroeve omgevormd tot visvijver. Verder noordelijk sneed de Lietenbeek een ondiepe zijvallei van de Bosbeek uit.

- Opmerkingen/knelpunten:

De recente bebouwing levert geen bijdrage tot de landschapswaarden. De initiatieven voor een passende herbestemming van het industrieel-archeologisch patrimonium moeten, met aandacht voor de landschapswaarden, verder gezet worden.

3.1.13 A70044 – Maasvallei van Maasmechelen tot Stokkem met kasteeldomein Vilain XIV

A. LANDSCHAPSELEMENTEN EN OPBOUWENDE ONDERDELEN

GEOMORFOLOGIE/HYDROGRAFIE

- Microreliëf: microreliëf, talud
- Macroreliëf: macroreliëf, steile rand, markante terreinovergang
- Hydrografische elementen: waterloop, rivier, beek, vallei, meander, oude rivierarm (o.a. Maas, Genootsbeek, Langbroekbeek, Kikbeek)
- Geologie: ontsluitingen (kleinschalige grind- en leemputten, grindbanken)

ELEMENTEN VAN BOUWKUNDIG ERFGOED, NEDERZETTINGEN EN ARCHEOLOGIE

- Koeren hovingen: tuin, park (o.a. kasteelpark Vilain XIV)
- Nederzettingen: nederzettingenpatroon, plein, gehucht (dorpsplein Leut, gehucht Mazenhoven)
- Landgoederen: kasteel, landgoed, muur, omheining, ijskelder, kasteelgracht (kasteel Vilain XIV)
- Bouwkundig erfgoed: herenwoning, huis, herberg (o.a. brouwerij en herberg Paenhuis)
- Landbouwkundig erfgoed: hoeve, schuur, stal (o.a. kasteelhoeve, Oude Maashof, Palmenhof)
- Molens: windmolen (molen Nieuw Leven)
- Kerkelijk erfgoed: kerk, kapel, pastorie (o.a. Sint-Pieterskerk met kerkhof, kapel Onze-Lieve-Vrouw van Overwinning)
- Klein historisch erfgoed: kruis, grenspaal (o.a. dorpspomp met drie lindebomen, Maaskruis, hekwerk)
- Archeologische elementen: (prehistorische vondsten)
- Andere bouwkundige elementen: (voormalige school en gemeentehuis)

ELEMENTEN VAN TRANSPORT EN INFRASTRUCTUUR

- Wegenis: weg, pad (o.a. Klein Kampwegske)
- Waterbouwkundige Infrastructuur: dijk, lijnpad (o.a. winterdijken, zomerdijken)
- Transport(andere): (veer)

ELEMENTEN EN PATRONEN VAN LANDGEBRUIK

- Puntvormig: bomengroep, solitaire boom
- Lijnvormig: dreef, bomenrij, houtkant, hagen, knotbomenrij (Maasheggen)
- Topografie: onregelmatig, historisch stabiel
- Historisch stabiel landgebruik: permanent grasland (weerden)
- Typische landbouwteelten: hoogstam
- Bos: loof, hakhout, hooghout, struweel
- Bijzondere waterhuishouding: uiterwaarden, buitendijks

B. LANDSCHAPSWAARDEN

- Wetenschappelijke waarde:

Rivierlandschappen hebben een dynamisch karakter. In geomorfologisch, bodemkundig en hydrografisch opzicht is de alluviale vlakte van de Maas een zeldzaam gegeven in Vlaanderen omdat een aantal natuurlijke processen (overstroming, erosie, geulvorming, sedimentatie...enz.) er steeds vrij ongestoord konden verlopen. De duidelijk begrensde landschapeenheid is vooral belangrijk voor de kennis van de Maasevolutie tijdens het kwartaal. Verplaatsingen van de Maas zijn in het landschap herkenbaar onder de vorm van geulen en verlaten maasmeanders. De Maasbedding zelf is omwille van de uiterst lage zomerdebieten in deze sectie één van de weinige toegankelijke en zichtbare nog natuurlijke beddingen van grote rivieren. De stroomdalgraslanden en ruigten herbergen o.i.v. het kalkhoudende Maaswater een specifieke vegetatie. Het kasteelpark Vilain XIV bevat een bijzondere verzameling boomsoorten en is in dendrologisch opzicht belangrijk.

- Historische waarde:

De historische verplaatsingen van de Maas zijn in het landschap herkenbaar, evenals het daarmee samenhangende dijken- en nederzettingspatroon. De aanwezigheid van het kasteel Vilain XIV met park en boerderij Oude Maashof, de gaaf bewaarde dorpskern van Leut, het gehucht Mazenhoven en de voormalige cijnshoeve Palmenhof zijn nauw met de evolutie van de Maas verbonden en betekenen een verrijking voor het landschap. Van oudsher functioneert hier een overzet. Een Maaskruis markeert nog steeds de plaats waar de vaargeul en het lijnpad van de vroeger bevaarbare Maas van oever veranderden. De perceleringsstructuur en deels ook het bodemgebruik bleven in grote vlakken van het gebied historisch stabiel en zijn herkenbaar in de graslanden en velden, met een rijke verscheidenheid aan cultuurhistorische landschapselementen (boomgaarden, hakhoutbosjes, hagen en heggen, houtkanten, knotbomen, struwelen enz.). Oude kuilen getuigen van de kleinschalige, plaatselijke leem- of grindwinning.

- Esthetische waarde:

Het grillige stroompatroon van de Maas met zijn grindbanken, sterk wisselend debiet, uiterwaarden, historisch dijken- en nederzettingspatroon, verlaten meanders en stroomgeulen, klei- en grindkuilen enerzijds en het uitgestrekte park Vilain XIV in landschappelijke stijl met zijn perspectieven, eeuwenoude bomen en dreven die het park verbinden met de historische dorpen Leut en Meeswijk anderzijds, bieden een hoge belevingswaarde. De pracht van het vroeger landschap bleef behouden in uitzonderlijk bloemenrijke graslanden en met een variatie aan houtige landschapselementen omzoomde boomgaarden, weiden en velden. De oude dijken worden vaak gekenmerkt door een kleurrijk tapijt van kruidachtige begroeiing, gevarieerde struwelen of knotbomen.

- Sociaal-culturele waarde:

Het gebied leent zich uitermate goed voor wandel- en fietstoerisme. Bij voldoende hoge waterstand is de Maas bevaarbaar met kajak en andere kleine vaartuigen. Het Meeswijk veer is de enige nog resterende permanente veerdienst over de Grensmaas, en geschikt voor gemotoriseerd verkeer.

- ruimtelijk structurerende waarde:

De Maas was determinerend voor de opbouw en organisatie van het volledige gebied.

C: OMSCHRIJVING - OPMERKINGEN

- Omschrijving:

Het beoogde landschap bevindt zich in de alluviale vlakte van de Maas, tegen de Nederlandse grens, tussen Maasmechelen en Stokkem. Vrijwel nergens is een landschap en zijn bewoners zodanig bepaald geworden door het doen en laten van de Maas als in het smalle overstromingsgebied langs de rivier. De overstromingsafzettingen (grind en zand) in de vlakte dateren van de laatste 10.000 jaren en zijn geologisch gezien dus een zeer recent fenomeen. De meeste lemen dateren er slechts van de laatste 3000 jaar. Zij zijn het gevolg van erosie op de akkerarealen van het leemplateau. In geomorfologisch, bodemkundig en hydrografisch opzicht is de alluviale vlakte van de Maas een zeldzaam gegeven in Vlaanderen omdat een aantal natuurlijke processen (overstroming, erosie, geulvorming, sedimentatie enz.) er steeds vrij ongestoord konden verlopen. Talrijke verlaten Maasarmen getuigen nog van deze evolutie en vormen vaak zogenaamde meandertreinen. De Genootsbeek, de Kikbeek en de nu verdroogde Langbroekbeek volgen oude beddingen. Ook nu droge geulen zijn in het landschap veelal vlot herkenbaar. Een steilrand van ca. 3 meter lokaliseert de westelijke limiet van de Holocene overstromingsvlakte. De vrij snelstromende Grensmaas met sterk wisselende waterstanden beschrijft grote meanders. De Maasbedding zelf is omwille van de uiterst lage zomerdebieten in deze sectie één van de weinige toegankelijke en zichtbare nog natuurlijke beddingen van grote rivieren. Bij voldoende hoge waterstand is de Maas bevaarbaar met kajaks en andere kleine vaartuigen. Van de 15de tot de 19de eeuw nochtans was zij een belangrijke waterweg voor het transport van goederen. Een Maaskruis markeert de plaats waar de vaargeul en ook het lijnpad toen van oever veranderden. De omgeving was reeds vroeg bewoond, zoals blijkt uit prehistorische vondsten. De Romeinen bleven op veilige afstand van de rivier; getuige de heirbaan Maastricht-Nijmegen nabij de rand van het laagterras. Vanaf de Frankische periode (8ste eeuw) werden dorpen gesticht kort bij de toenmalige Maasloop, op de rand van het laagterras of zelfs lager en beschermd door dijken of zoals Leut door een hogere ligging t.o.v. de omgeving. De alluviale leemgrond op grind was landbouwkundig erg aantrekkelijk. De overstromingen waren een natuurlijke bron van bemesting en door het aanplanten van zgn. maasheggen loodrecht op de stroom werd het bezinken van overstromingsslib geoptimaliseerd. Slechts door de bouw van dijken werd de stroom geleidelijk getemd. Na de grote overstromingen van 1880, 1926 en recenter in de jaren 1990 werden op gemiddeld 1 km van de Maas systematisch bestaande dijken verhoogd of nieuwe winterdijken aangelegd. Oeverwallen werden opgehoogd om hoge zomerwaterstanden het hoofd te bieden. Bovendien ging de steenkoolontginning vanuit Eisden-Mijn gedurende de 20ste eeuw ging gepaard met mijnverzakkingen. Om te voorkomen dat de dorpen Leut en Meeswijk onder water lopen moet het gebied voortdurend kunstmatig ontwaterd worden. Het grondwater wordt weggepompt en ook gebruikt voor de drinkwatervoorziening. Een extra hoge winterdijk behoedt dit verzakingsgebied voor overstroming. De oude dijken worden veelal gekenmerkt door een kleurrijk tapijt van kruidachtige begroeiing, gevarieerde struwelen of knotbomen. Het gebied tussen de zomer- en winterdijken wordt de uiterwaarden genoemd. Na de tweede wereldoorlog evolueerde het grondgebruik naar meer intensieve teelten. Intensieve akkerbouw, bemeste graasweiden en laagstamfruitplantages nivelleerden het microreliëf en verdrongen meer en meer de traditionele kleinschaliger akkers, de weiden en natte hooilanden, hier doorgaans als weerd aangeduid. Een gedeelte van de houtige landschapselementen (boomgaarden, hakhoutbosjes, hagen en heggen, houtkanten, enz.) ging stilaan mee voor de bijl, terwijl populierenaanplantingen uitbreidden. Sommige poelen verdwenen en de kleinschalige grindwinning in plaatselijke groeves werd vervangen door grootschalige ontgrindingen waardoor uitgestrekte plassen ontstonden. Ook de grienden, die plaatselijk geëxploiteerd werden t.b.v. de mandenvlechterij, komen nog zelden voor. Toch bleven de perceleringsstructuur en ook het bodemgebruik en de waardevolle landschapselementen in grote vlakken van het gebied historisch stabiel, en verwijzen vaak nog naar de oude Maasbeddingen. In de zuidelijk gelegen Maaswinkel bijvoorbeeld is de uiterwaard langs de Belgische kant het breedst. De middeleeuwse Maas maakte hier een scherpe bocht, vandaar de benaming. Leemwinning voor baksteennijverheid en zoals elders in de uiterwaarden ook kleinschalige grindwinning lieten een

gradientrijk terrein na. De pracht van het vroegere landschap bleef er behouden in uitzonderlijk bloemenrijke graslanden, omhaagde boomgaarden en kleinschalige velden en weiden. De stroomdalgraslanden en ruigten herbergen o.i.v. het kalkhoudende Maaswater een specifieke vegetatie. De dorpskern van Leut bevat een homogeen 19de eeuws dorpsplein met openbare en private gebouwen uit dezelfde periode en belangrijke materiële overblijfselen uit de vroegere ontwikkelingsgeschiedenis van de heerlijkheid Leut. De belangrijkste gebouwen zijn: de neo-romaanse Sint-Pieterskerk, de pastorie als dubbelhuis met pilastergevel in neo-classicistische stijl, het eveneens neo-classicistische schoolgebouw en gemeentehuis, de dorpspomp met drie lindebomen, de 18de eeuwse brouwerij en herberg het Paenhuis en het kerkhof met de ondergrondse funderingen van de voormalige kerk. Wegels voerden naar de omliggende landbouwgronden, zoals bijvoorbeeld het Klein Kampwegske. Ten noorden van de dorpskern staat de windmolen Nieuw Leven. Tegen de Maas situeert zich Mazenhoven, tot in de 18de eeuw een vrij belangrijk gehucht. De enkele huizen en hoeves liggen beschut achter de Maasdijk, met vlakbij de kapel van Onze-Lieve-Vrouw van Overwinning, en op de oever één van de gietijzeren grenspalen van 1843. Ongeveer halweg tussen Leut en Meeswijk, in de onmiddellijke omgeving van twee indrukwekkende dreven, staat het 18de eeuwse kasteel Vilain XIV met dienstgebouwen, hoeve, gesmeed ijzeren inkomhek, ijskelder slotgrachten en park. Het bijhorend park in landschappelijke stijl strekt zich uit tot aan de Maas. Kenmerkend voor het park zijn de dreven (wellicht restanten van een sterrenpark aangelegd rond 1700), de perspectieven, de uitdeinende parkaanleg die geleidelijk overgaat in akkers en weiden en de zeldzame dendrologische verzameling aangelegd door Charles Ghislain Vilain XIV (1803-1878) als gevolg van zijn buitenlandse reizen als ambassadeur en minister van buitenlandse zaken. Aan de noordoostrand van het park en er praktisch deel van uitmakend bevindt zich de hoeve Oude Maashof; een semi-gesloten boerderij waarvan de oudste elementen dateren uit de 18de eeuw. Het noordelijke Palmenhof was een voormalige cijnshoeve. Het is een ruime, gesloten hoeve, waarvan de oudste elementen dateren van 1737. Van oudsher functioneert vlakbij ook een overzet, de enige nog resterende permanente veerdienst over de Grensmaas, en geschikt voor gemotoriseerd verkeer. Door het groeiende fiets- en wandeltoerisme, waartoe het gebied zich leent, maken elders voetveren weer opgang.

- Opmerkingen/knelpunten:

Schaalvergroting in de landbouw, lozingen van afvalwater en zwerfvuil na overstromingen doen afbreuk aan het landschap. Versturend is ook het doorpompstation van een zuurstof- en stikstofleiding, evenals een hoogspanningsleiding over de Maaswinkel. De grindwinningen beïnvloeden het waterpeil, veroorzaken visuele- en geluidshinder en hebben het verdwijnen van de verlaten geulen en het microreliëf voor gevolg. Mijnverzakkingen zouden zonder nieuwe dijken en zonder voortdurend wegpompen van het grondwater overstromingen veroorzaken. Bebouwing in de alluviale vlakke dient geweerd te worden wegens het overstromingsgevaar en aantasting van de landschapswaarden. De recente bebouwing levert geen bijdrage tot de landschapswaarden

3.1.14 A70031 – Mijnsite Eisdan

A. LANDSCHAPSELEMENTEN EN OPBOUWENDE ONDERDELEN

GEOMORFOLOGIE/HYDROGRAFIE

- Microreliëf: microreliëf, talud

- Macroreliëf: macroreliëf, landduin, rivierduin, steile rand, markante terreinovergang (mijnterrils, steilrand van het Kempens plateau met droge dalen, dekzand- en duinreliëfs e.a.)

- Hydrografische elementen: vallei (veelal droge valleien)

- Moerassige gronden: veen, ven (vennen op het plateau)

- Geologie: ontsluitingen (ontsluitingen op de hellingen van de steilrand en valleien, in de groeves en andere uitgravingen)

ELEMENTEN VAN BOUWKUNDIG ERFGOED, NEDERZETTINGEN EN ARCHEOLOGIE

- Koeren hovingen: tuin, park (o.a. Koninginnepark)
- Nederzettingen: nederzettingenpatroon, plein, gehucht (tuinwijken (Oude cité, Nieuwe Cité) van Eisden-Mijn)
- Landgoederen: kasteel (directeurswoning 't Kasteeltje)
- Bouwkundig erfgoed: herenwoning, huis, villa (tuinwijken met mijnwerkershuizen, villa's, directeurswoning, logementshuizen)
- Landbouwkundig erfgoed: hoeve, schuur, stal (o.a. Saanhoeve, kasteelhoeve Litzberg)
- Kerkelijk erfgoed: kerk, klooster, pastorie (o.a. Sint-Barbarakerk)
- Klein historisch erfgoed: (windelstenen)
- Archeologische elementen: (prehistorische bewoningssporen, industrieel-archeologisch erfgoed (Eisden-Mijn, station As))
- Andere bouwkundige elementen: (gebouwen en installaties van de voormalige mijn van Eisden, stations van As en Eisden)

ELEMENTEN VAN TRANSPORT EN INFRASTRUCTUUR

- Wegen: weg (o.a. Hoeveweg, Koninginnelaan, Zetellaan, lanen en wegen van de tuinwijken)
- Spoorweg: verlaten (kolenspoor Genk (Waterschei) - As - Maasmechelen (Eisden))
- Waterbouwkundige Infrastructuur: kanaal (Zuid-Willemsvaart)

ELEMENTEN EN PATRONEN VAN LANDGEBRUIK

- Puntvormig: bomengroep, solitaire boom
- Lijnvormig: dreef, bomerij, houtkant, hagen
- Topografie: blokvormig, opstrekend (bos- en landbouwontginningen)
- Historisch stabiel landgebruik: heide (heiderestanten)
- Bos: naald, loof, hooghout, struweel

B. LANDSCHAPSWAARDEN

- Wetenschappelijke waarde:

De overgangszone tussen het Kempens Plateau en de Maasvallei wordt gekenmerkt door een eigen dynamiek met een uitgesproken reliëf en opeenvolgende gradiënten. De omgeving, die hier onderhevig is aan mijnverzakkingen, is in geologisch en geomorfologisch opzicht als het ware een logboek van de afzettingen in de ondergrond en van de kenmerkende reliëfeenheden. In het gebied komen vennen voor, evenals de schaarse, autochtone restanten van wintereikenbosjes. Bovendien bezit het een belangrijke ecologische waarde.

- Historische waarde:

Het mijncomplex - met o.a. de bovengrondse installaties, de aanleg van de tuinwijken en de transportverbindingen - is van industrieel-archeologische waarde als mijnsite met specifieke kenmerken eigen aan de bouwperiode evenals aan de toenmalige opvattingen van de stichtende maatschappij en de overheden. Complementair aan het kolenspoor van Eisden-Mijn is het station van As op de voormalige verbinding Hasselt-Maaseik. Landschappelijk zijn de terrils de meest opvallende getuigen van het mijnverleden. In de omgeving getuigen de blokvormige percelen,

grotendeels ingenomen door loof- en naaldhoutbossen, van de grootschalige, 19de-20ste eeuwse bos- en landbouwontginningen. Heiderestanten en wintereikenbosjes, maar ook de windelstenen, herinneren aan het traditioneel Limburgs heide- en bosgebied. Op het plateau en bij de Teutelberg werden prehistorische bewoningssporen terruggevonden.

- Esthetische waarde:

Het gebied is aantrekkelijk gevarieerd en aan elkaar geregen langs het kolenspoor, dat zich in een droge vallei omhoog slingert tegen het Kempens plateau. Het reliëf geeft er de indruk van een heuvelend landschap, waarin blokvormige naald- en loofhoutbossen contrasteren met het uitgestrekte mijnpatrimonium. Het donkere silhouet van de terrils, de prestigieuze hoofdgebouwen en verlaten installaties, het beeld van de tuinvijken, de zware toren van de Sint-Barbarakerk getuigen van een industrieel verleden met een grote impact. Niettemin bezit Eisden-Mijn slechts een sober, houten stationsgebouw, in tegenstelling tot het charmante stationnetje van As.

- Sociaal-culturele waarde:

In het gebied vindt de bezoeker niet alleen ontelbare aanknopingspunten voor een kennismaking met het industrieel-archeologisch mijnverleden maar ook met andere facetten van de cultuur- en natuurhistorie. Verschillende fiets en wandelroutes zijn er uitgestippeld. Als een groene long strekken zich in de omgeving loof- en naaldhoutbossen uit. Het mijnpatrimonium, dat grotendeels werd verkocht, krijgt gaandeweg nieuwe, maatschappelijke functies. In de tuinvijken leeft de sfeer van een multiculturele samenleving. Eén van de arbeidershuizen is als Mijnwerkersmuseum ingericht. Het station van As wordt beheerd door de vzw Kolenspoor. In september 2000 werd de verbinding Genk-As-Maasmechelen als toeristische spoorlijn geopend.

- ruimtelijk structurerende waarde:

Het mijnverleden was bepalend voor de configuratie van het landschap. Daarin zijn de mijnterrils visueel dominant aanwezig en de loof- en naaldhoutbossen ruimtelijk begrenzend. Het geheel is kenmerkend en oriënterend als mijngebied.

C: OMSCHRIJVING - OPMERKINGEN

- Omschrijving:

Tot in de 19de eeuw vertoonde Eisden het traditionele patroon van een Maaslands dorp: ten oosten de dorpskern en de vruchtbare landbouwgronden, ten westen de heide en bossen, grosso modo van elkaar gescheiden door de begin die eeuw aangelegde Zuid-Willemsvaart. Door industrialisatie gepaard met woonuitbreiding, grindwinning, voortschrijdende bebossing en omvorming tot landbouwgrond werd het oorspronkelijk heidelandschap grondig gewijzigd. Niettemin werd hier een aantrekkelijke omgeving gevormd waarin de bezoeker niet alleen ontelbare aanknopingspunten vindt voor een kennismaking met het industrieel-archeologisch mijnverleden maar ook met andere facetten van de cultuur- en natuurhistorie. Verschillende fiets en wandelroutes zijn er uitgestippeld. In 1907 werd begonnen met de oprichting van een steenkolenmijn, die de naam Limburg-Maas zou dragen. Om de uitbouw van de mijngebouwen en de woonwijken mogelijk te maken werden zoveel mogelijk heidegronden opgekocht. In 1923 kon Eisden starten met de steenkolenproductie. Het transport gebeurde langs de kolenhaven aan het kanaal maar ook via een verbinding met de spoorlijn Maaseik-Hasselt. Het mijngebied werd door een 7,8 km lange privé-spoorlijn met het station van As verbonden. In 1987 werd de productie stopgezet, waarna de mijn gesloten werd en het patrimonium grotendeels verkocht. Aan de noordelijke Zetellaan liggen de prestigieuze gebouwen en de verlaten installaties die als industrieel-archeologisch complex zijn beschermd. De hoofdburelen in neoclassicistische barokstijl waren vergezeld van een Franse tuin. De schachtbokken zijn in tegenstelling tot de andere Belgische mijnzetels opgetrokken in betonskeletbouw. Het hoofdmagazijn werd gerestaureerd en heringericht als kunst- en muziekacademie. Langsheen de brede Koninginnelaan richting N 78 liggen de allereerste mijngebouwen (de Oude Burelen) en de uitgestrekte mijncités. De bekende provincie-architect L. Jaminé stelde een aantal richtlijnen op waaraan de arbeiderswijken moesten voldoen. De eerste wijk (de Oude Cité) werd ingeplant ten zuidwesten van de mijn, zodat ze dan het minst blootstond aan luchtvervuiling, en op een afstand die voor de werknemers te voet was af te leggen. Vanaf 1911 werden de markante tweewoonsten

gebouwd, gevolgd door een aantal vier- en zeswoningen. Het geheel inspireerde zich aan de Engelse tuinsteden. In één van de huizen is thans een Mijnerwerkersmuseum ingericht. Voor de ingenieurs en de onderdirecteur werden villa's opgetrokken. De neobarokke directeurswoning ('t Kasteeltje) aan het begin van de tuinstad, in een zeer ruim park, herbergt nu het gemeentelijk cultureel centrum, uitgebreid met een schouwburg. Een standbeeld in het Koninginnepark, dat ook een kiosk bevat, herinnert aan het bezoek van Elizabeth in 1922. Later volgden nog de bouw van logementshuizen en de oostelijke wijk (de Nieuwe Cité). Brede lanen leiden naar de imposante neo-gotische Sint-Barbarakerk met zijn zware, 53 meter hoge toren. Rondom het kerkplein werd een centrum ingericht met scholen, klooster, pastorie, een casino en regiegebouw. In de nabijheid liggen de voetbalvelden, die de mijnindustrie voorzagen voor het toenmalige Patro-Eisden. In de oude tuinsteden leeft de sfeer van een multiculturele samenleving. Belangrijk voor het algemene uitzicht zijn de grote privé-tuinen, wat resulteert in een zeer lage bebouwingsdensiteit. Sinds de jaren 1950 kenden de oorspronkelijke groenelementen echter een algemene aftakeling. Het tuinstadreglement bepaalde dat voor de woning bloemenperken moesten worden aangelegd. De rest van de grond werd als moestuin bewerkt. Ieder perceel was voorzien van een hoogstamfruitboom. Een belangrijk element is de omheining van de percelen met hagen van liguster, meidoorn of haagbeuk, die oorspronkelijk de regel was, maar steeds meer werd vervangen door andere soorten afsluiting, zoals betonplaten, metselwerk en draad. De oostzone had echter gemeenschappelijke achtertuinen met hoogstammig groen, die nu opgedeeld zijn. Ook het openbaar groen kreeg de nodige aandacht. De belangrijkste straten zijn aangelegd als statige lanen, met bomenrijen afgezoomd en sterk beeldbepalend voor de tuinstad in haar geheel. Woonstraten kronkelen zich tussen de hoofdasen met beplante pleintjes op de kruispunten. Het kolenspoor vertrekt aan het houten stationsgebouw van Eisden-Mijn, gedeeltelijk door een brand vernield, maar als Café De Statie heropgebouwd. Noordelijk liggen afgewisseld met enkele groeves - de mijnsteenbergen, waarvan het donkere silhouet wegvloeit in de golvende horizontlijn van het Kempens plateau. Landschappelijk zijn de mijnterrils, deels ook gelegen in het naburige Lanklaar, de meest opvallende getuigen van het mijnverleden. De steen van de oudste en meest westelijke terril is door zelfontbranding zichtbaar rood gekleurd en wordt afgegraven voor gebruik in verhardingen. Via een droog dal voert de spoorweg van Maasvallei naar Kempens Plateau. Dergelijk overgangsgebied wordt gekenmerkt door een eigen dynamiek. Het reliëf werd gevormd door een complex geheel van factoren. Doordat de Maas in verschillende ijs- en tussenijstijden sedimenten afzette en ook weer erodeerde, ontstonden terrassen. De natuurlijke, noord-zuid georiënteerde steilrand overbrugt hier het hoogteverschil tussen het plateau, hoofdterras van de Maas, en het 40 meter lager gelegen zogenaamde terras van Eisden-Lanklaar. Het talud is sterk ingesneden door - meestal droge - valleien. De brede concaviteit aan de voet van de plateaurand werd gevormd door een pakket dekzanden, waarvan ook lokale accumulaties voorkomen op de terrassen en in de valleien. Plaatselijk werd het reliëf nog verder gediversifiëerd door zandverstuivingen en ontstonden duinen, meestal gefixeerd door naaldhoutaanplantingen. Het geheel geeft de indruk van een heuvelend landschap, waar soms stevig moet geklommen worden, vandaar de plaatselijke toponiemen Litzberg, Onder de Berg, Teutelberg. Het gebied is bovendien onderhevig aan mijnverzakkingen. In de omgeving strekken zich als een groene long het Mechels Bos en het Lanklaarderbos uit. Vooral dennenbestanden bezetten er bloksgewijs grote oppervlakken. Vanaf begin 20ste eeuw werden immers grote delen van de heide met naaldbomen beplant, om als stuthout in de mijn gebruikt te worden. In de zomer van 1976 brandde een gedeelte (circa 250 ha) van dit bosgebied af. Het werd niet herbeplant, waardoor spontane herbebossing plaatsvond en een gemengd bos van berken, dennen en eiken ontstond. In de omgeving komen ook wintereikenbosjes voor onder de vorm van hakhout, beperkte struwelen, houtwallen en afzonderlijke stoven, als schaarse, autochtone restanten van een vroeger voorkomende bospraktijk. Op het plateau werd reeds in de 19de eeuw heide tot landbouwgrond ontgonnen vanuit de Saanhoeve en de hoeve van het thans verdwenen kasteel Litzberg. Beide zijn sindsdien gewijzigd en verbouwd. Zij liggen langs de Hoeveweg, die voor de aanleg van de Boslaan de verbindingsweg van As naar het Maasland vormde. Ook hier is de grootschalige ontginning herkenbaar in de blokvormige percelen, die eveneens veelal met naald- en loofhoutbossen bezet zijn. Hier en daar komen nog heiderestanten voor. Zogenaamde windelstenen markeerden de grens tussen de heidegebieden van de verschillende gemeenten. Aan de waterrijke gronden van de vennen op het plateau en ook bij de Teutelberg werden bewoningssporen uit het Mesolithicum en het Neolithicum teruggevonden. Het charmante

stationnetje van As met de bijhorende installaties, als monument en dorpsgezicht beschermd, wordt thans beheerd door de vzw Kolenspoor. In september 2000 hadden er de eerste Limburgse Stoomdagen plaats. De spoorverbinding Genk - As - Maasmechelen werd toen geopend als toeristische spoorlijn.

- Opmerkingen/knelpunten:

De recente bebouwing levert geen bijdrage tot de landschapswaarden. De initiatieven voor een passende herbestemming van het industrieel-archeologisch patrimonium moeten, met aandacht voor de landschapswaarden, verdergezet worden.

3.1.15 A70020 – Van Mechelse Heide tot vallei van de Zijpbeek

A. LANDSCHAPSELEMENTEN EN OPBOUWENDE ONDERDELEN

GEOMORFOLOGIE/HYDROGRAFIE

- Microreliëf: microreliëf, talud
- Macroreliëf: macroreliëf, landduin, rivierduin, steile rand, markante terreinovergang (oostelijke steilrand van het Kempens plateau met droge dalen, dekzand- en duinreliëfs e.a.)
- Hydrografische elementen: beek, vallei (Groenstraatbeek, Kikbeek, Zijpbeek)
- Moerassige gronden: moeras, veen, ven (o.a. Breedven, Klein Ven, Ven onder de Berg, Rekemer vennen in de bovenloop van de Zijpbeek)
- Geologie: ontsluitingen (ontsluitingen op de hellingen van de steilrand en valleien, in de groeves en andere uitgravingen)

ELEMENTEN VAN BOUWKUNDIG ERFGOED, NEDERZETTINGEN EN ARCHEOLOGIE

- Molens: watermolen (Kikmolen, restanten Heidemolen of Siepmolen)
- Kerkelijk erfgoed: kapel
- Archeologische elementen: (vondsten aan de voet van de Molenberg en omgeving (neo- en mesolithicum, ijzertijd))

ELEMENTEN VAN TRANSPORT EN INFRASTRUCTUUR

- Wegenis: weg, pad (paden en wegels, onderdeel van uitgestippelde wandelroutes)
- Waterbouwkundige Infrastructuur: dijk, sluis, grachtenstelsel, stuw (onderdelen van de kleinschalige infrastructuur die de vijvers met elkaar verbindt)

ELEMENTEN EN PATRONEN VAN LANDGEBRUIK

- Puntvormig: bomengroep, solitaire boom
- Lijnvormig: houtkant, houtwal
- Kunstmatige waters: vijver
- Topografie: onregelmatig
- Historisch stabiel landgebruik: heide (o.a. Mechelse Heide)
- Bos: naald, loof, broek, hakhout, hooghout, struweel (o.a. Heiwijk, Rekemer bossen)

B. LANDSCHAPSWAARDEN

- Wetenschappelijke waarde:

De overgangszone tussen het Kempens Plateau en de Maasvallei wordt gekenmerkt door een eigen dynamiek. Het uitgesproken reliëf, talrijke bodemeenheden en opeenvolgende gradiënten zijn de basis voor een gediversifieerd gebied. De omgeving, die belangrijke ontsluitingen bevat, is in geologisch en geomorfologisch opzicht als het ware een logboek van de afzettingen in de ondergrond en van de kenmerkende reliëfeenheden. Intacte kwelzones met bijhorende gaaf bewaarde toevloei- en inundatiegebieden maken het gebied bijzonder. In de valleien komen veenvlekken voor, in de vennen zeldzaam hoogveen. Hier en daar staan de schaarse, autochtone restanten van wintereikenbosjes. Bovendien bezit het gebied een hoge ecologische waarde.

- Historische waarde:

De heide is van oudsher een gevarieerd cultuurlandschap, onderdeel van de toenmalige landbouweconomie en sinds de 19de eeuw in onbruik geraakt. Droge en natte heidevelden zijn hier bewaard gebleven, afgewisseld met verspreide bomen, struiken en bosjes of begroeid met kreupelhout of struwelen. Op de plateaurand komen nog wintereikenbosjes voor onder de vorm van hakhout, beperkte struwelen, houtwallen of afzonderlijke stoven. Het zijn de schaarse restanten van een vroeger veel voorkomende bospraktijk. De oudste herbebossingen met naaldhout liggen in de uithoeken aan de gemeentegrenzen. Kleinere, historisch stabiele bossen daarentegen liggen o.a. ook vrij dicht bij de historische kernen. In de valleien liggen verschillende vijvers, ooit in gebruik voor de viskweek. Het historisch netwerk van waterbouwkundige werken (wallen, dijken, grachten, verschillende kunstmatige beek- en waterlopen aangelegd in functie van visvijvers, spaarvijvers in functie van watermolens) is nog in grote mate aanwezig. Dammen, sluisjes en verbindingsslootjes maken de instelling van het waterpeil mogelijk.

- Esthetische waarde:

Het gebied bevat een unieke verscheidenheid in landschapsopbouw. Het gevarieerde reliëf met droge en vochtige dalen geeft de indruk van een heuvelend landschap, waar soms stevig moet geklommen worden. Het landgebruik wisselt van open heide tot gesloten bos met overgangen van verspreide bomen en struiken, bosjes, kreupelhout en struwelen. In het zuidelijke deel, gekend om zijn rust en stilte, slingert de Zijpbeek zich door manshoge gagelstruiken en natte heidevelden. Noordelijk bloeit 's zomers de veel bezongen purperen heide onder een verschroeiende zon. De plateaurand biedt indrukwekkende panorama's op de wijde Maasvallei en de terrils van het mijngebied. Vijvers en vennen maken het geheel compleet.

- Sociaal-culturele waarde:

De heide en bossen vormen een landschap dat erg in trek is voor zachte recreatie en talloze mogelijkheden biedt op educatief vlak. Verschillende fiets- en wandelroutes zijn er uitgestippeld.

- ruimtelijk structurerende waarde:

Langs de steile plateaurand, die bepalend is voor de configuratie van het landschap, zijn hier heel wat restanten van het traditionele Limburgs heide- en bosgebied overgebleven.

C: OMSCHRIJVING - OPMERKINGEN

- Omschrijving:

In het westen van de gemeenten Lanaken en Maasmechelen ligt een aaneengesloten en uitgestrekt heide- en bosgebied. Het bevindt zich in de overgangszone tussen het Kempens Plateau en de Maasvallei. Dergelijk overgangsgebied wordt gekenmerkt door een eigen dynamiek. Omwille van het uitgesproken reliëf en het gevarieerde cultuurlandschap is het in alle opzichten uitzonderlijk. Het reliëf werd gevormd door een complex geheel van factoren. Doordat de Maas in verschillende ijs- en tussenijstijden sedimenten afzette en ook weer erodeerde, ontstonden terrassen. De natuurlijke, noord-zuid georiënteerde steilrand overbrugt hier het hoogteverschil tussen het plateau, hoofdterras van de Maas, en het 40 meter lager gelegen zogenaamde terras van Eisden-Lanklaar. Het talud is sterk ingesneden door valleien, die op hun beurt door zijvalleien zijn doorsneden. In

slechts enkele ervan stroomt water, de andere zijn droge dalen. De brede concaviteit aan de voet van de plateaurand werd gevormd door een pakket dekzanden, waarvan ook lokale accumulaties voorkomen op de terrassen en in de valleien. Plaatselijk werd het reliëf nog verder gediversifiëerd door zandverstuivingen en ontstonden duinen, thans veelal gefixeerd door naaldhoutaanplantingen. Het geheel geeft de indruk van een heuvelend landschap, waar soms stevig moet geklommen worden, vandaar ook de plaatselijke toponiemen als Duivelsberg, Langenberg, Molenberg, Onder de Berg e.a. Ten zuiden van de weg Opgrimbie-Zutendaal bleef de steilrand over een lengte van enkele kilometers bijna intact bewaard. In het noordelijk gedeelte van het gebied werd hij onderbroken door de aanleg van wegen en vooral door de grind- en zandwinning. Onder het dikke pakket van zand en grind bevindt zich een laag zeer zuiver kwartzand (wit-zand). Grote vlekken worden nog steeds uitgegraven, waardoor het oorspronkelijke landschap is gewijzigd en het grondwaterpeil gedaald. Sommige kleine valleitjes, zoals de bovenloop van de Kikbeek, en ook natte plekken aan de voet van het plateau droogden uit. Anderzijds boden de afgravingen extra mogelijkheden tot onderzoek en educatie. Door de afwerking van de groeves met zachtglooiende hellingen en grote waterplassen dreigen sommige ontsluitingen echter verloren te gaan. Het is wenselijk dat zowel de inrichting van de groeves als het beheer van het hele gebied gebeuren met aandacht voor de visualisering van een aantal educatieve sites. De omgeving is immers in geologisch en geomorfologisch opzicht als het ware een logboek van de afzettingen in de ondergrond en van de kenmerkende reliëfeenheden. In de buurt van de Kikbeek toont een geul bijvoorbeeld ook de ontwikkeling van dekzand- en duinreliëf. Bovendien komt in het gebied een reeks van verschillende types, voornamelijk gepodsoliseerde, bodems voor. Sommige van de zuidelijke hoofdvalleien op de plateaurand - de zogenaamde depressies van Fridhem en de Zijpbeek - hebben thans een permanente waterloop. Hier is ook het Koninklijk Domein gelegen, in een omgeving die gekend is om zijn rust en stilte, maar verstoord door een crosscircuit. Droge zijdalen voeren het oppervlaktewater af naar de smalle valleien. De hellingen zijn meestal bebost met naaldhout. Op plaatsen waar water uit de helling stroomt staan lintvormige kreupelbosjes van elzen, gagel en wilgen. De kwelgebieden bevoorraden moerassen waaruit beken ontstaan met voedselarm water. Vooral in de vallei van de Zijpbeek is een complex van gronden op weinig materiaal aanwezig. Het beekje slingert er zich door manshoge gagelstruiken en natte heidevelden. Dergelijke intacte kwelzones met bijhorende gaaf bewaarde toevloei- en inundatiegebieden zijn zeldzaam. Eens in de Maasvallei zijn de beken weinig ingesneden en voeden zij vijvers, ooit in gebruik voor de viskweek. Het historisch netwerk van waterbouwkundige werken (wallen, dijken, grachten, verschillende kunstmatige beek- en waterlopen aangelegd in functie van visvijvers, spaarvijvers in functie van watermolens) is nog in grote mate aanwezig. Dammen, sluisjes en verbindingsslootjes maken de instelling van het waterpeil mogelijk. Aan de voet van de Molenberg zijn de fundamenten en het beekbed van de voormalige Heidemolen of Siepmolen nog zichtbaar. In de omgeving werden ook prehistorische archeologische vondsten gedaan. Noordelijk wordt het landschap gekenmerkt door open heide op het plateau en de hellingen, temidden van een bosrijke omgeving met voornamelijk naaldhout. De E-314 en de weg naar Heiwijk doorsnijden helaas de Mechelse Heide en de omgeving van de Kikbeek. De grindrijke zandgrond is er lemig zodat de struikheide een dichte begroeiing vormt, waarin zich verspreide bomen en struiken of bosjes vestigen. 's Zomers bloeit hier onder een verschroeiende zon de veel bezongen purperen heide. Ook op de hellingen van de heringerichte groeves nemen heide en brom teruggen bezit van hun oorspronkelijke plaats. Waar de neerslag moeilijk in de bodem dringt, komt natte heide voor. In de vennen op het plateau (o.a. Breedven en Klein Ven) ontwikkelt zich plaatselijk hoogveen. Het Ven onder de Berg is één van de meest zuidelijk gelegen laaglandhoogvenen. De plateaurand biedt indrukwekkende panorama's op de wijde Maasvallei en de terrils van het mijngebied. Op de plateaurand komen nog wintereikenbosjes voor onder de vorm van hakhout, beperkte struwelen, houtwallen en afzonderlijke stoven, als schaarse, autochtone restanten van een vroeger veel voorkomende bospraktijk. Tot in de 19de eeuw bedekten immers uitgestrekte heidevelden en bosjes van eiken, berken en dennen de omgeving. Dat gevarieerde cultuurlandschap werd in de toenmalige landbouweconomie eeuwenlang geëxploiteerd door begrazing, maaien, kappen en plaggen. Bovendien leverde het nog tal van andere producten, als honing, hout, mutserds, veen e.a. Regelmatig rezen twisten tussen naburige dorpen over het gebruik van de gemene gronden. Overheden probeerden overexploitatie van de bossen tegen te gaan en - zeer tegen de zin van de bevolking - herbebossingen door te voeren. De oudste herbebossingen met

naaldhout liggen in de uithoeken aan de gemeentegrenzen (bijvoorbeeld de Rekemer bossen en Heiwijk in Opgrimbie), ver van de woonkernen en landbouwgronden, met daartussen de heide. Kleinere, historisch stabiele bossen daarentegen liggen o.a. ook vrij dicht bij de historische kernen. Verderschrijdende bebossing, omvorming tot landbouwgrond, grind- en zandwinning, industrialisatie en woonuitbreiding zijn er de oorzaak van dat een steeds kleiner wordend deel van het traditionele heidelandschap overbleef. Bij afwezigheid van beheer zouden ook de resterende heidevelden volledig dichtgroeien en verbossen. Daarnaast zijn ze gevoelig voor vergrassing omdat de lage voedingsstoffenniveaus - essentieel voor heidegebieden - moeilijk te handhaven zijn. Beheersmaatregelen zijn er dan ook op gericht een gevarieerd, half-open tot open heidelandschap te behouden. In de omgevende naaldhoutbossen wordt omvorming naar loofhout nagestreefd en groeit de tendens naar meer variatie van open ruimte tot gesloten bos en geleidelijke overgangen naar de open heide. De heide en bossen vormen thans een landschap dat erg in trek is voor zachte recreatie en talloze mogelijkheden biedt op educatief vlak. Verschillende fiets- en wandelroutes zijn er uitgestippeld. Toch ontvangt slechts een eenvoudig heidemuseum op aanvraag de bezoekers. Enige toeristische bedrijvigheid situeert zich aan de randen van het gebied, zoals bijvoorbeeld bij de grote vijver van de voormalige Kikmolen. Belangrijke beleidswenselijkheden zijn het tegengaan van versnippering en verdere landschapsaantastingen, het behoud van de rust en stilte en van de uitzichten over de omgeving.

- Opmerkingen/knelpunten:

Belangrijke beleidswenselijkheden zijn het tegengaan van versnippering en verdere landschapsaantastingen, het behoud van de rust en stilte en van de uitzichten over de omgeving. Gebruik van het crosscircuit en harde recreatievormen moeten geweerd worden. Noordelijk is de landschapsverstoring het grootst t.g.v. wegeaanleg en de grind- en zandwinning. Grote delen worden nog steeds uitgegraven, waardoor het grondwaterpeil daalt. Door de afwerking van de groeves en hun afvoergeulen met zachtglooiende hellingen en grote waterplassen dreigen ontsluitingen verloren te gaan. Het is wenselijk dat zowel de inrichting van de groeves als het beheer van het hele gebied in het algemeen gebeuren met aandacht voor de landschapswaarden en de visualisering van een aantal educatieve sites. Thans ontvangt slechts een eenvoudig heidemuseum op aanvraag de bezoekers. Aan de randen van het gebied situeert zich enige toeristische bedrijvigheid. Ten zuiden sluit de omgeving van de Asbeek, de Neerharenheide en het Pietersembos aan, met gelijklopende landschapkenmerken en -waarden.

3.1.16 A70007 – Oud-Rekem

A. LANDSCHAPSELEMENTEN EN OPBOUWENDE ONDERDELEN

GEOMORFOLOGIE/HYDROGRAFIE

- Hydrografische elementen: beek, meander, oude rivierarm (oude Maasmeanders, Groenstraatbeek, Zijpbeek)

-

ELEMENTEN VAN BOUWKUNDIG ERFGOED, NEDERZETTINGEN EN ARCHEOLOGIE

- Koeren hovingen: tuin, park, hof (o.a. Engelse hof)
- Nederzettingenpatronen: nederzettingenpatroon, plein (omwalde stad met markplein)
- Landgoederen: kasteel, toren, muur, omheining, kasteelgracht (kasteel d'Aspremont-Lynden)
- Bouwkundig erfgoed: herenwoning, huis, herberg, afspanning (o.a. De Hoek, De Roomse Keizer, Het Posthuis, Gerechtshof)
- Landbouwkundig erfgoed: hoeve, schuur, stal, wagenhuis (o.a. stadshoeven)
- Molens: watermolen, windmolen (watermolen fragmentarisch bewaard, windmolen De Stormvogel (Boorseme))
- Kerkelijk erfgoed: kerk, kapel, klooster, pastorie (minderbroedersklooster en kerk, Sint-Pieterskerk)

- Klein historisch erfgoed: kruis, gedenkteken (o.a. perron)
- Archeologische elementen: (prehistorische, Gallo-Romeinse, middeleeuwse en latere archeologica)
- Andere bouwkundige elementen: (restanten van de omwallingen met Uikhoverpoort; voormalige distillerie, gemeentehuis en school)

ELEMENTEN VAN TRANSPORT EN INFRASTRUCTUUR

- Wegenis: weg, pad
- Waterbouwkundige Infrastructuur: kanaal, grachtenstelsel, lijnpad (restanten van het grachtenstelsel bij de omwalling, Zuid-Willemsvaart)

ELEMENTEN EN PATRONEN VAN LANDGEBRUIK

- Puntvormig: bomengroep, solitaire boom
- Lijnvormig: bomenrij, houtkant, hagen
- Kunstmatige waters: vijver
- Topografie: onregelmatig
- Historisch stabiel landgebruik: permanent grasland (grasland onder boomgaarden)
- Typische landbouwteelten: hoogstam
- Bos: loof, hooghout, struweel

B. LANDSCHAPSWAARDEN

- Wetenschappelijke waarde:

Restanten van de vroegere Maasmeanders zijn herkenbaar zowel in de bedding van de Zijpbeek ten noorden, als ook in het landschap ten zuiden.

- Historische waarde:

Door zijn ligging aan de oude rivierloop heeft Rekem sinds de Late Steentijd een nagenoeg ononderbroken bewoning gekend, waarvan archeologische vondsten uit de prehistorische, Gallo-Romeinse en Frankische periodes getuigen. Tijdens de Middeleeuwen ontwikkelde het stadje, dat fungeerde als een vooruitgeschoven grensversterking van het Heilig Roomse Rijk, tot een vorstendom met eigen munt, leger en tolkantoor. De oude stadsstructuur bleef vrij gaaf bewaard in het huidige stratenpatroon. De historische bebouwing omvat o.a. het waterkasteel in Maasstijl, de barokke Sint-Pieterskerk aan het voormalige marktplein, de minderbroederskerk, verschillende burgerhuizen, enkele stadshoeven en belangrijke herenhuizen. Van de oude omwallingen zijn de Uikhoverpoort, een hoektorentje, enkele resten van de muren en op verschillende plaatsen gedeelten van de grachten overgebleven.

- Esthetische waarde:

De oude stad presenteert zich als een duidelijk afgebakende entiteit van een opmerkelijke gaafheid en homogeniteit. Het imposante en recent gerestaureerde waterkasteel, de Sint-Pieterskerk aan het voormalige marktplein en de minderbroederskerk beheersen het stadsbeeld. Open, groene ruimten (kasteeldomein, Engelse Hof, Groenplaats, Onder de Linden) accentueren de historische bebouwing. De landelijke omgeving ten noorden geeft nog zicht op de oude stad. In noordelijke richting is de windmolen Stormvogel blikvanger in het vrij open landschap.

- Sociaal-culturele waarde:

De NV Domein Reckheim beoogt zowel nieuwe economische bedrijvigheid als ook de sociaal-culturele ontwikkeling van oud-Rekem. Naast de commerciële activiteiten van verschillende bedrijfjes op het kasteeldomein ontplooiën twee vzw's initiatieven op vlak van onderzoek, herwaardering en instandhouding van het cultureel erfgoed in Rekem en het Maasland. Ook de gemeente laat zich op educatief-recreatief vlak niet onbetuigd, o.m. via de herbestemmingsplannen van de oude Sint-Pieterskerk tot museum- en concertruimte. In huis De Roomse Keizer is een museumapotheek ondergebracht.

- ruimtelijk structurerende waarde:

De bedding van de Zijpbeek, tevens een oude Maasmeander, was bepalend voor de opbouw van het landschap en de ligging en structuur van Rekem.

C: OMSCHRIJVING - OPMERKINGEN

- Omschrijving:

De vruchtbare Maasvallei heeft in de loop der tijden het ontstaan bewerkstelligd van talrijke nederzettingen, waarvan enkele uitgegroeid zijn tot een stedelijke kern, zoals Rekem. Restanten van de vroegere Maasmeanders zijn er herkenbaar zowel in de bedding van de Zijpbeek ten noorden, als ook in het landschap ten zuiden. Door zijn ligging aan de oude rivierloop heeft Rekem sinds de Late Steentijd een nagenoeg ononderbroken bewoning gekend. Bij archeologisch onderzoek werden restanten ontdekt uit de prehistorische, de Gallo-Romeinse en de Frankische periode. Tijdens de Middeleeuwen fungeerde de vrije rijksheerlijkheid Rekem, in 1356 tot baronie verheven, als een vooruitgeschoven grensversterking van het Heilig Roomse Rijk. Het stadje was een vorstendom met eigen munt, leger en tolkantoor. In 1590 kwam het met de onderhorige dorpen onder het gezag van Herman Van Lynden, legeraanvoerder in dienst van de prins-bisschop van Luik. De familie d'Aspremont-Lynden zou er verblijven tot aan de Franse revolutie. De oudere burcht werd afgebroken en vervangen door een waterkasteel in Maasstijl. De stadsmuren werden uitgebreid en van nieuwe poorten voorzien. Kasteeldomein en stad werden versterkt met aarden wallen en grachten, die hun water ontvingen van de Groenstraatbeek en de Zijpbeek. In 1623 werd de rijksbaronie Rekem verheven tot vrij graafschap van het Heilig Roomse Rijk. In 1778 verliet de laatste graaf het kasteel. Tot eind 18de eeuw behield het grafelijk stadje haar primitief uitzicht. Twee gebeurtenissen wijzigden dat beeld. Vanaf de 19de eeuw vond een verschuiving van de centrumfunctie plaats naar de in 1812-13 westelijk aangelegde steenweg Maastricht-Maaseik, waar nieuwe woonwijken Rekem het karakter van een woonforenzengemeente geven. Onmiddellijk ten oosten werd bovendien de Zuid-Willemsvaart gegraven, die de stad afsneed van het dorp Uikhoven. De oude stad vertoont in zijn huidige vorm een vrij onregelmatig dambordschema met een duidelijke oost-west as, waarlangs enkele elementen het stadsbeeld beheersen. Aan het oostelijke uiteinde ligt het imposante waterkasteel, vervolgens de barokke Sint-Pieterskerk op de zuidzijde van het voormalige marktplein (nu de Groenplaats), in het westen de kerk van de minderbroederskerk. Van de oude omwallingen zijn slechts de Uikhoverpoort, een hoektorentje, enkele resten van de muren en op verschillende plaatsen gedeelten van de grachten overgebleven. De oude structuur bleef vrij gaaf bewaard in het huidig stratenpatroon. De historische bebouwing bestaat verder uit burgerhuizen, waarvan een aantal met oude kern, en enkele stadshoeven en belangrijke herenhuizen. Opmerkelijk zijn o.a. het voormalig Gerechtshof, de huizen De Roomse Keizer (nu museumapotheek) en De Hoek. Buiten de zuidelijke stadswal, thans nog aangeduid door de Ziepbeek, ligt het parkje De Engelse Hof op de plaats van het verdwenen norbertinessenklooster. Het geheel presenteert zich als een duidelijk afgebakende entiteit van een opmerkelijke gaafheid en homogeniteit, grotendeels beschermd als stadsgezicht. Open, groene ruimten (kasteeldomein, Engelse Hof, Groenplaats, Onder de Linden) accentueren de bebouwing. In het kasteel d'Aspremont-Lynden, dat in 1795 door de Fransen werd geconfisqueerd, huisden achtereenvolgens een militair hospitaal, bedelaarsgesticht, heropvoedings- en vanaf 1921 psychiatrische instelling. Na een kort intermezzo als provinciaal eigendom ging het uiteindelijk in privé-bezit over. Van het oorspronkelijke complex bleven vier vleugels over, met op elke hoek een toren, gegroepeerd omheen een kleine binnenplaats. Op het domein bevinden zich bovendien de recentere gebouwen van de Rijkspsychiatrische instelling. De recente restauratie van de kasteelsite werd bekroond met de Vlaamse Monumentenprijs 1999. Ook de hele omgeving onderging een gedaanteverwisseling door

herstel van de grachten, aanleg van tuinen en bloemenweiden, verzorging van waardevolle bomen en heraanleg van de wegenstructuur. De NV Domein Reckheim beoogt zowel nieuwe economische bedrijvigheid op het kasteeldomein als ook de sociaal-culturele ontwikkeling van oud-Rekem. Naast de commerciële activiteiten van verschillende bedrijfjes ontplooiën twee vzw's initiatieven op vlak van onderzoek, herwaardering en instandhouding van het cultureel erfgoed in Rekem en het Maasland. Ook de gemeente liet zich de laatste decennia niet onbetuigd, o.m. via de herwerking van het bijzonder plan van aanleg en herbestemmingsplannen van de oude Sint-Pieterskerk tot museum- en concertruimte. De landelijke omgeving ten noorden, weliswaar aangetast door ontgrinding en de recente bebouwing van verspreide boerderijen, geeft nog zicht op de oude stad. De Zijpbeek slingert er als een groen lint door de boomgaarden, weiden en akkers, met hier en daar een bosje, houtkant of populierenaanplant. In noordelijke richting is de windmolen Stormvogel blikvanger in het vrij open landschap.

- Opmerkingen/knelpunten:

De landelijke omgeving ten noorden van de oude stad is sterk aangetast door ontgrinding en de nieuwe bebouwing van verspreide boerderijen. Recente bebouwing levert geen bijdrage tot de landschapswaarden.

3.1.17 A70048 – Kasteel van Hocht en Hochterbampd

A. LANDSCHAPSELEMENTEN EN OPBOUWENDE ONDERDELEN

GEOMORFOLOGIE/HYDROGRAFIE

- Microreliëf: microreliëf, talud
- Hydrografische elementen: rivier, beek, vallei (Maas, Langkeukelbeek, Molenbeek)
- Moerassige gronden: (vochtige graslanden in de uiterwaarden)
- Geologie: ontsluitingen (grindbanken)

ELEMENTEN VAN BOUWKUNDIG ERFGOED, NEDERZETTINGEN EN ARCHEOLOGIE

- Koeren hovingen: park
- Landgoederen: kasteel, landgoed, muur (kasteel van Hocht, voormalige abdij)
- Landbouwkundig erfgoed: hoeve, schuur, stal, wagenhuis
- Molens: watermolen
- Kerkelijk erfgoed: kapel, abdij (voormalige abdij van Hocht)
- Andere bouwkundige elementen: (ruïnes kerkkoor als tuinprieel)

ELEMENTEN VAN TRANSPORT EN INFRASTRUCTUUR

- Wegenis: weg, pad (afgesneden weg naar Pietersheim, Hochter Wegelke)
- Waterbouwkundige Infrastructuur: kanaal, dijk, brug, sluis, lijnpad (Verbindingskanaal Briegden-Neerharen, Zuid-Willemsvaart)

ELEMENTEN EN PATRONEN VAN LANDGEBRUIK

- Puntvormig: bomengroep, solitaire boom
- Lijnvormig: dreef, bomenrij, houtkant
- Kunstmatige waters: vijver (kasteelparkvijvers, open water door grindwinning)

- Topografie: onregelmatig
- Historisch stabiel landgebruik: permanent grasland (vochtige beemden in de uiterwaarden)
- Bos: loof, broek, middelhout, struweel (oobos)
- Bijzondere waterhuishouding: uiterwaarden

B. LANDSCHAPSWAARDEN

- Wetenschappelijke waarde:

Delen van het gebied zijn laag gelegen zodat ze regelmatig overstromen bij hoogwater van de Maas. De wisselende waterstanden gaan gepaard met sedimentatie- en erosieprocessen, zodat schrale grindbanken, klei- en zandafzettingen voorkomen.

- Historische waarde:

Het kasteel van Hocht is in oorsprong een abdij, waarvan thans poortgebouw en omheiningmuur, hoeve, abdissenkwartier (als huidige kasteel), aalmoezenierswoning, watermolen en ruïnes van het kerkkoor resteren. De gebouwen zijn grotendeels 17de eeuws en in classicistische stijl en bevonden zich in een park dat in de loop van de 19de eeuw in Engelse landschapstijl heraangelegd werd. De vanaf het poortgebouw oost-west verlopende dreef verbond de voormalige abdij met het westelijke kasteel en gehucht Pietersheim. Het van oudsher bebouwd akkerland rond de abdijsite wordt aangeduid door het toponiem Hochterveld. Aan de overzijde van de Zuid-Willemsvaart ligt de uiterwaard Hochterbampd, waarvan de naam verwijst naar de beemden van het voormalige Hocht. Vanuit de abdij voerde het Hocht Wegelke naar de Maas. Nog steeds zijn voornamelijk op de zomerdijken langs de rivier graslanden aanwezig. Op de rijke afzettingen ontwikkelde zich oobos (bossen in overstromingsgebieden), het oudste langs de Limburgse Maas.

- Esthetische waarde:

In het kasteelpark zijn de dreven en imposante bomenrijen opmerkelijke lineaire elementen - deels overgebleven van een vroegere aanleg - die door invoeging van bomengroepen en solitaire in de landschappelijke opzet werden opgenomen. De horizon wordt begrensd door de begroeiing langs de kanalen. De smalle sluis van Neerharen oogt spectaculair gezien het hoogteverschil van bijna 10 m. In de Hochterbampd kan de bezoeker genieten van de variatie in het rivierlandschap en de zichten over de Maas.

- Sociaal-culturele waarde:

De hele omgeving is attractief voor zachte recreatie zodat er verschillende fiets- en wandelroutes zijn uitgestippeld. Het gebied Hochterbampd is, ook buiten de paden, vrij toegankelijk voor wandelaars.

- ruimtelijk structurerende waarde:

Het kasteel van Hocht en Hochterbampd zijn - enigszins geïsoleerd - gelegen tussen het Verbindingskanaal Briegden-Neerharen, de Zuid-Willemsvaart en de Maas, die de oostelijke grens van de gemeente Lanaken vormt en tevens de grens met Nederland. Bovendien accentueren bomenrijen langs de jaagpaden de kanalen nog eens in het landschap.

C: OMSCHRIJVING - OPMERKINGEN

- Omschrijving:

Het kasteel van Hocht en Hochterbampd zijn - enigszins geïsoleerd - gelegen nabij de Maas, die de oostelijke grens van de gemeente Lanaken vormt en tevens de grens met Nederland. Begin 19de eeuw werd hier parallel met de Maas de Zuid-Willemsvaart getrokken. In de jaren 1930 volgde de aanleg van het Verbindingskanaal Briegden-Neerharen. De smalle sluis van Neerharen oogt spectaculair gezien het hoogteverschil van bijna 10 m. Bomenrijen langs de jaagpaden accentueren beide kanalen in het landschap. Het kasteel van Hocht is in oorsprong een abdij, eind 12de eeuw

gesticht door de heren van Pietersheim. Van het abdijcomplex resteren thans van west naar oost het poortgebouw, de ruime U-vormige hoeve, het abdissenkwartier (het huidige kasteel), de aalmoezenierswoning en de watermolen. De gebouwen zijn grotendeels 17de eeuws en in classicistische stijl. De poort maakt deel uit van de grotendeels bewaarde omheiningsmuur rond de abdij, in de 17de eeuw opgetrokken als maatregel tegen de verzwakkende tucht. De gebouwen bevinden zich in een park dat in de loop van de 19de eeuw zijn formeel karakter verloor en in Engelse landschapsstijl heraangelegd werd. De twee vijvers, de Hoge en de Lage vijver, worden gevoed door de Molenbeek, met in elke vijver een eilandje met bosschage. De ruïnes van het kerkkoor vormen een heuveltje met romantische tuinpraeel. De hoeve is aan de zuidzijde door een hek van het kasteelpark afgesloten. Opmerkelijke lineaire elementen zijn de dreven en imposante bomenrijen, deels overgebleven van de vroegere aanleg, die door invoeging van graspartijen met bomengroepen en solitaires in de landschappelijke opzet werden opgenomen. De vanaf het poortgebouw oost-west verlopende dreef verbond de voormalige abdij met het westelijke kasteel en gehucht Pietersheim. Op de kruising met de weg naar Neerharen staat de vroegere portierswoning. Door de aanleg van het Verbindingskanaal werd het goed echter afgesneden van zijn natuurlijk centrum. Zuidelijk loopt een dijkvormig talud uit in een bosje. De omgeving van de abdij-, nu kasteelsite wordt ingenomen door akkers, (laagstam)boomgaarden en enkele weiden, hier en daar afgelijnd door bomengordels. Het van oudsher bebouwde akkerland wordt er aangeduid door het toponiem Hochterveld. De horizon wordt begrensd door de begroeiing langs de kanalen. Aan de overzijde van de Zuid-Willemsvaart ligt de uiterwaard Hochterbampd, te bereiken langs de brug te Neerharen. De hoge kanaaldijk fungeert hier als winterdijk en is tevens ingericht als fietspad, vrij van gemotoriseerd verkeer. De naam verwijst naar de beemden (vochtige weilanden) van het voormalige Hocht. Vanuit de abdij voerde het Hochter Wegelke naar de Maas. Delen van het gebied zijn laag gelegen zodat ze regelmatig overstromen bij hoogwater van de Maas. De wisselende waterstanden gaan gepaard met sedimentatie- en erosieprocessen, zodat schrale grindbanken en klei- en zandafzettingen voorkomen. Nog steeds zijn voornamelijk op de zomerdijken langs de rivier graslanden aanwezig. Het open water is ontstaan door de grindwinning in de jaren 1950. Op de rijke afzettingen ontwikkelde zich oibos (bossen in overstromingsgebieden), het oudste langs de Limburgse Maas. Vroeger talrijker voorkomende oibossen langs de Maas zijn nagenoeg alle verdwenen. Op plaatsen die minder frequent overstromen evolueert dit verder naar hardhoutoibos. De overgangen van schrale grindvlakten naar oibos worden begroeid door struwelen. Het gebied is, ook buiten de paden, vrij toegankelijk voor wandelaars, die er kunnen genieten van de variatie in het rivierlandschap en de zichten over de Maas. De hele omgeving is attractief voor zachte recreatie zodat er verschillende fiets- en wandelroutes zijn uitgestippeld.

- Opmerkingen/knelpunten:

De recente bebouwing levert geen bijdrage tot de landschapswaarden. Laagstamboomgaarden vervangen steeds meer de traditioneler akkerbouwteelten.

3.1.18 A70059 – Omgeving van het Iers kruis op de Keiberg te Lafelt

A. LANDSCHAPSELEMENTEN EN OPBOUWENDE ONDERDELEN

GEOMORFOLOGIE/HYDROGRAFIE

- Microreliëf: talud
- Macroreliëf: macroreliëf (zacht golvend reliëf)

ELEMENTEN VAN BOUWKUNDIG ERFGOED, NEDERZETTINGEN EN ARCHEOLOGIE

- Landbouwkundig erfgoed: hoeve, schuur, stal (o.a. Iers Kruisstraat 76-78)
- Kerkelijk erfgoed: kapel
- Klein historisch erfgoed: kruis (o.a. Iers Kruis)
- Archeologische elementen: (artefacten uit Steen-, Ijzer- en Gallo-Romeinse tijd)

ELEMENTEN VAN TRANSPORT EN INFRASTRUCTUUR

- Wegenis: romeinse weg (Tongeren-Maastricht)

ELEMENTEN EN PATRONEN VAN LANDGEBRUIK

- Puntvormig: bomengroep, solitaire boom
- Lijnvormig: bomenrij, houtkant, hagen
- Historisch stabiel landgebruik: (hoger gelegen, traditioneel open akkerbouwgebied)
- Typische landbouwteelten: hoogstam
- Bos: pestbosje

B. LANDSCHAPSWAARDEN

- Historische waarde:

Eenzijds behoort de omgeving van de Keiberg tot de oudste sites van de regio. Anderzijds is het Iers Kruis een aanknopingspunt voor de reconstructie van de Slag van Lafelt (1747), die in zijn tijd van Europees belang was. De omgeving van Lafelt is sindsdien weinig verstoord. De gelijkenis tussen de zichten vanop de Sieberg en historische schilderijen is treffend.

- Esthetische waarde:

Het Iers Kruis vormt een panoramische uitkijkpost op de ruime omgeving.

- Sociaal-culturele waarde:

Het Iers Kruis werd in 1964 bekostigd en geschonken door "The Cork Choral Society" ter herinnering aan de Ieren die in de Slag om Lafelt sneuvelden. De 250-jarige herdenking in 1997 was aanleiding voor verschillende initiatieven en een vernieuwde aandacht rond de Slag van Lafelt. De site biedt educatieve en recreatieve mogelijkheden. Vlakbij is het Heemkundig Museum (Vlijtingen) gelegen.

- ruimtelijk structurerende waarde:

Het Iers Kruis op de Keiberg heeft een bakenfunctie in het open-field landschap.

C: OMSCHRIJVING - OPMERKINGEN

- Omschrijving:

De omgeving van Lafelt te Riemst wordt ingenomen door een zacht golvend en overwegend agrarisch, open-field landschap. Daarin vormt de Keiberg halverwege tussen Lafelt en Vlijtingen een hoogte met een bijzondere betekenis. Enerzijds profileren hoog gelegen plekken zich als vindplaatsen van artefacten uit Steen-, IJzer- en Gallo-Romeinse tijd. De omgeving van de Keiberg behoort tot de oudste archeologische sites van de regio. Anderzijds herinnert het Iers Kruis op de Keiberg aan de beruchte Slag van Lafelt. Het is een aanknopingspunt voor de reconstructie van het militaire treffen, dat in zijn tijd van Europees belang was. Gelegen in het grensgebied tussen de zuidelijke en noordelijke Nederlanden en in de nabijheid van het strategische Maastricht werden Lafelt en omgeving geregeld geconfronteerd met plunderingen, vernielingen, inkwarteringen en opeisingen door vreemde legerbenden. In 1747 was het zelf het strijdtoneel van een bloedige confrontatie. Tijdens de Oostenrijkse successieoorlog (1740-48) stonden Franse troepen en hun bondgenoten (Spanje, Beieren en Pruisen) tegenover de geallieerde legers van Oostenrijk, Engeland, de Nederlandse republiek en Rusland. Toen de Fransen trachtten het vlakbij gelegen Maastricht in te palmen, leidde dat op 2 juli 1747 tot de Slag van Lafelt. De Fransen hadden stelling genomen in het zuidwesten met hoofdkwartier op de Sieberg te Herderen. De geallieerden hadden zich verschanst in het noordoosten, onder andere te Lafelt. Tijdens de gevechten boden holle wegen en graften in het

open landschap beschutting tegen vijandelijk geslacht. Een Ierse brigade, die aan de zijde van de Fransen vocht, slaagde erin Lafelt te omsingelen, waardoor de geallieerden ten koste van zware verliezen aan beide zijden uiteindelijk werden verslagen. Ook de bewoners van de streek hadden zwaar te lijden: o.a. Ellicht, Lafelt en Vlijtingen waren vernield, de velden vertrappeld. De Ieren vochten aan de zijde van de Fransen in de hoop zich, na een eventuele overwinning, van het Engelse juk te kunnen bevrijden. In de vrede van Aken, die de Oostenrijkse Successieoorlog in 1748 beëindigde, kwam die problematiek echter niet ter sprake. Tot 1921 hebben de Ieren op hun vrijheid moeten wachten. Het Iers Kruis werd in 1964 bekostigd en geschonken door "The Cork Choral Society" ter herinnering aan de honderden Ieren die in de Slag om Lafelt aan de zijde van de Fransen sneuvelden. De 250-jarige herdenking in 1997 was aanleiding voor verschillende initiatieven en een vernieuwde aandacht rond de Slag van Lafelt. Het Iers Kruis vormt een panoramische uitkijkpost op de ruime omgeving en biedt educatieve en recreatieve mogelijkheden. Zowel Maastricht, waar het in 1747 om te doen was, als de Sieberg te Herderen, waar de Franse koning Lodewijk XV hoofdkwartier hield, kunnen waargenomen worden. Vlakbij is het Heemkundig Museum (Vlijtingen) gelegen. In tegenstelling tot de sites van de slag van Fontenoy (1745) en die van Rocourt (1746) is de omgeving van Lafelt weinig verstoord. Weliswaar verdwenen door de gemeentelijke ruilverkaveling (1957-63) de verschillende holle wegen en graften die tijdens de Slag om Lafelt van strategisch belang waren, maar toch is de gelijkenis tussen de zichten vanop de Sieberg en bestaande, historische schilderijen treffend. De site wordt doorsneden door de steenweg Bilzen-Visé, waarlangs lintbebouwing zich mogelijk verder opdringt. De bebouwing in het open akkergebied beperkt zich voorlopig tot enkele agro-industriële bedrijven. Een bedreiging gaat ook uit van de afgraving van leemgronden voor de baksteennijverheid in de streek.

- Opmerkingen/knelpunten:

In Vlijtingen werd in 1957-63 de eerste globale, gemeentelijke ruilverkaveling verwezenlijkt, waardoor verschillende landschapselementen als graften en holle wegen zijn weggewist. De recente bebouwing levert geen bijdrage tot de landschapswaarden. De site wordt doorsneden door de steenweg Bilzen-Visé, waarlangs lintbebouwing zich mogelijk verder opdringt. De bebouwing in het open akkergebied beperkt zich voorlopig tot enkele agro-industriële bedrijven. Een bedreiging gaat ook uit van de afgraving van leemgronden voor de baksteennijverheid in de streek.

3.2 Relictzones²

3.2.1 R70016 - Vijverbroek

Wetenschappelijke waarde:

Meest westelijke Maasmeander (Romeinse Maas), die de grens vormt van de alluviale vlakte, is de westrand van het Vijverbroek. Volledig ontveend gebied. Biologisch waardevolle Elzenbroekbossen en graslanden. Ten zuiden van de kern van Kessenich is de taludrand tussen de alluviale vlakte en het middenteras goed zichtbaar.

Historische waarde:

Op de Ferrariskaart is het gebied ingetekend als een alluviaal bos. Een beperkt deel is te beschouwen als historisch stabiel bos. Rondom het Stockbroekhof, dat reeds is aangeduid op de Ferrariskaart komt een historisch stabiele percelering voor. Oude Romeinse kern van Kessenich met bouwkundig erfgoed (verschillende beschermde monumenten). Archeologische vondsten uit de Romeinse tijd. Kasteel Borgitter en onmiddellijke omgeving, op de Ferrariskaart gelegen op de grens van de baronie Kessenich en het prinsbisdom Thorn, en thans gelegen de Belgisch-Nederlandse grens zijn beschermd als dorpsgezicht. Doorsneden door de zogenaamde 'Napoleonweg', aangelegd rond 1812.

² De officiële beschrijvingen, afkomstig van AGIV, werden letterlijk ingevoegd voor de verschillende relictzones.

Verstoring:

Grindwinning in de zogenaamde 'Boterakker'. Twee voormalige stortplaatsen in het Vijverbroek.

Esthetische waarde:

Ongeschonden kleinschalig landschap rondom Stockbroekhof. Duidelijk waarneembaar talud tussen alluviale vlakke en het middenteras. Het Vijverbroek kan duidelijk worden ervaren als een oude Maasmeander.

Herkenbaarheid:

3

Samenhang:

3

Gaafheid:

2

Beleidswenselijkheden:

Gelegen op de grens met Nederland wordt dit gebied vrij goed gevrijwaard van verstedelijking. Onvoorwaardelijk te vrijwaren van ontgrinding.

3.2.2 R7001 – Stramproyerbroek

Wetenschappelijke waarde:

Groot grensoverschrijdend aaneengesloten ecologisch zeer waardevol gebied "Stamproyerbroek-Wijfelterbroek-Laurabossen", omvattende het Stamproyerbroek (natuurreserveaat, natuurreseervaten vzw), het Grootbroek (bosreservaat), het Urlobroek, de Zig (natuurreserveaat Stichting Limburgs Landschap), Mariahof-De uysen (natuurontwikkelingsplan VLM). Dit vlakke gebied met een hoogteligging van ca 35 meter is door een gebrekkige natuurlijke ontwatering van nature uit moerassig.

Historische waarde:

Op de natte tot zeer natte zandige tot lemig zandige ondergrond bevond zich een uitgestrekt moeras. Onenigheid over het toen nog kleinschalige land- en vruchtgebruik leidde geregeld tot twisten tussen geallieerde gemeenten van het Graafschap Loon enerzijds en van de abdij van Thorn anderzijds. Over dit gebied bestond geen discussie daar het steeds onder water stond. Het KB van 1865 beval drooglegging van de moerassen via de aanleg van de Lossing of Emissaire. Vanaf 1890 is de Watering Grootbroek actief met drooglegging om speculatieve redenen. - Stamproyerbroek : De aanleg van de Lossing was onvoldoende om het gebied te ontwateren. Daarom werden bijkomende grachten (o.a. de Neerbroeklossing) gegraven. Dit betekende een stimulans voor de turfuitbating en leidde tot de omvorming van moeras in bos. Het Stamproyerbroek is thans volledig beschermd als landschap - Grootbroek : Komt reeds voor als bos op de Ferrariskaart - Urlobroek : Lappedeken van weilanden, Elzenbroekbosjes en Eiken-berkenbosjes - Zig : Op de Ferrariskaart is het gebied aangeduid als beemdgebied. Door het graven van de Lossing wordt de waterhuishouding aangetast. De veenbodem wordt ontgonnen hetgeen acht vijvers doet ontstaan. Na 1955 worden de vijvers afgelaten en beplant met Populier. Het gebied wordt thans hersteld door de Stichting Limburgs Landschap. - Mariahof-De Luysen : Open water en wetlands (ingericht door de VLM).

Verstoring:

Instandhouding ontwatering van het gebied Recreatiedruk (Wautershof, Mariahof, Vosseven, ...) Deze beide verstoringen verbeteren naarmate de gebieden in natuurbeheer zich uitbreiden.

Herkenbaarheid:

3

Samenhang:

3

Gaafheid:

2

Beleidswenselijkheden:

Heroriëntering van het waterbeheer (Watering Grootbroek) gericht op het behoud en herstel van natuur- en landschapswaarden. Streven naar afstemming van beheer tussen verschillende terreinbeheerders om te komen tot een eenheid natuur op landschapsschaal.

3.2.3 R70014 - Benedenkoop van de Abeek

Wetenschappelijke waarde:

Vanaf de bron tot voor Reppel behoort het valleigebied tot het Kempens plateau. Vanaf Reppel is er een vrij bruuske daling van meer dan 10 meter naar de Vlake van Bocholt. De Abeek vloeit in noord-oostelijke richting. Ze snijdt vrij diep (5-10 m) in het Kempens plateau. De midenloop wordt sterk beïnvloed door kwel.

Historische waarde:

Toposequentie watermolens, te wijten aan het groot verval dankzij de overgang van het Kempens Plateau (vlak dal), naar de Vlake van Bocholt (vlak dal). De beekvallei was hoofdzakelijk in gebruik als hooiland (tot op vandaag komen veel 'verruigde hooilanden' voor'. De vele bronnen werden via een stelsel van zouwen naar de beek geleid. Een aantal plaatsen in de beekvallei werden bevoerd met beekwater (in overleg met de molenaar) om de mineralenbalans van de bodem weer aan te vullen. In de vallei werd tot na WO1 turf ontgonnen. Uit toponymie kan afgeleid worden dat in de vallei vlas werd geroot.

Herkenbaarheid:

3

Samenhang:

3

Gaafheid:

3

Beleidswenselijkheden:

Verdere uitbouw van het natuurbeheer in deze vallei via verwerving of beheersovereenkomsten met de landbouw.

3.2.4 R70019 – Gedegreerde bocage rond de Zuurbeek

Wetenschappelijke waarde:

Mozaïek van kleine ecologisch waardevolle percelen : weilanden, bosjes, oude houtkanten (statige Zomereiken), heiderelicten. Verschillende percelen zijn in beheer van natuurverenigingen (o.a. 't Hasselterbroek, ...).

Historische waarde:

Restant van een oud bocagelandschap rondom de Zuurbeek en de Drespenierbeek met relictten van houtkanten, heide, microreliëf, oude bosjes.

Verstoring:

Maïszering en ontwatering door de landbouw.

Esthetische waarde:

Het gaat om één van de mooiste halfopen tot open oude cultuurlandschappen in Noord-Limburg.

Herkenbaarheid:

2

Samenhang:

2

Gaafheid:

2

Beleidswenselijkheden:

Behoud extensieve landbouw in combinatie met natuurbeheer. Herstel bocage door aanleg beheer van kleine landschapselementen.

3.2.5 R70077 – Landbouwgebied Tongerlo

Wetenschappelijke waarde:

Groot aaneengesloten open akkergebied op plaggen.

Historische waarde:

Typische oude open communautaire akker op plaggen (heidepodstalsysteem) ten noorden van Tongerlo, contrasterend met de gesloten individuele akkers op plaggen tussen Opitter en Panhoven en rond 't Hasselt. Deze kleinschalige gesloten landbouwlandschappen zijn vandaag veel opener, maar de oude parcelering is redelijk goed herkenbaar. Ferrariskern Tongerlo grotendeels bewaard, gelegen langs de Itterbeek, met o.a. abdij, twee watermolens en de Sint-Jozefbrouwerij. Het gebied is rijk aan verspreide hoeves (met toponiem) die terug te vinden zijn op de Ferrariskaart, o.a. (niet limitatief) : - Hulstboshof - Filipkenschof - Houbenhof - Carenhof - Schassenhof - Bisschopshof - Reynershof - Spreeuwershof - Stratemanshof

Verstoring:

Verstedelijking vanuit Bree. Intensieve landbouw.

Herkenbaarheid:

2

Samenhang:

2

Gaafheid:

2

Beleidswenselijkheden:

Extensivering van landbouw.

3.2.6 R70022 – Kernvlakte van Bocholt

Wetenschappelijke waarde:

Dit vlakke gebied met een hoogteligging van ca 35 meter is door een gebrekkige natuurlijke ontwatering van nature uit moerassig. Vroeger bestaande uit moerasbossen, natte heides en vennen zoals blijkt uit de Vandermaelenkaart.. Thans nog steeds vochtig gebied met enkele resten van

vennen, doorsneden door de Bosbeek en de Itterbeek en vele kunstmatig gegraven afwateringskanalen.

Historische waarde:

Concentratie archeologische vondsten uit Steen- en Metaaltijden. Daar het gebied vroeger een uitgestrekt moerasgebied is, betreft het een relatief jong cultuurlandschap met uitzondering van De Brand. De Brand : uniek zeer kleinschalig weidelandschap met kleine bosjes, meest intacte voorbeeld van oude bocage in Vlaanderen, structuur goed herkenbaar op de Ferrariskaart, Vandermaelenkaart en Kadastrale reductie, dit ondanks kavelvergroting tijdens de jaren '70. Jagersborg en Harenne : bosgebied en natuurreservaat met rechtlijnig afwateringspatroon, deels historisch stabiel bos, archeologisch steentijd-metaaltijdsite. Geisterseheide : 19de eeuwse heideontginning met regelmatig ontsluitings- en ontwateringspatroon. Zeer fraai voorbeeld van een neo-bocage. Tösh : kleinschalig valleilandschap van de Bosbeek en haar zijloop, de Kleine beek, met mozaïek van natuur en extensieve landbouw. Beschermd als landschap. Voorshoven : restant van communautaire akker op pluggen langsheen straatdorp. De Basdonk : Zandige hoogte in een moerassig terrein. De Simpel - Dijken : gebied met restantjes historisch stabiel bos.

Verstoring:

Ontwatering Intensieve landbouw (waaronder intensieve veehouderij) Recreatie (o.a. Batven)

Esthetische waarde:

Visueel zeer aantrekkelijk kleinschalig landschap.

Herkenbaarheid:

3

Samenhang:

3

Gaafheid:

3

Beleidswenselijkheden:

Behoud van de kleinschalige landbouw en bocage in het unieke kleinschalige landschap "De Brand" via beheersovereenkomsten en/of landinrichting. Dit gebied biedt enorme potenties voor landschapsbeheer in een uitgestrekt gebied.

3.2.7 R70079 – Gremelslo

Wetenschappelijke waarde:

Enkele verspreide pluggenbodems doorsneden door de vallei van de Witbeek.

Historische waarde:

Akkergebied ten tijde van Ferraris omgeven door hagen, thans grootschalig en open, maar met talrijke hoeven die reeds terug te vinden zijn op de Ferrariskaart.

Herkenbaarheid:

2

Samenhang:

2

Gaafheid:

1

3.2.8 R70027 – Vallei van de Itterbeek

Wetenschappelijke waarde:

Smalle en diep ingesneden valleien van de Itterbeek en Eetsvelderbeek stroomopwaarts Oplitter. Biologisch waardevolle valleien.

Historische waarde:

Steentijdsites. De valleien en de omliggende gehuchten en landbouwdorpen hebben hun configuratie relatief goed bewaard : - De Itterbeek heeft een toposequentie van watermolens, ten zuiden van de Itterbeek, richting Neerglabbeek komen een aantal percelen Ferrarisbos voor, - Gruitrode, gelegen langs de Itterbeek met unieke Commanderie, kerk, pastorie en vele kapellen, - Wijshagen en Betseveld, met beperkte plaggencomplexen gelegen langs de noordzijde van de Eetsvelderbeek, - het akkercomplex op plaggen van Groot Roy (Gruidrode), Mouseven (Muisven) en Meermanshoch (Ophoven) - Redelijk wat Ferrarisbos ten noorden van de Eetsvelderbeek ter plaatse Steenberg.

Herkenbaarheid:

2

Samenhang:

2

Gaafheid:

2

Beleidswenselijkheden:

Invoer van een aangepast beheer (maaïen, begrazen, ...) in de beekvallei. Verminderen en beperken van het aantal illegale weekendhuizen.

3.2.9 R70078 – Communautaire Akker Neeroeteren

Wetenschappelijke waarde:

Groot aaneengesloten akkercomplex op plaggen.

Historische waarde:

Communautaire akker van Neeroeteren goed waarneembaar op Ferrariskaart omgeven door straatgehuchten Solt, Waterlooos en Voorshoven. Deze werden uit de Relictzone gelaten omwille van de sterke verstedelijking. Vandaag nog steeds open landbouwgebied. Ontsluitingspatroon op de ferrariskaart nog goed herkenbaar.

Verstoring:

Verstedelijking van de straatgehuchten.

Esthetische waarde:

Mooie zichten op de steilrand.

Herkenbaarheid:

2

Samenhang:

1

Gaafheid:

3.2.10 R70031 – Wateringen Armenbos

Wetenschappelijke waarde:

Het betreft het belangrijkste deel van de puinkegel van de Maas. Meest westelijke Oude Maas. De Beek : Kleinschalige vallei. Wateringen De Bek : Hoge biologische waarde. Bergerven : Natuurgebied met heiderelicten beheerd door de Stichting Limburgs Landschap.

Historische waarde:

Wateringen, De Bek : Op de Ferrariskaart volledig heidegebied ('Nederheyde'). Naar aanleiding van de hongersnood in 1846-1847 en de nood aan hooi voor de paarden van het kamp van Beverlo werden hier twee vloeiveiden aangelegd. Deze wateringen zijn nog vrij intact, alhoewel niet meer functioneel. Rubbengoed : Domein met percelering en bos goed herkenbaar op de Kadastrale Reducties (1852). Kasteel omgeving Sippernau : Kasteel op de Ferrariskaart aangeduid als 'Chateau de Supernauwen'. Enkele bospercelen teruggaand op de Ferrariskaart, Thans drevenrijk gebied.

Verstoring:

Dreiging ontgrinding Recreatie (Bergerven)

Esthetische waarde:

Kleinschalig gebied. Zichten op de steilrand.

Herkenbaarheid:

3

Samenhang:

3

Gaafheid:

2

Beleidswenselijkheden:

In stand houden Wateringen. Vrijwaren van dit gebied van grindontginning. Vrijwaren steilrand van bebouwing en recreatieve ontwikkeling.

3.2.11 R70028 – Heppeneert-Elen

Wetenschappelijke waarde:

Historisch permanente graslanden in de uiterwaarden. Kronkelwaardgeulen ontstaan door het buitenwaarts verschuiven van de Maasbedding. Bijzonder mooie voorbeelden komen voor ten zuiden van Heppeneert, eveneens aangegeven op de Tranchotkaart. De jongste Maasverschuiving gebeurde bij Heppeneert.

Historische waarde:

Gebied getekend door de Maas. Heppeneert : Straatdorp goed herkenbaar op de Ferrariskaart met intacte uiterwaarden met historisch permanent grasland en stabiele percelering. Elen : Historische plaats met Steentijdvondsten, Romeinse begraafplaats, Merovingische site. Toponiemen 'Steenkamp' en 'Keizerskamp'. Verspreide boerderijen in het landbouwgebied waaronder het Nuchelenhof en het Kraaienboshof.

Esthetische waarde:

Oude Maasmeanders bepalen het ontsluitings- en kavelpatroon.

Herkenbaarheid:

3

Samenhang:

3

Gaafheid:

3

Beleidswenselijkheden:

Tegengaan van verstedelijking. Inschakeling van de uiterwaarden in het Grensmaasproject.

3.2.12 R70025 – Paraboolduin OpglabEEK

Wetenschappelijke waarde:

Zeer grillige paraboolduin gelegen ten noorden van OpglabEEK als geomorfologisch relict, inclusief uitwaaiingspannen. Meerdere malen secundair verwaaid omwille van de aan-wezigheid van overstoven horizonten. Hoge natuurwaarden. Aanwezigheid van het Vlaams natuureservaat Oudsberg, Heidevelden en uitgestrekte bossen met heiderelicten.

Historische waarde:

Uiterst interessant gebied in archeologisch opzicht : steentijdsites, Metaaltijdsites, Romeinse nederzettingen met oa grafvelden uit de bronstijd, grafvelden uit de Middeleeuwse tijd, ... De paraboolduin heeft het kortste been langsheen de Bosbeekvallei, omarmd Louwel en strekt zich westelijk uit tot op het militair domein. De paraboolduin is duidelijk weergegeven op de Ferrariskaart waar hij volledig is gelegen binnen heidegebied. Zowel de paraboolduin als het omliggende heidelandschap werden tijdens de 19e eeuw bebost hetgeen aanleiding gaaf tot een zeer uitgestrekt boscomplex dat reikt tot aan de rand van het Kempens plateau. Bij het Gruitroderbos en Solterheide gebeurde de bebossing volgens een strakke geometrie.

Verstoring:

Recreatie. Intensieve landbouw.

Esthetische waarde:

Zichten op de paraboolduin. Zicht vanaf de Oudsberg op de Kempen.

Sociaal-culturele waarde:

Belangrijke recreatieve waarde.

Herkenbaarheid:

3

Samenhang:

3

Gaafheid:

2

Beleidswenselijkheden:

Verdere bescherming van de volledige paraboolduin (bestaand staatsnatuureservaat). Beperken recreatiedruk. Omvorming van het bosgebied.

3.2.13 R70030 – Vallei van de Bosbeek

Wetenschappelijke waarde:

De Bosbeek ontspringt thans ter hoogte van de mijnterrils van Waterschei waar de voormalige Bosbeek afgetapt werd door de Stiemerbeek. De vallei van de Bosbeek is tussen zijn oorsprong en Neeroeteren geomorfologisch interessant door zijn diepe en asymetrische insnijding in terrassen waardoor een variatie aan abiotische omstandigheden ontstaat. Deze asymetrische dalwand kent bovendien uitgesproken droogdalen : Kale haag te As, Houw en Dorne te Opoeteren. De bovenloop van de Bosbeek is door mijnverzakkingen beïnvloed met een reliëfinversie tot gevolg.

Historische waarde:

De Bosbeek heeft zijn sterke meandering relatief goed bewaard. Op de Bosbeek is een toposequentie van watermolens gelegen tussen As en Opoeteren. Enkele verstoringen niet te na gesproken (weekendhuisjes, intensieve landbouw, Florina) heeft de Bosbeekvallei haar kleinschalig natuurlijk bodemgebruik behouden. Langsheen de Bosbeek merken we op de Ferrariskaart een aantal woonkernen en gehuchten die tot op vandaag hun typisch karakter hebben bewaard : - Houw : uniek voorbeeld van een straatgehucht in een droog zijdal met relictten Ferrarisbos en een intacte historische percelering (kadastrale reducties vergeleken met orthofoto's) - Dorne en Niel : kleine landbouwenclave eveneens gelegen in droogdalen (droogdal Dorne en droogdal Kale haag); meerdere oude kleine langgevelhoeven uit de 18e eeuw komen in deze gebieden nog voor; tijdens de 19e eeuw werd het landbouwareaal van Niel en Dorne zeer sterk vergroot door planmatige ontginning van de heide volgens dambordpatroon; typische bebossing komt voor binnen dit landbouwgebied langsheen de grens tussen Niel en Dorne. - As : inmiddels is de communautaire akker grotendeels verstedelijkt en verbost; Gotische St-Aldegondiskerk, verschillende langgerekte hoeven uit de 19 de eeuw - Zevenhuizen : gehucht in de heide (op de Ferrariskaart 'Op de Heyde' genoemd) met klein akkercomplex op plaggen dat zijn configuratie goed heeft bewaard.

Verstoring:

Weekendhuisjes in de vallei. Delfstofwinning te Dorne.

Esthetische waarde:

Kleinschalig gesloten landschap. Visueel interessant valleireliëf.

Herkenbaarheid:

3

Samenhang:

3

Gaafheid:

3

Beleidswenselijkheden:

Vrijwaren beekvallei van weekendhuisjes. Bescherming van de vallei door verdere aankopen (gebieden reeds in beheer van Natuurreservaten vzw).

3.2.14 R70043 – Klaverberg

Wetenschappelijke waarde:

Gefixeerde duinen van de Klaverberg. Heiderbos te As (Jeneverbesreservaat).

Historische waarde:

Archeologisch belangrijk gebied : Oudere Steentijdvondsten-Metaaltijd-Romeinse nederzettingen. Relatief oud bos op gefixeerde stuifzanden. Verspreide heiderelicten.

Verstoring:

Weekendverblijven.

Esthetische waarde:

Zicht op de terrils van Waterschei.

Herkenbaarheid:

2

Samenhang:

3

Gaafheid:

1

Beleidswenselijkheden:

Natuurgetrouw bosbeheer.

3.2.15 R70046 – Mijn Waterschei & Zwartberg

Wetenschappelijke waarde:

Geologische waarde van de terrils. Ecologische waarde van de terrils (typische terrilflora)

Historische waarde:

Archeologisch belangrijke zone : Oudere Steentijdvondsten-Metaaltijd-Romeinse nederzettingen, Zeer belangrijke cluster met mijnindustriële archeologica : - 6 tuinvijken met monumentale dreven, woontypologieën volgens tuinvijkgedachte met o.a. Eendensquare, Cockerilplaats, - terrils : 2 te Zwartberg, 2 te As (terrils van Waterschei) - André dumontmijn (Waterschei) en Zwartbergmijn met schachtbokken, mijngebouwen, . - gave ingenieurs- en directeurswoningen te Zwartberg Waterschei : cluster mijnindustriële erfgoed. Voor 1900 was er geen industrie in Genk. De mijnactiviteiten begonnen met proefboringen bij het begin van de 20e eeuw. In 1917 haalde Winteslag als eerste steenkool boven. Waterschei en Zwartberg volgden in 1924 en 1929.

Verstoring:

Voetbalstadion KRC Genk.

Esthetische waarde:

Wijdse zichten vanaf de terrils van Waterschei.

Sociaal-culturele waarde:

Getuigensite van het mijnverleden.

Herkenbaarheid:

2

Samenhang:

3

Gaafheid:

2

Beleidswenselijkheden:

Behoud van de typische tuinvijken (bouwverordening, bescherming). Vernieuwde functievervulling voor de mijnterrein met respect voor het bouwkundig patrimonium. Opname terrils bij het natuurgebied te As. Vrijwaring terrils van bebouwing (oa windturbines).

3.2.16 R70042 – Platte Lindenberg-Mechels Bos

Wetenschappelijke waarde:

Geomorfologische waarde : De grillig ingesneden steilrand is hier quasi intact. Biologisch waardevol oud bosgebied, gelegen binnen het Nationaal Park der Hoge Kempen met enkele heiderelicten en vennen.

Historische waarde:

De volledige zone rondom de steilrand heeft een hoge archeologische waarde en potentie. Talrijke vondsten zijn bekend uit de steentijd. Enkele metaaltijdsites. Op de Ferrariskaart komt reeds een uitgestrekt langgerekt noordoost-zuidwest gericht boscomplex voor langs de bovenzijde van de steilrand, dus op het plateau. Dit bos komt thans overeen met het boscomplex Platte Lindenberg, Dilsenerbos, Lanklaarderbos, Mechelse bos dat ook in de tussenliggende periodes niet werd ontbost en dus te beschouwen is als historisch stabiel bos. De blijkbaar boomrijke heide die op de Ferrariskaart voorkomt ten westen van dit bos werd in de loop van de 19e eeuw bebost en komt overeen met het bosgebied Bosheide (toponiem !). De vennen die op de Ferrariskaart zijn aangeduid komen vandaag nog voor. Het betreft het Heuvelsven en enkele kleinere vennen.

Verstoring:

De belangrijkste bestaande verstoring bestaat uit twee totaal afgezonderde woonwijken (Nieuwe Homo en Grote Homo) en het industrieterrein 'Op de Berg'. Een potentiële bedreiging (zones thans uitgesloten) vormt berggrindwinning of landschapsvreemde nabestemming van grindgroeven. Tot slot is het gebied doorsneden door de gewestweg N75 (Europalaan - Boslaan) die Genk met het Maasland verbindt.

Esthetische waarde:

Zichten van de steilrand op de Maasvallei en omgekeerd

Herkenbaarheid:

2

Samenhang:

2

Gaafheid:

2

Beleidswenselijkheden:

Verdere omvorming naar natuurgericht bosbeheer. Bescherming van de steilrand als geomorfologisch relict. Uitdoving van de woonfunctie in de wijk "Nieuwe Homo" van de industriezone "op de berg". Ecologische nabestemming grindgroeve Algri, LKW en Bormans. Inpassing binnen het Nationaal Park der Hoge Kempen waarbij een natuurlijk beheerde eenheid op landschapsschaal kan ontstaan.

3.2.17 R70040 - Bos van Dilsen

Wetenschappelijke waarde:

Geomorfologische waarde : intacte onbebouwde steilrand van het Kempens plateau

Historische waarde:

De zone langs de benedenzijde van steilrand is zeer rijk aan archeologica met vooral steentijdvondsten en in mindere mate Metaaltijdvondsten. Deze relictzone is gelegen binnen het voormalige uitgestrekte heidegebied 'Gersten Bosch Heyde' volgens de Ferrariskaart dat zich uitstrekt tussen de gehuchten Houthuysen (thans omg. Wintershoeve - Ertevelden) en Lanclaert (Lanklaar) enerzijds en de steilrand anderzijds. Momenteel bestaat de relictzone uit de bossen van noord naar zuid : Platte Lindenberg, Stokkembos, Reinkensheide, Gerstenbos en Teutelberg, allen gelegen beneden de steilrand van het Kempens plateau. Grote gedeelten bos te Gerstenbos, Reinkensheide en Platte Lindenberg werden reeds aangeplant tijdens de eerste helft van de 19e eeuw en zijn dan ook aangeduid op de Vandermaelenkaart en de kadastrale reducties (ca 1840).

Verstoring:

Recreatieve (verblijfsrecreatie) en industriële ontwikkeling bedreigen het gedeelte ten zuiden van de N-75.

Esthetische waarde:

Fraai zichten vanaf de steilrand op de Maasvallei en de mijn van Eisden en omgekeerd.

Herkenbaarheid:

2

Samenhang:

2

Gaafheid:

2

Beleidswenselijkheden:

Beschermen vrij intacte beboste steilrand. Tegengaan industrialisatie langs de N75.

3.2.18 R70039 – Meander van Stokkem

Wetenschappelijke waarde:

Meandertrein bestaande uit een aaneenschakeling van oude Maasmeanders met typische sinuositeit in verschillende stadia van verlanding.

Historische waarde:

Deurlingsweerd : Uiterwaard omsloten door verlandende oude Maasarm waarin het gehucht Booien op een verhevenheid is gelegen. Percelering van Kadastrale Reductie (1852) zeer goed herkenbaar. Ganzenweerd : Weerd ten zuiden van Stokkem met historisch stabiele percelering. Stokkem : Historische havenstad aan de Maas voor de doorbraak nabij Obbicht. Weinig verstedelijkte structuur redelijk goed herkenbaar. Dilsen : Oude kern. Archeologische site met Romeinse vondsten. Middeleeuwse motte. Merovingische site. Dorpskernverschuiving na aanleg van de Napoleonweg. Beschermd dorpsgezicht met kasteel en molen 'de wachter'. Booien : Historisch gehucht verheven in de alluviale vlakte. Ommerstein : Kasteelpark langs de de oude Maasmeander.

Verstoring:

Grindwinning Negenoord en grindwinning Meerheuvel verstoren deze meandertrein in belangrijke mate en werden uit de relictzone gehouden.

Herkenbaarheid:

3

Samenhang:

2

Gaafheid:

1

Beleidswenselijkheden:

Vrijwaren intact uiterwaardenlandschap van verdere ontgrinding. Landschapsherstel van de bestaande grindwinningsplaat via inschakeling in het Grensmaasproject.

3.2.19 R70050 – Maaswinkel

Wetenschappelijke waarde:

De Grensmaas is van nature uit een sterk meanderende stroom, die zich binnen de alluviale vlakte geregeld verplaatst heeft. Getuige hiervan in het landschap van Maaswinkel zijn de talrijke stroomgeulen die in alle stadia van verlanding terug te vinden zijn. Enkele beken volgen de oude Maasbeddingen (de Kikbeek en de uitgedroogde Langbroekbeek). Het kleine Kraaienbos is een uniek voorbeeld van een stroombegeleidend hardhoutoobos langs de Maas. Meerdere percelen zijn in beheer als natuurreservaat. Het gebied omvat een paar ontginningszones van voormalige ambachtelijke steenbakkerijen waar alluviale Maasklei werd gewonnen.

Historische waarde:

Archeologische site van de Noormannen tijdens de 9de eeuw en Middeleeuwse vondsten van de 11de eeuw. De perceelsstructuur van nagenoeg de volledige relictzone is vrij constant gebleven zo blijkt bij vergelijking van de kadastrale reducties (ca 1840) met de orthofoto's (1990). Het betreft dan ook een relatief intact uiterwaardgebied. Ter plaatse van de Maaswinkel komt het lijnpad voor de trekvaart langs de Maas ook tot zijn recht door de aanwezigheid van het 'Maaskruis': een offerkruis waar geofferd werd vooraleer paard en begeleider de Maas al wadend overstaken. Belangrijke concentraties bouwkundig erfgoed: - Leut: Neo-Romaanse kerk (1875-1876) met pastorie (1866) en gemeentehuis, aantal dorpswoningen en kleine hoeven. - Kasteel Vilain XIII (Gotisch en Classicistisch) met park. - Vucht: Neo-classicistische (1840-1849) kerk, gemeentehuis (1955), pastorie en enkele kleine hoeven uit de 18e en 19e eeuw. - Meeswijk: talrijke hoeven - Mazenhoven: dijkgehucht met meerdere hoeven

Verstoring:

Voormalige grindwinningsplas (zogenaamde groeve Bex) en recreatief gebruik ervan

Esthetische waarde:

Zichten over de Maas. Relatief open uiterwaardenlandschap.

Herkenbaarheid:

3

Samenhang:

3

Gaafheid:

2

Beleidswenselijkheden:

Versterking van de natuurwaarden van het gebied en tegengaan intensivering landbouw (maïs). Vrijwaren van grindwinning (zoals ooit voorzien in een ontwerp-gewestplan).

3.2.20 R70048 – Onder de Berg

Wetenschappelijke waarde:

Geomorfologische waarde : steilrand van het Kempens plateau. Uitgestrekt gebied met relatief ongestoorde bodems. Landduinen ter hoogte van Onder de Berg. Gebied met uitzonderlijke natuurwaarden omwille van de grote abiotische variatie, de uitgestrektheid en het historisch stabiel bodemgebruik.

Historische waarde:

De steilrand tussen Onder de Berg en Molenberg is archeologisch interessant met meerdere steentijdvondsten. In het gebied werden ook vondsten gedaan uit Metaaltijd en Romeinse tijd. De relictzone komt overeen met de woeste gronden op de Ferrariskaart, bestaande uit een groot aaneengesloten gebied met bos, heide en bosheid tussen de gehuchten Daelgremi (Daalgrimbië), Gremi (Opgrimbië), Daelwesent (Daalwezet) en Wesent (Hoogwezet) enerzijds en de steilrand anderzijds. De bossen rond het kasteel van Daalbroek en een deel van het Pietersembos komen reeds voor op de Ferrariskaart en zijn onafgebroken bebost gebleven. Het grootste deel van het Pietersembos was bosheide ten tijde van Ferraris en werd in het begin van de 19e eeuw bebost. Op de Vandermaelenkaart is het volledige Pietersembos als bos aangeduid. Het Mechelse bos, werd voor wat het deel beneden de steilrand betreft, aangelegd na 1850. Tussen al deze bossen komen historisch stabiele natte en droge heiden voor langsheen de Ziepbeek, Onder de Berg en te Neerharenheide. In het gebied komen meerdere vennen (oa Ven onder de Berg) voor, waarvan er een aantal werden vergraven tot vijvers (Juffrouwenvijver, Aspermansvijver,) Intacte beboste omgeving vna het kasteel Daalbroek.

Verstoring:

Recreatie (camping Kikmolen, crosscircuit Duivelsberg, vakantieoord Molenberg, recreatiedomein Zonnevijver) in de mate waarin deze ongecontroleerd gebruik maakt van het natuurlandschap. Grootschalige ontwikkelingen op het mijnterrein Eisden die afbreuk zouden doen aan de industrieel-archeologische waarde van de site.

Esthetische waarde:

Zichten op en van het mijnterrein met gerestaureerde mijngebouwen, schachtbokken en mijnterrils. Uitgestrekte vergezichten vanaf de steilrand en vanaf de ingesneden Ziepbeek over het Maasland. Zichten op de beboste steilrand (oa vanuit de kern van Maasmechelen).

Sociaal-culturele waarde:

Mijncités gebouwd volgens de tuinwijkgedachte. Mijngebouwen, schachtbokken en terrils getuigen van het mijnverleden.

Herkenbaarheid:

2

Samenhang:

3

Gaafheid:

3

Beleidswenselijkheden:

Opname van dit gebied in het ruimere Nationaal Park der Hoge Kempen. Beperken recreatiedruk vanuit invalspoorten (Molenberg vakantieoord, Mijnterrein Eisden, Kikmolen, recreatiegebied Zonnevijver) in het bijzonder voor hardere recreatievormen.

3.2.21 R70052 – Mechelse heide – Heiwijk

Wetenschappelijke waarde:

Grootste aaneengesloten natuurgebied van Vlaanderen bestaande uit heide- en bosgebieden met unieke of uitzonderlijke natuurwaarden. Kern van het landschapspark Hoge Kempen, grotendeels in

beheer als natuureservaat, bosreservaat, koninklijk domein, ... Door de Ziepbeek en Kikbeek diep ingesneden steilrand van de het Kempens Plateau. Geologische vensters ontstaan door delfstofwinning.

Historische waarde:

Archeologische vondsten (Steentijd) langsheen de steilrand. Ten tijde van Ferraris was dit een aaneengesloten heidegebied, plaatselijk bosheide. De insnijding door de Ziepbeek en Kikbeek is bijzonder fraai op de Ferrariskaart. Heiwijk, Pietersembos, Roelerheide : Planmatige heidebebouwingen eerste helft 19de eeuw, typisch gelegen aan de rand van de gemeente : de rand van Maasmechelen met Zutendaal voor wat de bossen van Heiwijk betreft; de rand van Lanaken met Maasmechelen voor wat Pietersembos betreft, de rand van Lanaken met Zutendaal voor wat Roelerheide betreft.. Zeer grote heideoppervlakten : de droge Mechelse Heide met verschillende vennen en vochtige heide in de valleien van de Ziepbeek. Ook recentere bebouwingen in het gebied.

Verstoring:

Grote grind- en zandwinningen : zandgroeve Opgrimbe, zandgroeve Mechelse Heide, grindgroeve Mechelse Heide, Groeve Lieben, die allen aantastingen vormen van het historisch stabiel bodemgebruik, van de steilrand en van de waterhuishouding. Bebouwing in het koninklijk domein. Doorsnijding door infrastructuur (E314, weg naar Heiwijk).

Esthetische waarde:

Groot aaneengesloten heidelandschap. Mooie zichten op en vanaf de steilrand.

Herkenbaarheid:

3

Samenhang:

2

Gaafheid:

2

Beleidswenselijkheden:

Professionele uitbouw van het Nationaal Park Hoge Kempen in functie van landschapsbeheer op macroschaal. Tegengaan verdere landschapsaantasting (ontginningen, klooster koninklijk domein, ...). Landschapsherstel (herinrichting groeven). Landschapsontsnippering (opheffen wegenis).

3.2.22 R70058 – Rekem-Uikhoven

Wetenschappelijke waarde:

Uiterwaardenlandschap. Oude Maasmeanders.

Historische waarde:

Archeologica : Steentijd-Metaaltijd-Romeinse tijd. De huidige Maasdorpen zijn Frankische stichtingen uit de vroege Middeleeuwen. Ze hebben een aan het fysisch milieu aangepast T-vormige aanleg waarbij één straat evenwijdig loopt met de Maas en de andere hierop min of meer loodrecht georiënteerd westwaarts in de richting van de steilrand loopt. Dit nederzettingsspatroon bleef binnen deze relictzone o.a. gaaf bewaard in de oude dorpskernen van Boorseme, Kotem en Uikhoven. - Oud Rekem : voormalige baronie langsheen de Zuid-Willemsvaart met destijds o.a. eigen leger, Romeinse en Middeleeuwse archeologica, vele beschermde gebouwen, - Kotem : Neo-Romaanse kerk (1891), gemeentehuis, aantal L-vormige en gesloten hoeven uit 19e eeuw. - Boorseme : Classicistische kerk (1791), aantal kleine hoeven uit de 19e eeuw, pastorie (1787) - Uikhoven : Neogotische kerk (1855-1939), pastorie, aantal dorpswoningen uit de 19e eeuw De uiterwaarden van Kotem en Uikhoven hebben een historisch stabiele percelering en zijn relatief gaaf bewaard gebleven.

Esthetische waarde:

Zichten over de Maas.

Herkenbaarheid:

3

Samenhang:

2

Gaafheid:

2

Beleidswenselijkheden:

Kernversterking Maasdorpen en tegengaan lintbebouwing. Behoud relatieve kleinschaligheid in de landbouw, tegengaan maïsizing van het landschap. Vrijwaren van grindontginning. Versterking natuurwaarden.

3.2.23 R70063 – Bossen en kasteelparken te Munsterbilzen

Wetenschappelijke waarde:

Gebied tussen de afbuiging van de Demer te Spurk en de zuidwestelijke steilrand van het Kempens plateau, sterk dooraderd door een complex van beken afwaterend naar de Demer met reeds ten tijde van Ferraris vele plassen ontstaan door ontvening. De belangrijkste beken die het Kempens plateau in deze richting afwateren zijn de Bezoensbeek, de Stalkerbeek en de Molenbeek. Ecologisch zeer gevarieerd en rijk gebied met oa De Hoefvaart - Gellikerheide en de vele plassen in de beekvalleien en het kasteelparkenlandschap interessant voor water- en moerasvogels.

Historische waarde:

Archeologisch zeer rijk gebied zowel voor Steentijd, Metaaltijd, Romeinse tijd als Middeleeuwen onder andere omvattende de site Graf van Eigenbilzen en de site Jonckholt. Ten oosten van het Albertkanaal kwam eertijds heide voor, thans voornamelijk naaldbos. Ten westen van het kanaal komt een uitgestrekt loofbos-kasteelparkcomplex voor dat zijn configuratie zoals aangeduid op de Ferrariskaart grotendeels heeft behouden. Dit complex bestaat uit : - het kasteel Groenendaal met landschappelijke tuin, vijverpartijen en loofbossen - het kasteel Zangersheide (Groot Zangerij op Ferrariskaart) met omgevende loofbossen - de ruïne van het kasteel Jonckholt - het verdwenen kasteel Klein Zangerij (Ferrariskaart) dit alles geënt op een reeds op de Ferrariskaart voorkomende kaarsrechte dreef vanuit Munsterbilzen. In de beekvalleien komen vele historische vijvers voor.

Esthetische waarde:

Gevarieerd kleinschalig parklandschap. Zichten op en vanaf de zuidwestelijke steilrand van het Kempens plateau.

Herkenbaarheid:

3

Samenhang:

3

Gaafheid:

2

Beleidswenselijkheden:

Bescherming en versterking bosstructuur.

3.2.24 R70066 – Krijtland van Millem

Wetenschappelijke waarde:

De kerndorpen, behorend tot het open krijtplateau van Millen en hebben geen uitgesproken dalsite. Tot deze unieke "zwerm" van plateauneder-zettingen behoren Berg, Millen, Elst, Genoelselderen, Valmeer, Herderen, Vlijtingen, Rosmeer, Hees, Veldwezelt, Kesselt, Lafelt, Vroenhoven, Riemst, Heukelom en Zichen-Zussen-Bolder. Geomorfologisch interessant is verder ook het voorkomen van meerdere mergelgroeven (met inscripties) en van bouwkundig erfgoed waarin mergel is verwerkt. Vooral Kanne heeft een bijzondere ecologische waarde omwille van de kalkvegetatie. Daarnaast is het gebied faunistisch rijk met oa Das, Hamster, zeldzame akkervogels, vleermuizen, .

Historische waarde:

Archeologisch zeer rijke relictzone : - Meerdere Steentijdsites; - Meerdere metaaltijdsites; - Bandkeramisch site; - Zeer veel Romeinse resten en herkenbare Romeinse rechtlijnige onsluingsstructuur met meerdere Romeinse villacomplexen op regelmatige afstanden (kadastratie !), Romeinse nederzettingen, twee tumuli; - Middeleeuwse motte (villa's), (bandkeramische site); - Middeleeuwse burchtsite. Open-fieldlandschap met typische hoopdorpen, allen rijk aan bouwkundig erfgoed (vooral kerken, kapellen en vierkantshoeven) : - Eigenbilzen-Mopertingen, kerk met een aantal dorpswoningen, gesloten hoeven en twee straatdorpen; - Briegden, gehucht met enkele kleine hoeven; - Veldwezelt, groot hoopdorp met gesloten hoeven verspreid over de verschillende straten; - Hees, klein hoopdorp met kerk, pastorie, gemeentehuis en een aantal hoeven; - Rosmeer, hoopdorp met kerk, pastorie, aantal gesloten hoeven; - Lafelt, historisch gehucht omwille van de belangrijke veldslag die er plaatsvond op 2 juli 1747 met Kapel van Lafelt en Iers Kruis - Kesselt, hoopdorp met kerk en pastorie en concentratie van gesloten hoeven; - Vlijtingen, hoofddorp met kerk, pastorie en enkele hoeven; - Vroenhoven, straatdorp met kerk en twee gesloten hoeven aan de Pastoor Coudenstraat; - Kanne, kern met diverse geklasseerde panden en twee watermolens; - Herderen, hoopdorp met concentratie van vierkantshoeven; - Valmeer, straatdorp met gesloten hoeven aan de hoofdas; - Millen, belangrijk dorp met een aantal ruime vierkantshoeven, veertiende eeuwse burcht, kasteelhoeven, belangrijk laathof(hof van Eggertingen); - Sluizen : St-Servatiuskerk, beschermde Romaanse kerk, pastorie (uit midden XIXde eeuw), drie hoeven aan de Vizéweg en een sluisermolen. Streekeigen bouwmaterialen : In Millen, Valmeer en Zichen-Zussen-Bolder zijn meerdere, oude dorpswoningen in streekeigen mergelzandsteen uitgevoerd. Dit geldt a fortiori voor het Jekerdorp Kanne.

Verstoring:

Een bedreiging voor de landschappelijke authenticiteit van deze regio is de oprukkende lintbebouwing. Zo zijn de voorheen afzonderlijke gehuchten Bolder en Meer in een zeer korte tijdspanne volledig met mekaar vergroeid. De oude ruilverkavelingen in dit gebied (jaren 1970-1980) hebben de historische perceelstructuur en de aanwezige kleine landschapselementen (bermen, hagen) sterk verstoord.

Esthetische waarde:

Zeer wijde gezichten. Een dominant storend landschapselement in dit openfieldlandschap zijn de hoogspanningsleidingen.

Sociaal-culturele waarde:

Mergelgrotten met inscripties.

Herkenbaarheid:

3

Samenhang:

3

Gaafheid:

Beleidswenselijkheden:

Behoud van het zeer open karakter van dit gebied. Landschappelijke inpassing van bestaande en nieuwe leemgraverijen. Versterking van de hoopedorpen en tegengaan van uitzwerming en verlinting. Aanduiding van Zones Non Aedificandi ter bescherming van de visuele openheid. Ecologisch (vleermuizen!) en recreatief beheer van de mergelgroeven. Verhoging van de landschapsecologische rijkdom via streekeigen ecologische infrastructuur in het landbouwgebied. Erosiebeperkende maatregelen.

4 Inventarisatie historisch kaartmateriaal

4.1.1 Benodigd kaartmateriaal

Ferarriskaart

Het studiegebied wordt bedekt door volgende kaarten:

- kaartblad 186: Bree
- Kaartblad 187: Opoeteren
- Kaartblad 188: Reckem
- Kaartblad 189: Lanaken
- Kaartblad 207: Maaseik/Stockem
- Kaartblad 208: Maaseik/Stockem

Vandermaelen

Het studiegebied wordt bedekt door volgende kaarten:

- Kaartblad 4/16: Peer
- Kaartblad 5/13: Brée
- Kaartblad 5/14: Kessenich
- Kaartblad 9/4: Helchteren
- Kaartblad 9/8: Genk
- Kaartblad 9/12: Bilzen
- Kaartblad 10/1: Neeroeteren
- Kaartblad 10/2: Maeseyck
- Kaartblad 10/5: Reckem
- Kaartblad 10/9: Maastricht

MGI stafkaarten 1860 – 1920 en 1930 - 1955

Het studiegebied wordt bedekt door volgende kaarten:

- Kaartbladen 18-1/-2/-3/-5/-6/-7/-8
- Kaartbladen 26-1/-2/-3/-3/-4/-5/-6/-7
- Kaartbladen 34-1/-2/-3/-8

4.1.2 Digitaal beschikbaar historisch kaartmateriaal bij Anteagroup

Ferarriskaart

Geen

Vandermaelen

Geen

MGI stafkaarten 1860 – 1920 en 1930 - 1955

Geen

4.1.3 *Analoog beschikbaar historisch kaartmateriaal bij Anteagroup*

Ferarriskaart

- kaartblad 186: Bree
- Kaartblad 187: Opoeteren
- Kaartblad 188: Reckem
- Kaartblad 189: Lanaken
- Kaartblad 207: Maaseik/Stockem
- Kaartblad 208: Maaseik/Stockem

Vandermaelen

- Kaartblad 4/16: Peer
- Kaartblad 5/13: Brée

MGI stafkaarten 1860 – 1920

- Kaartbladen 18-1/-2/-3/-6/-7/-8 (in zwart-wit)
- Kaartbladen 26-1 (in zwart-wit)

MGI stafkaarten 1930 - 1955

- kaartblad 18 – Rekem (1939): Volledig op 1/40.000 (in zwart-wit)
- Kaartblad 26 – Maaseik (1939): Volledig op 1/40.000 (in zwart-wit)

4.1.4 *Digitaal beschikbaar historisch kaartmateriaal bij PCCE*

Ferarriskaart (300 dpi)

- kaartblad 186: Bree
- Kaartblad 187: Opoeteren
- Kaartblad 188: Reckem
- Kaartblad 189: Lanaken
- Kaartblad 207: Maaseik/Stockem
- Kaartblad 208: Maaseik/Stockem

Dépot de la Guerre (1871-1873), schaal 20.000

- 18_5 Meeuwen DPL (1872) (klein stukje van gemeente Bree)
- 18_5 : Me18_5 : Meeuwen DPL (1872) (klein stukje van gemeente Bree)
- 18_6 : Bree DPL (1872)
- 18_7 : Maeseyck DPL (1872)
- 18_8 : Ophoven DPL (1872)
- 26_1 : Gestel DPL (1872)
- 26_2 : Opoeteren DPL (1873)
- 26_3 : Stockheim DPL (1872) (van DPL staat gedeelte 26_4 op kaartblad 26_3)
- 26_6 : Sutendael DPL (1871)

- 26_7 : Reckheim DPL (1872)
- 34_2 : Veldwezelt DPL (1872)
- 34_3 : Neerharen DPL (1872) (bevat klein gedeelte van Lanaken)

Militair Cartografisch instituut, 2de editie (1932-1938), schaal 20.000

- 18_5 : Meeuwen ICM (1935) (klein stukje van gemeente Bree)
- 18_6 : Bree ICM (1935)
- 18_7 : Maeseck ICM (1936)
- 18_8 : Ophoven ICM (1935)
- 26_1 : Gestel ICM (1933)
- 26_2 : Opoeteren ICM (1932)
- 26_3 : Stockheim ICM (1936)
- 26_4 : Heppenert ICM (1932) (bevat heel klein gedeelte van Maaseik)
- 26_6 : Sutendael ICM (1933)
- 26_7 : Reckheim ICM (1936)
- 34_3 : Neerharen ICM (1935) (bevat klein gedeelte van Lanaken)

Militair Geografisch instituut, 2de editie (1970-1973), schaal 25.000

- 18_5_6 : Meeuwen_Bree (1970)
- 18_7_8 : Maaseik_Ophoven (1970)
- 26_1_2 : Waterschei_Opoeteren (1971)
- 26_3_4 : Stokkem_Heppeneert (1970-71)
- 26_5_6 : Genk_Zutendaal (1971)
- 26_7_8 : Rekem (1971)
- 34_1_2 : Bilzen_Veldwezelt (1973)
- 34_3_4 : Neerharen (1973)

5 Bronvermelding

Landschapsatlas:

Vectoriële versie van de Vlaamse landschapsatlas, toestand 31/03/2001, opgemaakt door MVG, LIN, AROHM, Afd. monumenten en landschappen, GIS-Vlaanderen.

Beschermingen:

Vectoriële versie van de Beschermd Landschappen, Stads- en Dorpsgezichten, MVG, LIN, AROHM, Afd. Monumenten en Landschappen, GIS-Vlaanderen.

Inventaris Bouwkundig erfgoed, Vlaams Instituut voor het Onroerend erfgoed, toestand: 1/10/2010.

6 *Bijlagen*

BIJLAGE 1 OVERZICHTSKAART MAASLAND

Bijlage 1 Overzichtskaart Maasland
